

Gen.-Maj. C. P. J. VAN VLIET,

Chef van den Generalen Staf van het Leger in Nederlandsch-Indië.

Marcheeren.

(*Vervolg en slot van No. 9, blz. 537.*)

Ik heb gemeend eenigszins uitvoerig stil te moeten staan bij de techniek der passen, omdat deze de basis vormt van de eigenlijke oefeningen in het verrichten van marschen. Het spreekt toch vanzelf, dat, naarmate het elementaire gedeelte met te meer zorg en ernst geleid is, de toepassing dier regels te minder bezwaren zal ontmoeten.

Welke eischen aan de marschvaardigheid van infanterie gesteld kunnen worden, heb ik in den aanvang aangetoond; dat voortdurende en vooral oordeelkundig geleide oefening daartoe noodzakelijk is, en dat in dit opzicht zoowel de theorie als de practijk in het buitenland gunstig bij de onze afsteken, heb ik daarna even aangestipt; dat en wat er in ons leger, ook op dit punt, nog te verbeteren is, moge uit de volgende bladzijden blijken.

Korte oefeningstijd en lange verloven zijn niet bevorderlijk voor deze oefeningen: zij maken haar in de meeste garnizoenen vrijwel onmogelijk, daar de voornaamste bezwaren zich eerst doen gevoelen bij eene eenigszins beduidende sterkte van de colonne; zij ontnemen er een groot deel van het nut aan, dat voor onze soldaten juist gelegen is in de geregelde beoefening van marschen met voortdurende en trapsgewijze verzwaring. Toch zou het verkeerd zijn, hierin een reden te zien, om het afleggen van groote afstanden in plaatsen, waar b.v. slechts één bataljon ligt, na te laten, en elders, gedurende den korten tijd dat een sterke troep onder de wapenen is, de gelegenheid tot verhooging der marschvaardigheid ongebruikt te laten.

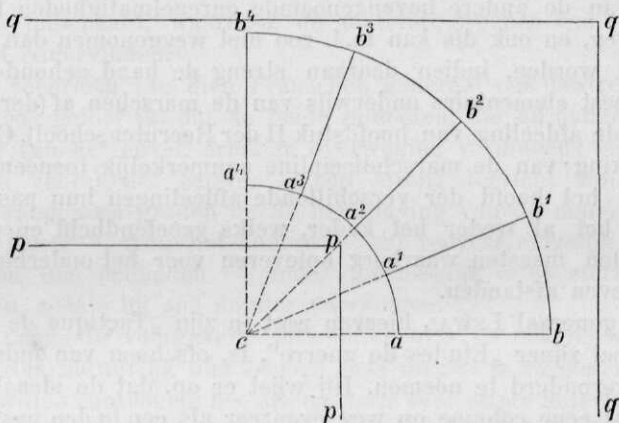
In de weinige garnizoenen in ons land, die zóó sterk zijn aan infanterie, dat b.v. minstens eene compagnie op oorlogssterkte het geheele jaar door uitgebracht kan worden, waarmede dan gewoonlijk eenmaal per week of in de 14 dagen een militaire marsch gemaakt wordt, blijkt voortdurend, dat die oefening werkelijk nuttig is en allermint behoeft beschouwd te worden als eene ontspanning of als een middel om den troep bezig te houden. Wij kennen allen de fouten tegen de marschdiscipline, die het meeste voorkomen en 't moeilijkst te voorkomen schijnen: Nauwelijks buiten de kazerne, en terwijl de troep dus nog in den pas en ordelijk marcheert, kunnen wij reeds bij elken hoek waarnemen dat, als de breedte van de straat het slechts toelaat, de staart der colonne met een grooten boog om het punt heengaat, waar het hoofd van directie veranderde; eene versmalling van den weg, ja het

voorbijgaan van een rijtuig is voldoende, om vertraging in een gedeelte der colonne te brengen, welke fout overgaat tot de nog grootere, dat de achterste manschappen zelfs achteruit gaan, wanneer uit den marsch met vieren die met tweeën aangenomen wordt. Buiten de bewoonde plaatsen, als de troep in rust marcheert, worden die feilen nog vergroot en bovendien vermeerderd: zelfs bij een vasten pas aan het hoofd gaan reeds terstond de voorgeschreven afstanden verloren, doordat zij *in* de afdeelingen in den regel te klein en *daartusschen* gewoonlijk te groot worden, waardoor de zoo veelvuldig voorkomende klacht aan den staart ontstaat, dat er vooraan „getrokken” wordt; het zoo noodzakelijk vrij houden van een gedeelte van den weg, waardoor b.v. vermeden zou worden, dat een hooiwagen of slechts een hondenkar in staat is een geheel bataljon halt te laten houden, moet aanhoudend en telkens weer gelast worden, terwijl toch het voortdurend herstellen dier fout meer vermoeit dan het vermijden er van; houdt het hoofd halt, dan ziet men — en vooral als daarna front gemaakt moet worden — den staart achteruit krabbelen. De gevolgen van al die fouten zijn: afmatting en tijdverlies, waaruit in oorlogstijd vermindering van slagvaardigheid ontstaat; hare oorzaken: ongeschiktheid van het kader en gemis der noodige marschdiscipline, een en ander voortspruitende uit onvoldoende oefening.

De fouten, vooral die betreffende het verlies der afstanden, zijn algemeen, niet alleen bij ons doch ook in andere legers. Moeten wij er daarom in berusten, of trachten haar zoo klein mogelijk te maken? Natuurlijk het laatste, en daartoe acht ik het een eerste vereischte, ons kader beter berekend te maken voor zijne taak; eene goede omlijsting verhoogt het effect van het geheel.

Ik geloof mij niet aan overdrijving schuldig te maken, als ik zeg, dat het meerendeel onzer gegraduateerden niet weet, hoe zij als guide vóór een dubbel rot bij eene verandering van directie marcheren moeten, niettegenstaande het reglement op dit punt aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat: „Het voorste rot zwenkt rechts (links) volgens de regels voor de zwenking bij den marsch in front, met uitzondering, dat de recruit aan de zijde, naar welke de zwenking geschiedt, den pas van halve lengte maakt; elk volgend rot zwenkt bij opvolging op dezelfde plaats als het onmiddellijk voorgaande. De guide aan het hoofd regelt zijn marsch naar het voorste rot.” Toch ziet men bijkans zonder uitzondering den pas door den guide aan de zijde van de spil te klein maken, en niet zelden zelfs markeeren; daardoor is het zwenkingspunt niet vrij, als het op hem volgende dubbel rot daar aankomt, zoodat dit en de volgende rotten niet voldoen kunnen aan den bovengenoemden eisch betreffende het zwenken op dezelfde plaats; de gewoonlijk te geringe afstand tusschen de dubbele rotten vergroot deze fout nog, en het gevolg is, dat, zooals ik op de vorige bladzijde zeide, alle volgende rotten iets verder naar buiten marcheren, wat de marschvaardigheid wel niet onmiddellijk schaadt, doch den correcten indruk wegneemt, die het kenmerk moet zijn van alle militaire bewegingen.

Het volgende eenvoudige hulpmiddel, om zoowel aan het kader als aan de manschappen het met rotten van directie veranderen eens voor al goed te leeren, durf ik op grond van ondervinding aan te bevelen. De man aan de spil (a) moet met een pas van halve lengte, die aan den omzwenkenden vleugel (b) met den gewonen pas een kwart cirkel om hetzelfde middelpunt (c) beschrijven. Laat men nu naast a een man

marcheeren, die met hem een touw vasthoudt, dat zoo lang is als de breedte van een dubbel rot (ab) bedraagt, en houdt die man op het zwenkingspunt c halt, dan zal, als a het touw gestrekt houdt en gericht is met b , die met den gewonen pas marcheert, de eerste den pas van halve lengte en beiden den juisten boog maken, door de letters a en b met exponenten aangeduid, terwijl de afstanden tusschen de dubbele rotten aan de zijde van de spil tot de helft verminderen en het zwenkingspunt dus telkens vrijkomt, zoodat ieder dubbel rot op dezelfde plaats de zwenking kan beginnen, wat men bevorderen kan door bij het aanvankelijk recrutenonderwijs de afstanden tusschen de dubbele rotten opzettelijk te vergrooten. Het spreekt vanzelf, dat men hetzelfde beginsel kan toepassen bij den marsch met tweeën, terwijl men, als later het touw weggelaten wordt, den guides inprent, het denkbeeldig middelpunt c in 't oog te nemen en daaromheen de bogen te beschrijven.

Bij beschouwing van bovenstaand figuurtje — waarom missen wij bij ons die eenvoudige teekeningetjes, die b.v. den tekst van het Fransche exercitiereglement hier en daar zoo bijzonder verduidelijken? — dat een juist beeld geeft van de zwenking met rotten, zooals die zijn moet, springen twee zaken terstond in het oog: ten eerste, dat bij een hoek, gevormd door straten, welker breedte minder is dan tweemaal die van een dubbel rot (in het figuurtje aangegeven door de letters p en q), de zwenking steeds vóór den hoek moet beginnen, wat men nooit ziet gebeuren, en ten tweede, dat zij onuitvoerbaar is, indien de beide samenkomende wegen ongeveer dezelfde breedte als de colonne hebben. In het laatste geval *moet* er dus oponthoud ontstaan, wat onwillekeurig de vraag bij ons doet opkomen, of de in de Recrutenschool voorge-

schreven zwenkingswijze wel de juiste is, en of het niet wenschelijker zou zijn te bepalen, dat de man aan den omzwenkenden vleugel zijn pas zóóveel moet verlengen, dat het zwenkingspunt onmiddellijk vrij komt, zooals b.v. voor de Zwitsersche infanterie voorgeschreven is.

De bijkomende fout bij de hierboven besproken directieverandering — te kleine afstand tusschen de dubbele rotten — is een der voornaamste oorzaken van de andere bovengenoemde onregelmatigheden bij de colonne op weg, en ook die kan m. i. zoo niet weggenomen dan toch veel verminderd worden, indien daaraan streng de hand gehouden wordt, van het meest elementaire onderwijs van de marschen af (derde artikel van de derde afdeling van hoofdstuk II der Recrutenschool). Ook omdat deze afwijking van de marschdiscipline aanmerkelijk toeneemt, als de guides aan het hoofd der verschillende afdelingen hun pas te groot maken, is het al weder het kader, welks geoefendheid en plichtsbetrachting den meesten waarborg opleveren voor het onderhouden der voorgeschreven afstanden.

Wat de generaal LEWAL hiervan zegt in zijn „Tactique de marche”, als onderdeel zijner „Etudes de guerre”, is, ofschoon van ouden datum, geenszins verouderd te noemen. Hij wijst er op, dat de ideaal-toestand zou zijn, dat eene colonne op weg evenzeer als een in den pas marcheerende troep nooit eene grootere ruimte beslaat, dan deze in bataille zou innemen; theoretisch juist en uitvoerbaar, blijkt zulks in de practijk eene onmogelijkheid te zijn. Terwijl een bataljon op commando gelijktijdig voorwaarts moest kunnen marcheerden, ziet men gewoonlijk, dat de laatste man merkbaar later vooruit gaat dan de eerste. Hoe men het ook tracht tegen te gaan, de ondervinding leert dat het onmogelijk is, de afstanden te bewaren, zelfs niet bij kleine troepen en in vreedstijd. Zóó spreekt de Fransche generaal, en wij kunnen er in zijne taal op laten volgen: tout comme chez nous. GRIMOARD en THIÉBAULT wijzen op hetzelfde feit en de nadeelige gevolgen er van; VON RABENHORST roerde het in eene vóór 5 jaren gehouden voordracht ¹⁾ eveneens aan; BRONSART VON SCHELLENDORF wijdt er eene bespreking aan in „Der Dienst des Generalstabes”; MECKEL verzwijgt het evenmin; CARDINAL VON WIDDERN zegt, dat de vermeerdering der marschdiepte in ongunstige omstandigheden zelfs 25% kan bedragen. Kortom: in alle legers dezelfde fout; als men daarin een troost meent te kunnen zien, dan is het in elk geval een zeer schrale!

De generaal LEWAL wijst op een eigenaardig verschijnsel, dat zich bij het verschil in snelheid aan het begin en aan het einde eener colonne voordoet: Bij een bataljon zal men zien, dat aan den staart dikwijls hard geloopt moet worden, terwijl aan het hoofd een kalme pas onderhouden wordt; bij eene zeer lange colonne — b.v. van een legerkorps — kan men daarentegen opmerken, dat het achterste gedeelte dikwijls niet gewoon kan doormarcheerden en zelfs halt moet houden, zonder dat vooraan

¹⁾ STREFFLEUR's Oesterreichische Militärische Zeitschrift 1893, III^{er} Band.

eenige vertraging ontstaan is. Die tegenstrijdigheid verklaart de Schr. aldus: In het eerste geval is de afstand reeds verloren geraakt van het oogenblik af, waarop de colonne zich in beweging zette, en plant zich deze fout voort, totdat een ieder op de voor hem gemakkelijkste wijze marcheert, terwijl het herwinnen van den reglementairen afstand, als dit nu en dan op last of uit zichzelf beproefd wordt, ondanks herhaalde pogingen, niet gelukt. Bij de lange colonnes is de verlenging om zoo te zeggen onbepaald, waardoor de achterste troepen een voortdurend oponthoud ondervinden.

Hoe de theorieën van dien Franschen generaal ook bestreden zijn en worden, toch geloof ik, dat de beide middelen, die hij aangeeft tot vermindering van het euvel, ernstige overweging verdienen; en voor onze toestanden vooral het eerste — een streng toezicht van het kader van alle rangen en graden op de handhaving van de marschdiscipline door den troep —, daar het andere — het zooveel mogelijk op zichzelf marcheren der eenheden — meer toepasselijk is op sterke troepenafdeelingen, zooals bij ons minder voorkomen.

Ik heb met de voorgaande uitweiding over de ook bij ons voorkomende fouten natuurlijk niet beoogd, iets nieuws te zeggen, doch alleen nog eens willen aantoonen, hoe alleen reeds eene stipte naleving van onze reglementen door het kader gunstig terugwerken zal op de manschappen, en daardoor de marschvaardigheid verhoogd zal worden, waarmede, zooals ik in den aanvang zeide, de slagvaardigheid in nauw verband staat.

Alhoewel men onder marschen, in de ruimste beteekenis opgevat, ook die met bijzondere middelen van vervoer begrijpt, zal ik die hier buiten beschouwing laten, omdat ik mij uitsluitend tot het eigenlijke marcheren wil bepalen. Om dezelfde reden wensch ik mij niet ver op tactisch gebied te begeven, door uitvoerig bij den marschveiligheidsdienst stil te staan. In verband met mijn onderwerp vinde hier echter de eenvoudige vermelding eene plaats, dat natuurlijk alle moeilijkheden, aan de uitvoering van marschen verbonden, aanmerkelijk verhoogd worden, indien de nabijheid van den vijand of de mogelijkheid van eene ontmoeting met hem het nemen van veiligheidsmaatregelen noodzakelijk maakt. Deze vermoeien het allermeeest de daarmede belaste troepen, doch ook de eigenlijke marschcolonne, omdat in den regel al wat tot verlichting van de manschappen in vredetijd toegestaan kan worden, thans ophoudt, en moreele invloeden het rustig doormarcheren verhinderen.

Ook betreffende dit punt wordt bij het beoefenen van den marschveiligheidsdienst veelvuldig eene fout gemaakt, welker aanwijzing door mij uit dien hoofde hier op hare plaats geacht wordt. Niettegenstaande in ons velddienstvoorschrift staat: „als regel geldt (voorts), dat behoudens bij de vervolging de kleinere afdeelingen zich voor het bewaren van de afstanden naar de grootere regelen”, heeft het allen schijn, alsof wij bij onze vredesoefeningen dien regel door de uitzonderingen willen

laten bevestigen. Bij elken zijweg, die een eind ingegaan, bij elk huis of bosch, dat — zij het ook „met schijnbewegingen” — doorzocht wordt, in het algemeen bij elk oponthoud dat de voorste patrouilles onder vinden, zien wij met op zichzelf prijzenswaardige vlugheid het teeken „halt” door de onderafdeelingen en verbindingsrotten naar achteren doorgeven, waarop gewoonlijk door de sterkere afdeelingen, tot zelfs de eigenlijke marschcolonne toe, onmiddellijk die wenk opgevolgd wordt. Het ligt toch voor de hand, dat daarmede de bedoeling der beveiliging — het rustig doormarceeren der hoofdmacht — geheel verloren gaat, en deze laatste nergens meer door vermoeid wordt dan door een onregelmatig tempo, dat hiervan het gevolg is. Juist het streven, om oponthoud in de marschcolonne te voorkomen, maakt den dienst der beveiligingstroepen zeer afmattend, waaraan de bepaling haar ontstaan te danken heeft, „dat de doorzoekingspatrouilles van tijd tot tijd, bij voorkeur bij rusten, moeten worden afgelost”, eene bepaling, die thans nu en dan bij de oefeningen slechts nagekomen wordt, omdat zij voorgeschreven is, en nooit, omdat de vermoeidheid der voorste troepen het noodig maakt.

Den vijand dus verder buiten beschouwing latende, bepalen wij ons tot de overige factoren, die van invloed zijn op de marschvaardigheid der infanterie, en wel:

de indeeling en regeling der marschen, meer bepaaldelijk betreffende het uur van afmarsch, het tempo, de rusten en de gezondheidsmaatregelen;

den toestand der wegen;

de weersgesteldheid;

de kleeding, het schoeisel en de uitrusting van den man.

Voor al aan het eerstgenoemde punt wordt in de verschillende reglementen bijzondere aandacht gewijd, terwijl de daaruit voortspuitende bepalingen in het algemeen niet veel van elkaar afwijken.

Het „Voorschrift op den Velddienst voor het Nederlandsche leger” onderscheidt, hetzij binnen of buiten bereik van den vijand, gewone, snelle en geforceerde marschen (deze laatste bovendien nog zonder indeeling van den dag), voorts nacht- en geheime marschen, van welke laatste soort uit den aard der zaak in vredetijd geen sprake is. Van nachtmarschen wordt in alle buitenlandsche reglementen gesproken. Overigens kent de Duitsche „Felddienst-Ordnung” alleen de indeeling in „Reisemärsche”, die buiten bereik van den vijand, en „Kriegsmärsche”, die, als eene ontmoeting met hem mogelijk is, gemaakt worden, en treedt het verder niet in beschouwingen over den duur der marschen. Het Russische velddienstvoorschrift (ustaw palewoi sslushby), dat slechts algemeene regels bevat, die in verband met de omstandigheden toegepast moeten worden, kent alleen de oorlogsmarschen (marschi-manevry), terwijl die buiten het bereik van den vijand in een ander reglement behandeld worden. Het Fransche „Règlement sur le service des armées en campagne” onderscheidt gewone en geforceerde marschen, welke laatste dag en nacht door, gedurende hoogstens 36 uren, uitgevoerd

worden. Het Oostenrijksche „Dienst-Reglement für das kaiserliche und königliche Heer” spreekt van „Reisemärsche”, „Gefechtsmärsche” en „Gewaltmärsche”, bij welke laatste alleen voor de noodzakelijkste rusten, alsmede voor het koken en eten opgehouden wordt.

Theoretisch zijn wij dus rijker dan de andere legers bedeed; stelt men daar echter de practijk tegenover, volgens welke onze infanterie slechts het maken van gewone en sinds een paar jaren ook van nachtmarschen beoefent, dan geven wij natuurlijk de voorkeur aan eene minder uitvoerige regeling in de voorschriften, gepaard aan ruimer toepassing van het daarin voorkomende op de oefening van den troep.

Immers, omdat met de sterkte van een troep ook de bezwaren, aan de uitvoering van marschen verbonden, toenemen, is het noodzakelijk, die oefeningen, welke in den recruitentijd moeten aanvangen en met de geoefende compagnie, vervolgens in bataljonsverband en eindelijk bij de regimentsoefeningen voortgezet worden, gedurende den geheelen diensttijd te laten voortduren en bij de herhalingsoefeningen terstond te hervatten, en wel bij goed en ongunstig weer, in hitte en koude, bij dag en nacht, langs effen en moeilijk terrein, en steeds, zoo mogelijk, gevolgd door een onderzoek naar de mate van gevechtvaardigheid op het einde van den marsch.

Binnen den kring mijner waarneming worden nooit marschen boven de 25 KM. gemaakt. Of daarna de troep nog geschikt zou zijn voor den slag, blijkt alleen uit de invulling van de desbetreffende rubriek in het tabellarisch rapport, dat telkens na afloop ingediend wordt. De waarde van dit laatste, waarvan het model aangegeven is, is m. i. niet groot en kan dat ook niet wezen, omdat de verschillende getallen, die er in moeten voorkomen, niet onafhankelijk van elkaar zijn, zoodat de eisch, om de juiste waarheid weer te geven, beperkt wordt door de noodzakelijkheid, dat de verschillende gegevens omtrent lengte en snelheid van den pas zoowel als uitgestrektheid en tijdduur van den marsch, onderling „kloppen” moeten. Het waarnemen van de lengte van den pas na elk uur van den marsch, waarvan de vermelding in een der kolommen moet voorkomen, is alleen mogelijk, indien men zich op dat oogenblik op een weg bevindt, waarlangs hectometerpalen staan, of wel over eene kaart met een veel grooter schaal dan $\frac{1}{25000}$ beschikt; zonder dit laatste kan men bovendien niet zóó nauwkeurig de lengte van den geheelen afgelegden weg meten, als noodig zou zijn voor de berekening van de lengte en snelheid van den pas, waarmede gemarcheerd wordt; en zoodoende is het eenige resultaat van het rapport, dat men een hernieuwd bewijs krijgt van het geduld van het papier.

Grootere marschen, op andere uren van den dag, vóór en na het nabootst gevecht, komen slechts — en dan nog alleen bij uitzondering — bij veldoefeningen op groote schaal voor; en daar deze bij ons om de drie, of hoogstens om de twee jaar voorkomen, kan men bezwaarlijk verklaren, dat onze infanterie in dit opzicht met gerustheid den oorlog tegemoet kan gaan. Men beweert wel eens, dat met de noodzakelijk-

heid voor oogen onze soldaten wel tot het doorstaan van vermoeienissen en ontberingen in staat zullen zijn, al hebben zij die in vreedstijd niet leeren kennen. Het is mogelijk: evenmin als zij, die zoo spreken, kan ik het tegendeel bewijzen; maar het is toch naar mijne meening natuurlijk, dat elke oefening in, en elke opleiding tot het verrichten van zware marschen — of men ze snel, geforceerd, of niet met een bijzonderen naam wil noemen — onze infanterie slechts ten goede kunnen komen, en de daaraan verbonden bezwaren minder onoverkomelijk zullen doen schijnen.

Zoo denken ook de verschillende schrijvers er over, die met de sabel ook de pen hanteeren, en deze laatste o. a. gebezigd hebben voor beschouwingen over marschen. Eene zeer belangrijke studie op dit gebied, ook omdat zij van recenten datum is, heeft de Fransche kapitein RICHARD van het 20ste bataljon „chasseurs à pied” geleverd in een opstel „La marche du fantassin”, dat over een vijftal afleveringen van het „Journal des sciences militaires” van het vorige jaar verdeeld is.

Dat deze schrijver een volbloed „voetsoldaat” is, blijkt niet alleen uit dezen arbeid, maar ook uit de resultaten, die hij persoonlijk en bij zijne ondergeschikten door voortdurende training verkregen heeft. Wat hij hieromtrent mededeelt, vinde hier eene plaats voor hen, die het bedoelde stuk niet gelezen hebben: In de uitrusting van den officier te velde legde hij 38 KM. in 4¹/₂, en 20 KM. in 2 uur af; hij marcheerde van Versailles naar Pontoise, heen en terug, d. i. 72 KM., in 11 uur, en in manoeuvre-tenne van Versailles naar Amiens (155 KM.) in 36 uur. Doch het sterkste is zeker wel, dat de kapitein RICHARD, na zich in 2 marschen van 64 en 83 KM. met eene gemiddelde snelheid van 7 KM. per uur getraind te hebben, een afstand van 500 KM., van Parijs naar Belfort, in 151 uur aflegde, waarvan 72 in gedwongen rust, tengevolge van eene verwonding, die hij na den 200sten KM. aan den hiel verkreeg; dus met inbegrip van de rusten, meer dan 6 KM. per uur gedurende 79 uren. Met 1 sergeant, 2 korporaals en 24 jagers maakte de genoemde kapitein marschen van 70, 80 en 90 KM. respectievelijk in 13, 15 en nagenoeg 19 uur. Nog grooter waarde dan deze resultaten, die hij zelf en met een klein aantal wellicht uitverkoren infanteristen verkreeg, hebben die, welke bij zijn bataljon door voortdurende training behaald werden. Volgens het Fransche voorschrift moeten telken jare in April in vier opeenvolgende dagen proefmarschen van 20, 22, 24 en 26 KM. in volle wapenrusting agelegd worden. „A mon bataillon”, zegt kapitein RICHARD, „où la marche est en honneur à l'égal de la manoeuvre et du tir, nous n'interrompons jamais nos marches militaires. Pendant le long et rigoureux hiver de 1895, nous avons continué sans interruption nos marches avec nos anciens chasseurs par la neige et la gelée, laissant au quartier nos chevaux, qui se seraient brisés les membres sur les routes forestières du Petit-Reclos, et du bois de Grammont. Aussi, le succès a-t-il couronné nos efforts. Aux grandes manoeuvres d'armée, le 20e, sur un effectif de 640 hommes, ne comptait que trois évacua-

tions au deuxième jour, dont deux pour maladie et une seule pour blessures aux pieds. Après quatorze jours de marche, nous rentrions à Baccarat à l'effectif de 637 hommes."

Tot beter begrip van het bovenstaande komt het mij gewenscht voor uit „La marche du fantassin" ten slotte nog eenige bijzonderheden aan te halen, betreffende eene door den Schrijver aanbevolen wijze van training voor de „éclaireurs", wien in de oorlogen der toekomst de rol toebedeeld zal worden, om verrassingen uit te voeren, konvooien op te lichten en op groote afstanden verkenningen te doen. Met dezulken verkreeg de kapitein RICHARD de hierboven genoemde resultaten in „une série de raids" van 70, 80 en 90 KM., die door zijne manschappen, welke te voren nog nimmer meer dan 50 KM. per dag hadden afgelegd, met zooveel gemak werden uitgevoerd, dat zij den volgenden morgen gewoon de oefening bijwoonden, alsof zij den vorigen dag niets bijzonders gedaan hadden. In de eerste plaats wordt de looppas bij zoo'n oefening nooit toegepast, als zijnde een verouderd middel om vlug te loopen, dat zeer vermoeiend is, zeer veel training vereischt en lange rusten noodzakelijk maakt. De bedoelde methode, die minder voorafgaande training behoeft en waarbij slechts noodig is, dat aan het hoofd van elke afdeling eenige manschappen loopen, die er in geoefend zijn, bestaat eenvoudig in de verplaatsing van het zwaartepunt van den romp ter verhooging of vermindering van de werking der ledematen, die het lichaam bewegen, en in eene daarmede verband houdende wijziging van den gang naar de helling van het terrein. Is dit laatste vlak, dan wordt het lichaam voorover gebracht en neemt het bovenlijf de beenen mede, waarvan de beweging door het buigen der knieën zoo veerkrachtig mogelijk gemaakt wordt. Met dien pas, den Indianen of Arabischen pas, legt men gemakkelijk 7 KM. in 't uur af zonder hard te loopen. In dalend terrein regelt men den gang door het bovenlijf meer of minder verticaal te houden, en verschilt naar die mate de snelheid tusschen 9 en 10 KM. per uur; in klimmend terrein wordt den manschappen voorgeschreven, den pas te verlengen en diep adem te halen, waardoor de gemiddelde snelheid 5 KM. in het uur wordt, mits geen ransel gedragen wordt, waarop ik straks nog hoop terug te komen. Door deze beginselen van „la marche suivant le terrain" toe te passen, is de kapitein RICHARD er in geslaagd, na twee gymnastische voorbereidingen door zijne compagnie zonder ransel 24 KM. in 3 uur te laten afleggen, zonder één enkelen man buiten adem of vermoeid te hebben, terwijl de manschappen zelven dezen pas verkiezen boven den eentonigen en afmatenden looppas.

Mag men de woorden van den Schr. gelooven — en er bestaat geen enkele reden voor het tegenovergestelde — dan is men ons in Frankrijk in één groot ding voor, en wel hierin, dat ginds de meening, die sommige zelfs bekwame en verdienstelijke officieren hadden, tot het verledene behoort, nl. dat de tijd, aan militaire marschen besteed, voor de oefening verloren is en geen groot nut voor de marschvaardigheid heeft.

Waren deze officieren vroeger van oordeel, dat een troep, die zonder bezwaar 20 KM. kon afleggen, geschikt was voor den marsch te velde, die volgens statistische gegevens gemiddeld niet meer dan 21 KM. lang is, thans is men algemeen meer doordrongen van de noodzakelijkheid, dat men alle soorten van marschen, die in den oorlog kunnen voorkomen, in vreedstijld moet beoefenen.

Zonder één uitzondering wordt echter in alle velddienstvoorschriften er met nadruk op gewezen, dat het doel der marschen niet alleen is, den troep op het gewilde tijdstip, doch ook in slagvaardigen toestand op een bepaald punt te brengen, en dat daartoe al het mogelijke aangewend moet worden, om de krachten der manschappen te sparen en hun marsch te verlichten. „La tactique proégitique est l'art de faire marcher les troupes de manière à les fatiguer le moins possible” ¹⁾.

Dit wijst reeds dadelijk op de zware verantwoordelijkheid, welke op hen drukt, aan wie op de eene of andere wijze de regeling van marschen is opgedragen. Zij moeten met ernst de omstandigheden overwegen, en daarbij bezielde zijn met het besef, dat er niet te veel zorg besteed kan worden aan den moreelen en physieken toestand hunner ondergeschikten. Met andere woorden, eene groote marschvaardigheid wordt met het hoofd en het hart der meerderen en de beenen der minderen verkregen.

Evenals in alle andere velddienstvoorschriften in meer of mindere mate het geval is, bekleedt ook in het onze al wat op de regeling der marschen betrekking heeft eene ruime plaats. Kenmerkend is het onderscheid tusschen het Fransche reglement en het Duitsche voorschrift, waarvan het eerste altijd meer te lezen en het laatste meer te denken geeft.

Na het hierboven besprokene zal het niet meer noodig zijn, lang bij het tempo stil te staan, vooral daar de in de verschillende legers geldende bepalingen niet bijzonder sterk van elkaar afwijken. In Duitschland rekent men onder gunstige omstandigheden per KM. 12 minuten, in Frankrijk voor den „pas de route” evenveel, voor een goed getrainden troep zelfs 11, in Italië 12½; terwijl men in Zwitserland bij goede wegen en matige temperatuur aan het hoofd ook per minuut 100 pas van 80 cM. gemaakt wil hebben, acht men daar dat kleine colonnes 15 minuten voor den KM. noodig zullen hebben. Het zal vermoedelijk zijne oorzaak in het bergterrein vinden, dat men in laatstgenoemd land voor sterke colonnes onder gunstige omstandigheden rekent op eene snelheid van 3 à 3½ KM. in 't uur, en voor een dagmarsch van 20 à 25 KM. 6 à 7 uur; in bijkans alle andere landen toch is het minste 4 KM. met inbegrip van de rusten. In deze laatste, welke hier beneden nog even besproken zullen worden, moet de oorzaak gezocht worden, dat de Duitsche infanterie ondanks het juist vermelde omtrent den marschduur van den KM., per uur grooter afstanden aflegt dan de Fransche; in Italië kan de linie-infanterie, na goed getraind te zijn, 5½ KM. in

¹⁾ Rusrow: „L'art militaire au XIXe siècle”.

't uur afleggen, welke afstand voor de „bersaglieri” zelfs 7 K.M. bedraagt.

Ons voorschrift zegt, dat infanterie ter sterkte van één bataljon de reglementaire snelheid van 115 pas in de minuut, met inachtneming van de noodige rusten, bij marschen tot 25 KM. kan — lees: moet kunnen — volhouden. Daartoe prente men zich vooral aan het hoofd in, wat twee bladzijden later staat, dat „het onderhouden van een regelmatig en niet te grooten pas van groot belang is.” Wordt de daarvoor aangegeven maat vooraan overschreden, dan wordt achteraan eene grootere snelheid vereischt, omdat de pas daar gewoonlijk kleiner gemaakt wordt. In verband met § 87, die voorschrijft dat, behoudens eene andere bepaling van den *colonnecommandant*, aan het hoofd der verschillende afdeelingen infanterie steeds met den pas van de voorgeschreven lengte moet worden gemarcheerd, bevreemdt het mij, dat men in de vorige § verklaart, dat men bij afdeelingen ter sterkte van een regiment infanterie op niet veel meer dan 100 pas in de minuut zal mogen rekenen. Waarvoor anders dient het voorschrijven van de snelheid van den gewonen pas, van 115 in de minuut, dan omdat het in de practijk opgevolgd zal worden? Verraadt het niet eenigszins twijfel aan de geschiktheid, om de (marsch) discipline naar behooren te handhaven, indien men reeds in een voorschrift eene afwijking van een regiment aangeeft? Het is reeds erg genoeg als een fout zich in de practijk voordoet, en m. i. ligt het juist op den weg der voorschriften dezen misslag — het is immers niets minder dan eene handeling tegen de uitdrukkelijke begeerte van de Koningin! — te voorkomen, terwijl hij thans, tengevolge van de vergunning om begaan te worden, in de hand gewerkt en in de werkelijkheid nog wel overdreven zal worden, ondanks de eigenaardige, ik zou haast zeggen goedge, toevoeging: „maar dit tempo (van 100 pas in de minuut) moet dan ook gevorderd worden.” Door de laatst aangegeven snelheid toe te passen, komen wij tot een afstand van 75 M., om in de minuut af te leggen, terwijl in de meeste legers minstens op 80 M. gerekend wordt, wat mij versterkt in mijne reeds in de vorige aflevering uitgesproken meening, dat onze reglementaire pas grooter — liefst 80 cM. — moest zijn.

Betreur ik de opneming eener bepaling in ons voorschrift omtrent vermindering van snelheid, waartoe alleen de omstandigheden eene marschcolonne moesten kunnen noodzaken, daarentegen juich ik het ontbreken eener andere toe, die ook in het Duitsche niet voorkomt, doch wel in dat van Frankrijk en Oostenrijk te vinden is, nl. dat bij het begin van een marsch, ook na een rust, het tempo langzaam genomen moet worden, waarna het gaandeweg versneld wordt. De ondervinding toch leert, dat het vlugger worden van het tempo aanleiding geeft tot het zoogenaamde trekken in de colonne, terwijl het zeer lang duurt, voordat de achterste troepen hetzelfde, snellere, tempo, als het hoofd heeft, overgenomen hebben.

Om te gemoet te komen aan het bezwaar, dat ook door den kapitein RICHARD genoemd wordt, om reeds gedurende de eerste 2, 3 of 4 KM.

het normale marschtempo te eischen, zou men naar mijne meening beter doen met te bepalen, dat vóór de eerste korte rust, zooals om het uur gehouden wordt, het tempo iets langzamer genomen kan worden, om de longen en beenen geschikt te maken voor hunne regelmatige functiën.

Zooals ik reeds hierboven als mijne meening te kennen gaf, kunnen door stelselmatige beoefening van het marcheeren en door het van de eerste oefeningen af streng handhaven van de eischen der marschdiscipline, vele fouten bij de uitvoering van marschen voorkomen worden, die nu als noodzakelijk kwaad onvermijdbaar geacht worden. Dit geldt ook omtrent het verlengen der colonne, waaromtrent o. a. het Italiaansche en Belgische voorschrift zich in bovengenoemden zin uitlaten. Op dezelfde gronden, als hierboven werden aangevoerd, acht ik deze openlijke erkenning in een reglement misplaatst; ook zonder deze kan men er op voorbedacht zijn, zooals overal het geval is, waar de noodzakelijkheid van kleinere en grootere afstanden tusschen de verschillende onderafdeelingen der colonne betoogd wordt.

Nog één punt, als staande in verband met den per uur af te leggen afstand, verdient afzonderlijke vermelding, nl. de rusten, te meer, omdat de bepalingen, die hieromtrent in de verschillende voorschriften voorkomen, van elkaar afwijken. Vooral geldt dit ten opzichte van het Fransche en Duitsche. Uit den aard der zaak neemt met de vermoeyenissen van den marsch ook de noodzakelijkheid tot rusten toe, niet alleen ter wille van den man, maar ook ter vermindering van eene vertraging der marschsnelheid. Terwijl in de meeste legers de commandanten min of meer vrij gelaten worden in de bepaling van het tijdstip waarop en het aantal minuten gedurende welke van tijd tot tijd halt gehouden wordt, zijn de Fransche bepalingen zeer bindend. Op de minuut af moeten na elke 50 minuten marcheerens alle bataljons-, eskadrons- en batterij-commandanten 10 minuten halt houden, zonder nader commando van hooger hand. Gedurende deze „halte horaire” worden de geweren aan rotten gezet en de ransels afgelegd. De „instruction pratique” op dat velddienstvoorschrift licht dit punt nog verder toe: op het vastgestelde tijdstip voor de rust blaast iedere bataljonscommandant op een fluitje, wat door de compagniescommandanten herhaald wordt, en waarop de colonne zich aan de rechterzijde van den weg begeeft; op een tweede gefluit, dat alleen door den commandant der voorste compagnie herhaald wordt, houdt het hoofd halt en sluiten de compagnieën op, waarna rechts front gemaakt, en met de geweren en ransels, als boven gezegd is, gehandeld wordt. Het wil mij voorkomen, dat deze „halte horaire” door het woord „rust” onjuist vertaald zou worden, omdat het grootste gedeelte van die 10 minuten wel verloren zal gaan met de uitvoering der verschillende bewegingen, ook al geschieden deze volgens de „instruction pratique” zonder commando.

Het Duitsche voorschrift acht ongeveer elke twee uur een rust, waarvan het den duur niet aangeeft, voldoende, en voegt hier — men zou haast zeggen als eene hatelijkheid op de bovenvermelde Fransche

bepalingen — aan toe, dat zij niet door omslachtige bewegingen onnoodig verkort moet worden. De „halte horaire”, die ook in België op even kunstmatige wijze door fluiten bij het begin en einde aangegeven wordt, houdt dus geen rekening met den toestand van het terrein, de aanwezigheid van drinkwater, de nabijheid van schaduw, enz., doch alleen met het horloge der commandanten, en vindt dan ook nog al eens bestrijding: niet alleen in het buitenland (MECKEL keurt het o. a. in zijne „Allgemeine Lehre von der Truppenführung im Felde” af), doch ook in Frankrijk zelf verheffen er zich stemmen tegen, zooals b.v. door den kapitein RICHARD in zijn bovengenoemd artikel geschiedt, die de voorkeur geeft aan de Deutsche bepalingen. Ook wat den duur der rusten betreft, komt mij die van 10 minuten, dat is $\frac{1}{6}$ van elk uur, wat overdreven voor, ook al wordt dat in Frankrijk, Italië, Oostenrijk en België zoo voorgeschreven of aanbevolen; hierdoor toch gaat het voordeel van eene grootere marschsnelheid, zooals in eerstgenoemde twee rijken, verloren, en wordt de lengte der dagmarschen onnoodig vergroot. Het geheel vrijlaten van de commandanten in de keuze der rusten in verband met de omstandigheden acht ik evenzeer ongewenscht, omdat een te paard zittend commandant allerminst kan beoordeelen, wanneer de manschappen er behoefte aan hebben, terwijl bij deze laatsten het tusschenlijds verzoeken, om de colonne te verlaten, voorkomen zal worden, indien zij weten, dat om het uur een oogenblik halt gehouden wordt. Ons velddienstvoorschrift houdt het midden, door toe te staan, dat van elk uur gedurende 5 à 10 minuten gerust kan worden. Dat van de verleende bevoegdheid, om ook bij de kleine rusten de geweren aan roffen te zetten en de uitrusting af te leggen, nooit gebruik gemaakt wordt, toont m. i. duidelijk aan, dat men dit ook bij ons algemeen niet gewenscht acht.

Ofschoon ik op bladz. 574 nog een aantal factoren noemde, die — als van invloed zijnde op de marschvaardigheid — niet onvermeld mochten blijven, zou eene uitvoerige bespreking hiervan mij te ver van mijn onderwerp voeren, dat meer bepaald de eigenlijke handeling van het marcheeren omvat. Het spreekt vanzelf, dat ik daarmee niets wensch af te dingen op hun belang, waarop trouwens in alle voorschriften met nadruk gewezen wordt. Integendeel ben ik van oordeel, dat goede voeding vóór en na den marsch — en wel te sterker naarmate er meer van de manschappen geëischt wordt — en aanhoudende zorg, dat de manschappen ook tijdens den marsch hunnen dorst kunnen lesschen, waarborgen zijn voor eene zoo groot mogelijke marschvaardigheid, terwijl, wat het laatste betreft, het toezicht met het oog op de nadeelige gevolgen, die hieruit anders voor de gezondheid van den troep kunnen voortvloeien, niet streng genoeg kan zijn. Daar koude koffie en thee de meeste aanbeveling verdienen ter medeneming in de veldflesschen, verdient de eenvoudige bereiding van deze laatste, zooals die in het — naar ik meen — Duitse leger toegepast is, voorzeker onze aandacht en misschien ook

aanbeveling. Aan ieder man wordt nl. in de met water gevulde veldflesch een ongeopend pakje thee meêgegeven, die door de aanhoudende beweging van het lichaam even goed getrokken wordt, als in een trekpot met kokend water geschiedt.

Evenzeer acht ik de verzorging van het lichaam van zóóveel gewicht, dat ik het slechts betreuren kan, dat zij zoo weinig overeenkomt met de eigenaardigheden van het kazerneleven. Gemakkelijker en misschien ook noodzakelijker nog is het, dat de hand gehouden wordt aan kleeding en schoeisel.

Wat het eerste betreft, zou een oordeel in het overgangstijdperk, dat wij in dit opzicht thans beleven, voorbarig zijn. Niemand zal ontkennen, dat de verwachting gewettigd is, dat de nieuwe kleeding te velde meer in nut dan in smaak een vooruitgang zal blijken te zijn, terwijl met de schako en de halsdas de manschappen verlost zijn van twee zaken, welke de individueele marschvaardigheid niet weinig belemmerden.

Een onzer vroegere ministers van oorlog moge de lachers op zijne handen gehad hebben — zooals het oud-kamerlid VAN SYPESTEYN in de vergadering van Krijgswetenschap van 31 October 1889 verklaarde — toen hij zeide, dat schoenen geen hoofdzaak waren, wij voor ons beweren met allen ernst het tegendeel, zonder nog de waarheid of eigenlijk het axioma te ontkennen, dat in eene letterlijke opvatting dier woorden gelegen is. De schoenenkwestie is eene levenszaak voor de infanterie; hare moeilijkheid zal even lang blijven bestaan als de onmogelijkheid, om aan iederen milicien een voor hem passend paar schoeisel te verstrekken. De groote hoeveelheid benoodigde schoenen maakt uit den aard der zaak de vervaardiging van een groot aantal volgens verschillende afmetingen, in ons leger 8, noodzakelijk. Dat het nochtans louter toeval is, wanneer deze juist voor de voeten geschikt zijn, die ze dragen moeten, ligt voor de hand. Gedurende den dienstdag kan aan dit euvel door herstellingen tegemoet gekomen worden; ernstiger blijven echter altijd de bezwaren bij eene opkomst in geval van mobilisatie, als wanneer de magazijnen in eene groote behoefte zullen moeten kunnen voorzien, waardoor den manschappen menigmaal schoenen verstrekt zullen worden, die door hardheid of vorm hen in 't loopen hinderen zullen. Het Duitsche velddienstvoorschrift is het eenige, dat op dit bezwaar wijst, en wel ter plaatse, waar het de noodzakelijkheid van voortdurende oefening in het marcheeren betoogt. Doch niet alleen bij den aanvang van den oorlog doet zich dat euvel gevoelen; ook later en vooral, wanneer er veel marsch- en weinig rustdagen gehouden zijn, ontstaat er onvermijdelijk groot gebrek aan goed schoeisel, waarin zeer moeilijk te voorzien is. Dat ondervond b.v. generaal VOX WITTICH in December 1870, toen een groot gedeelte zijner divisie barvoets of zonder zolen aan de schoenen liep en hij door den nood gedwongen werd in Orleans eene schoenmakerswerkplaats op te richten, die wekelijks 200 paar laarzen afleverde. Dat bleek vooral bij den Poolschen veldtocht in 1831, toen de Russen,

wier infanterie tegenwoordig van minstens twee paar tot de knieën reikende laarzen voorzien is, menigmaal door sneeuw- en regenwater moesten waden. Voor hen, die zich langer met het schoenen-vraagstuk willen bezig houden, dan bij dit opstel mogelijk is, raad ik — voor zoover noodig — de lezing aan van DR. VINKHUIZEN'S voordracht in Krijgswetenschap op bovengenoemden datum met de daarna gevoerde discussie en het gedeelte van de studie van kapitein RICHARD in het Juni-nummer van het „Journal des sciences militaires” van 1897, waarin datzelfde onderwerp behandeld wordt; beiden — de eerste als medische, de laatste als infanteristische specialiteit — hebben een betoog geleverd, dat recht heeft op de belangstelling van hen, die de woorden van Frederik den Grooten ook tot de hunne wenschen te maken: „Ce sont les souliers, qui mènent à la Victoire.”

De zware eischen, die op 't gebied van het marcheeren aan den man gesteld worden, brengen vanzelf de in 't voorgaande reeds genoemde verplichting mede, om hem zooveel mogelijk te verlichten. Als wij deze laatste woorden letterlijk willen opvatten, komen wij vanzelf tot het door hem mede te voeren gewicht. Evenals alles wat betreft de kleeding, verkeerden wij ook ten opzichte van dit punt in ons land in een toestand, die ons dwingt ons oordeel op te schorten, totdat wij uit ondervinding kunnen spreken. De hierboven genoemde resultaten, waartoe de kapitein RICHARD door trainen kwam, had hij, volgens eigen verklaring, nooit kunnen verkrijgen, als de manschappen niet den ransel hadden afge laten. Niets vermindert zoozeer de individueele snelheid als een zware ransel, die bij elken pas als een rem werkt, doordat het zwaartepunt van het lichaam naar achteren verplaatst wordt, iets wat men bij de Afrikaansche troepen in Algerië tracht te voorkomen, door de bepakkings zooveel mogelijk boven en niet achter het lichaam aan te brengen. Toch is de ransel in den oorlog, als men niet weet, waar men komen zal, onmisbaar. Zoowel het voortdurend dragen van een tamelijk zwaren last als het daarmee belasten der schouders is den meesten miliciens vóór hunne indiensttreding onbekend; daarom moet het trainen in vrede tijd zich niet alleen tot het marcheeren bepalen, maar ook toegepast worden op het dragen der trapsgewijze verzwaarde uitrusting. Heeft deze eenmaal het gewicht bereikt, dat zij te velde hebben zal, dan is het wenschelijk dit bij de verschillende diensten, doch vooral bij de marschen, verder te handhaven, zooals tegenwoordig in ons leger dan ook vrijwel algemeen geschiedt; doet men dit niet, dan verliest het trainen zijn karakter en zijn nut. Het medevoeren op wagens, wat niemand de „Felddienst-Ordnung” zal tegenspreken dat eene groote verlichting teweegbrengt en dientengevolge de marschvaardigheid verhoogt, brengt anderzijds zoovele bezwaren met zich mede, dat hetzelfde voorschrift, volgens hetwelk per bataljon 16 wagens tot vervoer der ransels noodig zouden zijn, erkent, dat die maatregel slechts bij uitzondering en voor kleine troepen doorgevoerd kan worden. Volgens den kapitein RICHARD voorziet men ook in Frankrijk sedert de invoering der „voi-

tures de compagnie", dat daarvan gebruik gemaakt zal worden tot vervoer van een gedeelte der ransels (54 per compagnie) of wel tot verlichting van alle. In de laatste jaren heeft men de belasting onzer infanterie verminderd, zoodat in aansluiting aan de woorden van den maarschalk BUGEAUD ¹⁾ wij den tijd naderen dat slechts het hoogst noodige medegevoerd wordt. Daarentegen betwijfel ik, of men wel genoeg rekening gehouden heeft met hetgeen de krijgsgeschiedenis leert omtrent het weggooiën der ransels, als het op stormen aankomt; tengevolge der onderlinge verbinding van ransel, koppel en tasschen ontdekt zich in zoo'n geval toch onze infanterist op het ernstigste oogenblik van het gevecht ook van zijne patronen, en verliest hij zoodoende een groot gedeelte van zijne gevechtswaarde, waardoor de winst aan marschvaardigheid hersenschimmig is.

Meen ik te kunnen volstaan met de voorgaande korte vermelding van eenige zaken, waarvan de invloed op de marschvaardigheid beheerscht wordt door maatregelen en bepalingen, die de vrucht zijn van het menschelijk verstand en oordeel, om dezelfde reden, als ik hierboven reeds opgaf, acht ik het ten slotte in dit opstel ook misplaatst, lang te verwijlen bij twee van den mensch onafhankelijke oorzaken van verandering der marschvaardigheid: de weersgesteldheid en den toestand der wegen.

Zelfs zou ik er geheel over zwijgen, indien de invloed van die twee factoren op de uitvoering der marschen het mij niet noodzakelijk deed voorkomen, op de wenschelijkheid te wijzen, dat men in vreedestijd de daaruit voortkomende bezwaren moet trachten te leeren kennen.

De op bladzijde 65 van ons velddienstvoorschrift voorkomende noot geeft een overzicht van de verlenging, die de tijdduur van een marsch door ongunstige omstandigheden ondergaat. Daaruit zien wij eene bevestiging van hetgeen de Duitsche „Felddienst-Ordnung" op bladz. 85 zegt: „Der grösste Feind der marschirenden Truppe ist die Hitze". In dat geval rust op den commandant de verplichting, alles in het werk te stellen, om de daaruit voortspruitende nadeelige gevolgen zooveel mogelijk te voorkomen, door gunstige bepalingen te maken omtrent de afstanden in de colonne, het losmaken van kleeding, het vermeederen en het vergrooten der rusten, en vooral het toestaan van drinken, zonder dat dit vertraging met zich mede mag brengen. Dat de meeste velddienstvoorschriften ook dit laatste punt aanbevelen, mag wel als bewijs dienen, dat de tijd voorbij is, waarin het meermalen drinken — zelfs van zuiver en niet te koud drinkwater — verboden werd, waaraan b.v. de groote verliezen toegeschreven worden, die het Noorderleger in 1866 bij den marsch van Olmütz naar Josefstadt leed.

Terwijl NAPOLEON verklaarde, in Polen een vijfde element, de modder, ontdekt te hebben, en MECKEL van oordeel is, dat de slechte toestand

¹⁾ „Soldat, ne te charge que du strict nécessaire, n'emporte pas d'effets inutiles."

der wegen in sommige landen na aanhoudenden regen den oorlog tijdelijk niet alleen moeilijk maar zelfs onmogelijk kan maken, leert ons velddienstvoorschrift dat slikkerige wegen den tijdduur van een dagmarsch (25 KM.) met 50 à 75 minuten verlengen, en is volgens de redeneering van BRONSART voor den marsch van 1 bataljon infanterie, die bij goeden weg en onder overigens gunstige omstandigheden 5½ uur duurt, bij slechten weg 9, onder bovendien ongunstige omstandigheden 11 en bij zeer ongunstige omstandigheden 13 uur noodig.

Meer nog dan de theorie, die altijd maar „grau” blijft, leert ons de practijk bij het betreden van de kleiwegen in ons polderland, dat ons voorschrift in zijne berekeningen wel wat rooskleurig den toestand inziet, en daardoor onvermijdelijk tot teleurstelling aanleiding moet geven. Geldt dit de op bovengenoemde bladzijde voorkomende cijfers, niet minder komt mij dit het geval voor bij de daaronder geplaatste opmerking dat bij nachtmarschen de marschtijd, over dag benoodigd, ongeveer met de helft vermeerderd moet worden. Indien ik dat oordeel grond op ondervinding, opgedaan bij nachtmarschen in vreedstijd langs bekende wegen en op verschillende punten begeleid door lantaarns, dan laat ik gaarne aan anderen over, om uit te maken, hoe het zijn zal, als al die omstandigheden juist het tegenovergestelde zijn. Na hetgeen ik in de vorige bladzijden meermalen gezegd heb, zal het nauwelijks noodig zijn, hieraan toe te voegen, dat ik het een verblijdend feit acht, dat sinds een paar jaren de beoefening dezer laatstgenoemde, moeilijkste soort marschen bij ons mogelijk gemaakt is.

Als ik, aan het slot mijner beschouwingen gekomen, het daarin behandelde in weinige woorden wil samenvatten, dan meen ik daarbij uit te mogen gaan van de stelling, dat de marschvaardigheid van een leger van niet minder belang te achten is dan zijne slagvaardigheid, waarmede zij in het nauwste verband staat, en dan acht ik het daarom noodzakelijk dat aan twee eischen voldaan wordt:

- 1^e dat zij, die in een of ander opzicht met hare voorbereiding, in den ruimsten zin, belast zijn, daartoe over eene groote kennis en een helder oordeel beschikken;
- 2^e dat de gelegenheid besta tot langdurige en aanhoudende oefening, opdat voldoende waarborg verkregen worde voor de bruikbaarheid van den troep te velde.

Of bepaaldelijk voor onze infanterie verbetering, wat het eerste punt betreft, te wenschen en, wat het tweede aangaat, tegenwoordig te verwachten is — ziedaar een vraag, waarvan ik de beantwoording liefst aan anderen overlaat.

D. M. E. DE RIDDER.

*Eerste-Luitenant bij het Regiment
Grenadiers en Jagers.*

Samensmelting der Officierskaders. Verbetering door bezuiniging.

„De minister, de gouverneur-generaal, of
„de legercommandant, die zijn naam zal
„schenken aan de vereeniging der officiers-
„korpsen van beide legers, zal zich een eere-
„zuil stichten in de waardeering van den
„naneef.” (MULTAVIDI in de Java-Bode van
13 Mei 1898, N°. 109, Eerste blad).

Met dit motto besluit genoemde Schrijver in de Indische-Mavortiana het betoog, dat de fusie der officierskorpsen van moederland en koloniën een *staats*-, een *leger*- en een *officiers*belang zou zijn.

Het verheugt ons zeer, dat het denkbeeld der fusie van de officierskorpsen, dat wij in October 1895 in brochurevorm kenbaar maakten, ook nu in *Oost-Indië* openlijk weerklank heeft gevonden, en hoogst dankbaar zijn wij aan de Redactie van den Militairen Spectator, dat zij deze in de koloniën uitgesproken meening, wel in extenso in haar tijdschrift heeft willen opnemen (Mil. Spect. '98, blz. 495).

Zij, die niet in de gelegenheid waren het bovenaangehaalde nummer van de Java-Bode te lezen, zullen nu in staat zijn gesteld met dat hoofdartikel kennis te maken.

Wij stellen er hoogen prijs op, dat alle beoordeelingen over het door ons geopperde denkbeeld, zoowel in gunstigen als in ongunstigen zin uitgesproken, zooveel mogelijk onder de algemeene aandacht worden gebracht, opdat een ieder over dit zoo belangrijke onderwerp het voor en tegen zal kunnen wikken en wegen, om daarna zich een juist en beslist oordeel te vormen.

Met het oog hierop schromen wij niet, hieronder in hoofdtrekken de bezwaren op te geven, die een ongenoemd schrijver in een hoofdartikel van het Nieuw Bataviaasch Handelsblad, onder den titel „Een woord van Protest” heeft doen opnemen. Dit opstel had ten doel, de Indische-Mavortiana van MULTAVIDI te bestrijden.

De bedoelde Schrijver van dit „Woord van Protest” (dien wij kortheidshalve in het vervolg T. zullen noemen), komt tegen een zestal volzinnen uit het stuk van MULTAVIDI in verzet. Achtereenvolgens zullen wij deze hieronder behandelen en trachten duidelijk te maken, dat MULTAVIDI zeer terecht in zijne Indische-Mavortiana schreef „dat de voordeelen der vereeniging van de officierskorpsen gemakkelijk aan te

toonen — en de door de tegenstanders aan te voeren nadeelen, even gemakkelijk te wederleggen zijn.”

I. „Het jaarlijksch budget aan verloven en pensioenen zal aanmerkelijk verminderen.”

„Wij zouden dit oordeel gaarne hebben onderschreven,” zegt T., „als MULTAVIDI er slechts op had laten volgen, dat het budget aanmerkelijk zal vermeederen door de groote sommen, die besteed zullen worden aan passagekosten vice-versa; door de groote sommen aan gratificatiën voor eerste uitrusting, die billijkheidshalve zullen moeten worden uitgekeerd aan ieder officier, die voor het eerst naar Indië gaat. Bovendien, al wordt het bedrag aan pensioen, uit te keeren aan Ind. officieren, kleiner ¹⁾, dat bedrag zal aanmerkelijk vermeederen voor de Ned. officieren ²⁾.”

Indien T. — in navolging van hetgeen *wij* steeds deden en hopen te blijven doen — zijn betoog door eene behoorlijke en volledige becijfering had gestaafd, zouden wij misschien verplicht zijn geweest met hem mede te gaan, indien zou blijken, dat wij ons hadden vergist. Nu T. de becijfering achterwege laat, zullen wij aantoonen, dat T. zich vergist, en dat zijne bewering niet is vol te houden.

1°. T. verliest stellig uit het oog, dat in ons stelsel de gratificatiën voor eerste uitrusting komen te vervallen. De redenen waarom, zijn opgegeven in hoofdstuk G, punt 18, blz. 27 der brochure.

Wanneer men te rade gaat met het laatst uitgegeven officieel Koloniaal Verslag van '97, Bijlage C, Staat III, dan zal men ontwaren, dat de Staat tegenwoordig gemiddeld aan gratificatiën voor eerste uitrusting betaalt:

a.	voor 72 nieuw benoemde Oost-Ind. officieren (kolom 12, 14 en 15) ad f 1000	f 72.000
b.	voor 4 overgeplaatste Ned. officieren (kolom 16) ad f 1000. „	4.000
c.	voor 61 gedetacheerde Ned. officieren (kolom 23) ad f 1000. „	61.000
d.	voor 60 Oost-Ind. officieren in Nederland gedetacheerd (kolom 26), voor wie de gratificatiën f 1000, f 600 of f 100 bedragen, naar gelang deze officieren al dan niet bij de Hoogere Krijgsschool zijn geplaatst, makende te zamen ongeveer.	56.000
	— dus in ons stelsel zal de Staat gemiddeld minder uit te betalen hebben aan eerste uitrusting.	f 193.000

1) Ja, zelfs zoo klein, dat, zoodra de geheele fusie een tijd lang geheel is doorgevoerd, deze pensioenen in het geheel niet meer zullen voorkomen.

2) De pensioenen, aan officieren uit te keeren, zullen — wanneer men niet in aanmerking neemt, dat bij de fusie minstens 320 Oost-Ind. officiers-plaatsen komen te vervallen (Mil. Spect. '98, blz. 338, tweede alinea), — hoogstens f 190.175 meer bedragen, wanneer eenmaal de fusie geheel zal zijn doorgevoerd.

2°. T. verliest mede uit het oog, dat, zoodra het fusiestelsel *geheel zal zijn doorgevoerd*, het tegenwoordige aantal Oost-Indische officiers-plaatsen met *minstens* 320 zal verminderen, niettegenstaande de alsdan in de Koloniën aanwezige sterkte aan officieren, *te allen tijde*, aan de normale sterkte formatiecijfers zal *blijven* beantwoorden (Mil. Spect. '98, blz. 394 en volgende). Het gevolg hiervan zal zijn, dat, zelfs na de *oprichting* van het actief dienende Ned. officiers-reservekorps van 120 officieren, — alleen aan traktementen (dus hieronder *niet* begrepen verschillende toelagen, genot of vergoeding voor vrije woning, overtochts-uitgaven voor officieren met hunne gezinnen, enz., enz.), eene besparing voor den Staat zal verkregen worden van *minstens* f 892.520 (Mil. Spect. '98, punt VIII, blz. 392, sub *a.*, in verband met sub *b.*).

3°. T., die geene enkele berekening aangeeft en slechts algemeenheden uit, verzwijgt daardoor de toelagen, die de Staat, volgens Kon. Besluit van 25 Nov. '66, No. 14, moet uitkeeren aan gemiddeld 60 Oost-Ind. officieren (Kol. Verslag '97, Bijlage C, Staat III, Kolom 26), die in Ned. gedetacheerd zijn. Wij zijn niet bij machte het hier bedoelde totale bedrag onder *juiste* cijfers te brengen.

4°. Om gelijke reden brengt T. niet in rekening de f 75.600, die in ons stelsel de Kon. Mil. Academie en de Cadettenschool *minder* van den Staat zullen vorderen (punt 21, blz. 27 en 28 der brochure).

5°. Evenmin somt T. op de uitkeeringen, die de Staat moet doen aan Indische of gewezen Ind. officieren, die in Ned. optreden in speciale commissiën (punt 22, blz. 28 der brochure). Ook het gemiddeld totaal van dit bedrag kunnen wij niet onder cijfers brengen. Niet ondienstig kan het zijn hier in herinnering te brengen, dat *alleen* aan de Oost-Ind. commissie, belast met de bestudeering van het nieuwe-geweervraagstuk — welke Oost-Ind. commissie was samengesteld uit *twee* vaste leden en *twee* sub. commissieleden, welke laatsten echter zeer kort als zoodanig optraden — *tot aan* de verschijning der brochure, reeds eene som van f 22.606 moest uitbetaald worden; terwijl de Ned. officieren, die in veel grooter getal als vaste leden in *die* commissie waren opgetreden en veel vroeger de bedoelde werkzaamheden hadden aangevangen, *geen de minste* geldelijke uitkeering ontvingen.

Het zal wel overbodig zijn, deze voor den Staat te verkrijgen besparingen, nog verder uit te breiden. Wanneer T. onze gespecificeerde berekening in den Mil. Spect. '98, punt VIII, blz. 392, nagaat, kan hij tot de conclusie komen, dat, zoodra het fusiestelsel *geheel zal zijn doorgevoerd*, niet alleen op de door MULTAVIDI genoemde, maar ook op andere posten te zamen, het jaarlijksch budget met eenige *millioenen zal moeten verminderen*, zelfs al worden de door T. opgegeven meerdere uitgaven in die begrooting opgenomen.

II. „De financiële omstandigheden der Hollandsche officieren, een bron van zorgen voor hen zelf en voor den Staat, zullen beduidend verbeteren”.

„Hiertegen valt weinig in te brengen” antwoordt T., en vervolgt daarna: „alleen releveeren wij met klem, dat dit uitsluitend is in het belang der Ned. officieren, ten nadeele der Indische collega's.”

Hiertegenover vragen wij, ook met klem: bewijs ons, waarom deze maatregel ten *nadeele* der *Indische* collega's zou plaats hebben? T. toont dit niet aan. Trouwens hij zou zijne bewering *onmogelijk* kunnen staven!

Immers, zoodra de fusie *geheel zal zijn doorgevoerd*, bestaat er in de Koloniën geen uitsluitend *Indisch* officierskorps meer. Alle officieren behooren alsdan, evenals bij de marine, tot het Ned. officierskorps, die om beurten als *gedetacheerde* officieren in de Koloniën dienst doen.

En gedurende het *overgangstijdperk* zullen de *niet* tot de fusie vrijwillig toegetreden officieren, van welk leger ook, *alle hunne reeds verkregen rechten behouden*. Dit werd met den meesten nadruk en in onze brochure en in onze verschillende opstellen *geëischt* (hoofdstuk G, punt 10, blz. 24 der brochure en o.a. in den Mil. Spect. '98, punt V, blz. 390).

III. „*De sleurgang, die kanker der legers, zal bij beide legers worden weggenomen.*”

T. betwist ten sterkste het bestaan van sleurgang bij het Ind. leger.

Wij betwijfelen evenwel zeer, of T. en MULTAVIDI onder het woord *sleurgang* wel hetzelfde verstaan.

Naar o. m. bestaat er bij het Ind. leger wel degelijk *sleurgang*, o.a. wat betreft het nemen van afdoende maatregelen om verbetering te brengen in den *onhoudbaren* toestand, waarin sedert jaren en jaren het Ind. officierskorps verkeert en waarvan in het Kol. Verslag van '97 op blz. 39, de voorlaatste alinea, gewag wordt gemaakt (zie ook Alg. Handelsblad van 5 October '98, ochtendblad).

In den Mil. Spect. van '98, blz. 394 e.v., hebben wij reeds aangetoond hoe *hoogst bedenkelijk* en *zeer ernstig* die toestand geworden is, niet alleen voor het *Indische* maar ook voor het Nederlandsche officierskorps, en hoe *dringend noodig* het is, om zoo *spoedig mogelijk* met dien reeds te lang bestaanden en van jaar tot jaar verergerenden *sleurgang* te breken.

In T's lang betoog, om aan te toonen dat er in Indië geen sleurgang bestaat, komt o.m. het volgende voor: „Wij zouden iederen maatregel kunnen goedkeuren, die verbetering brengt in het officierskorps van het *Indische* leger, wanneer men ons eerst aantoon, dat verbetering noodig is. Dat bewijs ontbreekt, omdat... het er niet is; omdat het officierskorps van het *Indische* leger geen verbetering behoeft (?); omdat het Goddank nog niet vleugellam is.”

Het valt ons niet moeilijk, om het door T. gevraagde bewijs te leveren. En om dit zoo *volledig* mogelijk te doen, behoeven wij slechts de daarop betrekking hebbende alinea uit het laatst uitgegeven *officieel* Kol. Verslag van '97 woordelijk over te schrijven. Bladzijde 39, de voorlaatste alinea, vermeldt:

„De totaalsterkte van het actief dienend officierskorps nam in 1896

belangrijk toe; zij vermeerderde van 1339 tot 1391 hoofden; maar toch was er op het einde des jaars tegenover de „tegenwoordige” formatie een incompleet van 78 officieren, waarin ten deele voorzien werd door de aanstelling van *onderluitnants* en door tot wederopzeggings toe 35 adjudant-onderofficieren als *dienstdoend-officier* te doen optreden, — en dit verdient te meer de aandacht, — omdat daarmee slechts *ten deele* voorzien werd in de *werkelijke* behoefte, want de verhouding tusschen formatie en sterkte was inderdaad *veel ongunstiger* dan hierboven is aangegeven; immers zijn in de formatiecijfers *geen* luitnants uitgetrokken voor de recruten-bataljons, en *evenmin* voor de tijdelijk opgerichte depôt-compagnie van het 9de veldbataljon, zoodat de bij die troepenafdeelingen feitelijk ingedeelde officieren beneden den rang van kapitein aan de overige korpsen moesten *onttrokken* worden. Neemt men al verder in aanmerking, dat de geregelde aanvulling van het officierskorps, waarvan de formatie tijdelijk met 45 hoofden werd uitgebreid, in 1896 opnieuw werd verkregen met behulp van ruime detachering uit het leger hier te lande, zoodat het aantal gedetacheerde officieren in den loop des jaars steeg van 67 tot 94, dan is het duidelijk, dat alleen buitengewone maatregelen in staat waren den *geregelden* gang van den dienst te verzekeren. Niet alleen moesten voor sommige categoriën van officieren de verloven naar Europa wegens langdurig (10-jarig) verblijf in de tropen *opgeschort* worden, maar bovendien werd bepaald, dat zij, aan wie wegens *ziekte* een binnenlandsch verlof werd verleend, gehouden zijn naar vermogen *dienst te doen* bij de korpsen, die gelegerd zijn ter plaatse waar zij hun verlof doorbrengen.”

Na dit citaat uit het *officieel* Kol. Verslag onder de oogen van dezen schrijver en bestrijder van het door ons voorgestelde fusiestelsel te hebben gebracht, zal het ons wel geoorloofd zijn aan hem de volgende vragen te stellen:

- 1°. Vindt U dien toestand zoo idealistisch?
- 2°. Is uwe stelling, „dat het officierskorps van het *Indische* leger *geen verbetering* behoeft nog langer houdbaar?
- 3°. Mag en kan n. u. m. deze toestand, — die van jaar tot jaar verergert, — nog langer door *sleurgang* worden bestendigd?
- 4°. Zou — door de voortduring van dien toestand, — de *vleugeltamheid* van het *Indische* leger nog lang kunnen uitblijven?
- 5°. Kent gij wellicht maatregelen, die — op een voor *Staat, leger* en *officieren* beter en voordeelijker wijze dan het fusiestelsel aangeeft, — een einde zouden kunnen maken aan den in het Kol. Verslag aangegeven *onhoudbaren* toestand (Mil. Spectator van '98, alinea 2 v. o., bl. 397)?

Haast U dan, deze aan de Regeering kenbaar te maken, want de nood is reeds zeer hoog gestegen, en weest overtuigd, dat de natie er U zeer dankbaar voor zal wezen.

IV. „*De officieren periodiek van het eene leger naar het andere over-*

gaande, zullen veel langer hun frischheid, hun veerkracht, hun lust om te dienen behouden."

Op dezen volzin antwoordt T. het volgende: „Wij zijn veerkrachtig, frisch en hebben lust om te dienen. Wij behoeven dien periodieken overgang niet om veerkracht, frischheid en lust te behouden." En verder haalt hij aan, dat de troepen, die naar Pedir togen, op de embarcementsplaats er frisch en veerkrachtig uitzagen en lust schenen te hebben om te dienen.

Wij wenschen hierop niets af te dingen, maar stellen alleen deze vraag: Zou dit niet nog *veel meer* en nog *veel zekerder* het geval zijn geweest, indien het gestel van diezelfde mannen *korter* aan de kwade invloeden van het tropische klimaat ware blootgesteld geweest door de periodieke omwisseling? Immers het is van algemeene bekendheid en ook door *wetenschappelijke* onderzoekingen *bevezen*, dat ieder gestel in eene verzengde luchtstreek afneemt, naarmate van den langeren duur in zoodanige streek doorgebracht, en dat niet alleen menigvuldige afwisseling van klimaat voor vele gestellen nuttig en heilzaam, maar zelfs *noodzakelijk* is (zie hieromtrent onze aanhaling in den Mil. Spect. van '96, blz. 557).

In datzelfde tijdschrift en nummer van '96, op blz. 556, hebben wij daarenboven uit *officieele* cijfers *bevezen*, dat onder de met verlof vertrekkende Oost-Ind. officieren *ieder jaar* gemiddeld 79% (zegge negen en zeventig) om *redenen van gezondheid*, en slechts 21% wegens langdurigen dienst in de Koloniën, de terugreis uit Indië aanvaardden.

Bewijst dit alles niet, hoeveel de frischheid, de veerkracht en de lust tot dienen zouden *winnen* en *vermeerderen*, indien de officieren in plaats van *minstens* 10, slechts *hoogstens* 5 achtereenvolgende jaren aan de kwade invloeden van het tropische klimaat bleven blootgesteld?

V. „*De krijgsondereinding, in Indië op te doen, zal aan het leger in het Moederland, de studie van de winteravonden in Nederland aan het Indische leger ten goede komen."*

Volgenderwijze wordt dit argument van MULTAVIDI door T. wederlegd:

„Studie komt steeds ten goede, dus ook aan het Ind. leger, doch het doet er niet toe, of die kennis vergaard wordt op winteravonden bij een warme kachel, of in een koele Indische achtergalerij."

Wij kunnen deze bewering van T. niet geheel toegeven, en zulks op grond van hetgeen wij schreven op bladzijde 5 onzer brochure van October 1895, te weten: „De officieren van de Ind. legers hebben voor het meerendeel weinig, velen zelfs geene gelegenheid, om hunne wetenschappelijke en technische militaire kennis *in de Koloniën* te vermeerderen."

„Het tropische klimaat eigent zich slecht om, na vermoeiende en afmattende militaire oefeningen, in de uren, die daarna overblijven, zich nog aan zulke studiën te wijden, maar vooral ook de zoo onmisbare

hulpbronnen en gegevens, voor dergelijke studiën benoodigd, worden in de meeste garnizoenen of posten, waar die officieren verblijf houden, geheel gemist, of zijn voor hen moeilijk — of slechts tegen betrekkelijk hooge prijzen te verkrijgen.”

„Om hieraan te gemoet te komen, is aan de officieren van dit leger de gelegenheid gegeven, door detacheringen, op Rijkskosten, naar korpsen of militaire inrichtingen van onderwijs in Nederland, zich die meerdere kennis eigen te maken.”

Niet alleen T., maar ook de Heeren KIELSTRA, NIJPELS, IJ. in het Ind. Mil. Tijdschrift van '96, No. 3, en m. a. teekenden tegen deze stelling een verwoed protest aan.

En wat lezen wij nu in de Locomotief van 14 Juni '98, No. 134, Eerste blad, de 2de kolom?

„*Twaalf, vijftien, soms zelfs twintig officieren moeten (ieder jaar) drie à vier maanden vóór het begin van het examen (Hoogere Krijgsschool) met hun gezinnen naar Batavia worden overgevoerd, om zich dáár uitsluitend aan de studie te kunnen wijden en door vrij van dienst in staat gesteld te worden, om zich de nog ontbrekende kundigheden eigen te maken.*”

Ligt in deze verklaring niet het duidelijke bewijs opgesloten, dat, zooals het schijnt, behalve te Batavia, in *geen enkel* garnizoen of post in Oost-Indië, voor de officieren van het Indische leger, *de gelegenheid bestaat of de hulpbronnen en de gegevens worden aangetroffet*, die benoodigd zijn om zich de *gevorderde kennis* voor dat examen eigen te maken? Zelfs eene *koele Ind. achtergalerij* kan hierin *geen de minste verandering brengen!*

Het bedoelde artikel van de Locomotief, vervolgt met:

„Al die officieren, uitgenomen de zes gelukkigen die naar Nederland vertrekken, moeten na het examen naar hun garnizoenen worden teruggezonden (met hunne gezinnen), zoodat om te beginnen, het gouvernement, ook voor de niet-geslaagden of de niet-geplaatsten, al een aardig bedrag voor overtochten mag terzijdeleggen.

„Hoewel dit in de *duizenden* loopt, achten wij dit bezwaar toch niet zoo groot, als het feit, dat in een tijd, dat, als het ware *geen enkel* luitenant kan gemist worden en alle presenten bijna *dubbelen* dienst verrichten, een groot aantal van alle dienstbeslommeringen wordt ontheven. Wat het zwaarste is, moet het zwaarste wegen en in omstandigheden, dat zelfs verloven naar Holland *geweigerd* worden (en zelfs zieke officieren dienst moeten doen!), moest het niet kunnen voorkomen, dat meerdere officieren dan strikt noodig is aan den dienst worden onttrokken, enz.”

Wij vragen nu aan een ieder in gemoede: Was onze stelling, die wij in onze brochure opnamen, zoo onjuist en zoo valsch?

En verdiende onze bewering, van de zijde althans van zulke eminente en verlichte *Indische* militaire specialiteiten, wel de zoo geduchte tegenkantsing, die wij ten deze moesten ondervinden?

De beantwoording van deze beide vragen kunnen wij in vol vertrouwen aan het oordeel van onze lezers overlaten.

Alleen nog deze toelichting: Een officier, die in Nederland zich voor de Hoogere Krijgsschool wil bekwamen, behoeft, noch naar een ander garnizoen, met zijn geheele gezin, voor *drie à vier maanden* tijdelijk te worden gedetacheerd, noch *drie à vier maanden* vrij van alle diensten te worden gesteld, en de Rijksuitgaven — hoe groot ook het aantal aspiranten is, dat voor dit examen opkomt — worden daardoor hoegenaamd niet bezwaard.

VI. „*Meer dan Indische vereenigingen in Nederland vermogen, zal de fusie een band scheppen tusschen moederland en koloniën.*”

Ook tegen dezen volzin van MULTAVIDI teekent T. protest aan, en stelt hem de vraag: „Bestaat die band niet?”

Aangezien wij in punt 2, blz. 21 der brochure, dezelfde verklaring hebben afgelegd, te weten: „De band tusschen Nederlandsche en koloniale officieren zal door de vereeniging dier kaders veel nauwer worden toegehaald,” achten wij ons gerechtigd, zijne hier gestelde vraag te beschouwen als ook tot ons te zijn gericht, en daarom antwoorden wij hierop — met weglating van voorbeelden, die voor sommigen persoonlijk en dus onaangenaam zouden zijn, — *Neen, niet voldoende!*

Reeds in punt 5, blz. 21 der brochure gaven wij als een indirect voordeel van de samensmelting op, dat: „Onnatuurlijke en stuitende verhoudingen en toestanden, die nu bij detacheringen van Nederlandsche en koloniale officieren zich *herhaaldelijk* voordoen, bij de fusie niet meer bestaan kunnen.”

Bij de uitwerking van deze bewering komt o. a. sub c. voor (blz. 21): „Nederlandsche officieren komen tegenwoordig, bij eene detachering in de Koloniën, meermalen onder de bevelen van Indische Chefs, die — hoewel zij minder jaren officier zijn geweest, — eenen rang bekleeden welke één soms twee rangen hooger is, dan die der eerstgenoemden.”

Een ieder, die onpartijdig en gezond oordeelt, zal wel begrijpen en moeten toegeven, dat zulke toestanden hoogst ongunstig moeten werken en een zeer nadeeligen invloed kunnen hebben op den onderlingen band dier officieren, vooral, wanneer bedoelde Chef, niet met tact en beleid optreedt en handelt.

Of de tegenstanders van de fusie in T. een gelukkigen penvoerder hebben gevonden, laten wij gaarne aan het oordeel van anderen over. Slechts wijzen wij er op: dat T. in zijn „Woord van Protest” geen blijk heeft gegeven, dat deze, voor *Staat, leger en officier*, zoo *belangrijke* quaestie, door hem is onderzocht op zoodanige wijze, dat hij *cijfers* tegenover *cijfers* kan stellen, waardoor hij zich nu moest bepalen tot eenige, voor ons, vrijwel holle phrasen en algemeenheden; en ook, dat de Schrijver van zulke phrasen, zoo verbazend lijdt aan zelfingenomen-

heid, dat hij niet kan nalaten te zeggen: „Wij vermeenen teverden te kunnen zijn met onze ontleding.”

Wij zijn het intusschen eens met T.: „dat het Indische leger kan worden beschouwd als een groote kurk met veel drijfvermogen; en dat die kurk Nederlandsch-Indië moet dragen.”

Dat drijfvermogen n. o. m. vermindert evenwel, naarmate het Indische leger minder beantwoordt aan zijne roeping. Nu is het uit *officieele* bronnen *bewezen*, — zooals hiervoren werd aangetoond, — dat het *Indische* officierskorps bij voortduring, en van jaar tot jaar steeds meer, *onvol-tallig* is. Zelfs met de hulp van een voor *Nederland* te groot contingent gedetacheerde Nederlandsche officieren en andere palliatieven, is het *moelijk in staat* om zijne taak te volbrengen. Het draagvermogen van die kurk — het Indische leger — lijdt dus onder dien toestand, en moet dientengevolge *versterkt* worden. Dit kan naar o. m. alleen geschieden door te breken met den *sleurgang*, die tot dusverre werd gevolgd, en wel door het invoeren van zoodanige hervormingen, waardoor toestanden als thans, tot het onmogelijke behooren, en waardoor het drijfvermogen van bedoelde kurk te allen tijde in staat is Nederlandsch-Indië te dragen.

Wij willen daarom voor Indië en Nederland, in de toekomst, *één officierskorps*, dat aan Indië telkens en telkens weder nieuwe, versehe, frissche krachten kan verleenen, die *beter* kunnen zijn dan thans, en die daarenboven van de schatkist, — dus van het gansche volk in Nederland en in Indië, — oneindig minder zware financieele offers zullen eischen.

Slagen wij hierin, dan zal blijken, dat de door T. bedoelde kurk, zoowel het schoone Insulinde, als het dierbare Moederland *met gemak* kan dragen.

10 Sept. 1898.

DE SCHRIJVER DER BROCHURE.

N A S C H R I F T.

Toen ons de proefdruk van vorenstaand opstel werd toegezonden, waren wederom in „Het (Ind.) Centrum” en ook in een entrefilet van de „Militaire Causerieën” van de „Soerabaya-Courant” artikelen opgenomen tegen het hiervoren genoemde stuk van MULTAVIDI.

Op deze artikelen en op het bovenbehandelde „Woord van Protest” volgde in de „Java-Bode” van 5 Augustus '98 een nieuwe „Indische Movortiana” van MULTAVIDI, waarin de vorenbedoelde opstellen zoo degelijk en zoo afdoende worden wederlegd, dat wij ons daarmede ten volle kunnen vereenigen.

Wij maken van een en ander dan ook alleen melding, om getrouw te blijven aan hetgeen wij aanvoerden in alinea 4 van ons bovenstaand opstel.

D. S. D. B.

De Nederlandsche Infanterie.

„In discipline en onderling vertrouwen
„schuilt de kracht van een leger.”

Meermalen is bij mij de vraag gerezen hoe het toch komt dat er in ons land, en zelfs meer in het bijzonder in ons leger, zulke uiterst verschillende, sterk uiteenlopende begrippen bestaan omtrent de *oefening van den infanterist*. Aan brochures, tijdschrift- en dagbladartikelen, waarin dat onderwerp ter sprake wordt gebracht of aangeroerd, ontbreekt het te onzent waarlijk niet.

Indien men dien bundel ziet, rijzen een' mensch de haren te berge alleen reeds bij het denkbeeld dat alles te moeten doorwerken, en zulks te meer, wanneer men daarbij nog denkt aan al het andere belangwekkende, dat onzen tijd in beslag neemt om op de hoogte der „questions brulantes” te blijven.

Wanneer men zeer enkele geschriften, o. a. die van den toenmaligen Kapitein A. J. PRINS, uitzondert, komt men echter uit al die brochures en artikelen over oefening niet tot de wijsheid: *hoe* men het dan toch wel moet aanleggen om in den gegeven tijd van de recruten, die jaarlijks worden toegewezen, flinke, voor den oorlog geschikte *soldaten* te maken; *hoe* van al die *individu's* eene *compagnie* (om niet verder te gaan) te vormen, waarin samenhang zit, die marcheert, vecht, zich beveiligd naar één idée, dat van den commandant; eene *compagnie*, waarvan de commandant *zeker* is, die hij met een gerust hart in het gevecht zal voeren en waaraan het vaderland met volle vertrouwen in de ure des gevaars haar deel in de verdediging van de onafhankelijkheid kan opdragen.

Wie met *ernst* zich verplaatst in de verantwoordelijkheid, welke een *compagniescommandant* draagt en waarvan deze zich tegenover het geheele vaderland heeft te kwijten, die kan niet anders dan doordrongen worden van de belangrijkheid der zware taak, welke op diens schouders rust. Niet enkel het leven, het wel en wee van bijna 250 menschen is in zijne handen gelegd, maar ook — en dat in 't bijzonder in ons land, — hangt van de wijze, waarop zijne *compagnie* optreedt, soms het lot af van veel grooter troepenafdeelingen, ja zelfs van geheele stellingen. Men denke: aan onze liniën en het tusschen de versterkingen gelegen terrein; aan een dijkpost, die door gebrek aan waakzaamheid van enkele manschappen (gebrekkige opleiding) valt en daarmede dikwijls eene

geheele verdedigingslijn; aan de zware verliezen, die, als gevolg weder daarvan, een terugtocht zoowel aan personeel en materieel als aan moreel van volk en leger kost; aan de millioenen en nog eens millioenen in onze liniën gestoken, die nutteloos zijn weggeworpen, wanneer soms maar ééne afdeeling — niet uit plichtsverzaking maar uit gebrek aan geoefendheid — wordt geslagen en haren post moet verlaten.

Indien men dit ernstig overweegt, kan men zich indenken in den gemoedstoestand van den compagniescommandant, die — dat alles evengoed beseffend — tracht te doen wat in zijn vermogen is, maar wien het schrikbeeld voor oogen staat, dat hem de gelegenheid is of wordt ontnomen om zich naar zijn geweten behoorlijk van zijne taak te kwijten.

Men achte het niet licht. Zijn leven niet alleen, ook zijne eer staat op het spel. Dezelfde lieden die hem *nu* zullen binden en hem de middelen zullen weigeren om zich en zijne onderhoorigen *behoorlijk* voor te bereiden tot de taak die hun wacht, diezelfde zullen *later* de eersten zijn om den steen op te nemen die hem, niet lichamelijk, maar, wat veel erger is, moreel treft. Zij zullen dan vergeten dat zij zelve het waren, die den ernstigen man reeds in vredestijd pijnigden door hem tot gedeeltelijke machteloosheid te noodzaken; die hem het noodige onthielden; zij zullen zichzelf onschuldig trachten te praten door alle schuld te wentelen op hem, die door *hun* toedoen onmogelijk onschuldig kon blijven. Wie zoude, met de herinnering aan Denemarken in 1864, durven beweren dat dit *niet* geschieden zal?

Waarom dan al die compagnies- en verdere commandanten niet heengaan, hun werk overlatend aan anderen, die of (zoo er zulken gevonden worden) minder zwaarwichtig hunne taak opvatten, of er van door-drongen zijn dat, hetgeen die eenen vragen, overbodig, of onnoodig of overdreven is?

Daarop is het antwoord door ieder persoonlijk te geven. Ik houd mij echter overtuigd, dat plichtsbefef de grondtoon van al die antwoorden is en dat hoop op verbetering der toestanden niet alleen kracht maar ook geduld geeft; want met heengaan toch is de zaak al evenmin gebaat.

Doch tevens mag niet worden voorbijgezien dat eene zekere gedrukt-hed, die ontegenzeggelijk bij een deel der oudere officieren — vooral bij de meest ernstige en meest ontwikkelde — dreigt te ontstaan, haar oorsprong vindt, niet (zooals wel eens te kwader ure werd betoogd) in trage promotie en geringe traktementen, maar wel degelijk in den strijd tusschen plichtsbefef en de onmogelijkheid om zich naar eigen geweten van den opgelegden plicht te kwijten. Dit is m. i. te loven in het officierskorps, en dat er nog zóóveel ijver en zóóveel lust is overgebleven, om te doen wat gedaan *kan* worden, is een bewijs (als daarvoor bewijs noodig was) van den uitmuntenden geest, die gelukkig steeds in het Nederlandsche officierskorps kon worden geroemd.

Zoolang er leven is, is er hoop. Wij *hopen* allen dat er nog eens een tijd zal aanbreken, waarop we, zonder telkens te worden verontrust,

opgewekt kunnen voortarbeiten en mogen doen wat het vaderland naar billijkheid van ons vorderen mag, kan en moet. Opleiding van den man tot een bruikbaar soldaat en van het kader tot goede aanvoerders houdt ieder, die ernstig *wil*, dag aan dag bezig en hij verlustigt zich in den vooruitgang, dien hij telkens mag opmerken.

Thans echter zijn wij ernstig, ja bijkans somber gestemd bij het aanschouwen van het dreigend spook van den verkorten oefentijd, dat telkens weer opdoemt en dat met onverstoorbare hardnekkigheid opnieuw meer of minder tastbare vormen tracht aan te nemen.

Wat zal de naaste toekomst opleveren? Het is als eene nachtmerrie. Het drukt ons op de borst. Wij hebben een gevoel als kunnen wij er niet aan ontsnappen.

Dat de vele en velerlei proeven met verkorten eersten oefeningstijd, vooraf aangekondigd of door het verleenen van langdurige verloven na de indeeling tot feit geworden, steeds trouw en eerlijk zijn genomen zonder gemor en alleen met rapporten als gevolg (alzoö zonder veel openbaar geschrijf), is een bewijs voor het groote vertrouwen, dat door het Leger in het Hoofdbestuur wordt gesteld. En *dat* die rapporten zijn uitgebracht en dat ze *niet gunstig* luidden, daarvan is het telkens weer nemen van andere *proeven* in dezelfde richting een doorslaand bewijs. Waren de rapporten niet ontradend geweest, wij zouden immers reeds lang den verkorten eersten oefeningstijd onder een der vroegere vormen hebben zien invoeren.

Zoolang het Hoofdbestuur proefnemingen beval ten einde het Leger in de gelegenheid te stellen zich een grondig oordeel te vormen over deze materie, tot zóólang was m. i. zwijgen, behalve in „rapporten”, plicht.

Thans echter, nu, buiten het Hoofdbestuur om, de publiciteit te baat wordt genomen om eene opinie in en buiten het Leger te vormen, thans is het oogenblik gekomen, waarop langer zwijgen verkeerd zoude zijn; waarop het noodig is, dat het volk, dat leest, niet in ééne enkele richting wordt voorgelicht. Thans moet gesproken worden, door ieder, die spreken kan; thans, nu uit het Leger enkele stemmen opgingen, die met literarisch talent verkondigden: niet alleen dat die verkorte oefentijd zonder gevaar is voor de geoefendheid — en voor het lekenoog dus voor de waarde — van het Leger, maar die zelfs stoutweg het sophisme dorsten opwerpen en verdedigen, dat aan den korteren eersten oefeningstijd bepaalde voordeelen zouden verbonden zijn ¹⁾. Welk vaderlander,

¹⁾ Immers er wordt hier en daar gesproken van vergelijking tussehen manschappen van *een zelfde onderdeel* waarbij degenen, die het *kortst* geoefend waren, het wonnen van hen, die vier- à zesmaal langer onder de wapenen waren! Juist omdat hier sprake is van *dezelfde* compagnieën, enz., mag men toch niet aannemen, dat de commandant de *eerste maanden* zou oefenen en daarna niet meer. Ware de stof uitgeput, dan zou de *langst* geoefende viermaal hebben herhaald en dus *meer* geoefend zijn. Voor den *niet oppervlakkigen* lezer is dus de door eenige schrijvers geuite conclusie in woorden: „de

die zijn zuur verdiende penningen lief heeft, zoude dan met alle geweld de landskinderen nog langer van hun huis gescheiden willen houden, om hen steeds meer in geoefendheid te zien achteruitgaan! Niemand immers.

Naar huis! Le fantassin en cinquante heures zou nog beter zijn. Naar huis! hij *vermindert* anders in waarde.

Indien het *waar* was, ik zoude zoo hard ik kon mede roepen: „Naar huis!”

Bij dat den volke zoo apodictisch verkondigde drogbegrip, liefst uit officieele opgaven bewezen (??) (dat verhoogt het aannemelijke er van voor den leek en is dus dubbel gevaarlijk), komt nog het bezwaar dat het zoo moeilijk is *tasbare* bewijzen aan te voeren, dat er gevaar schuilt in die verkorting van den eersten oefentijd, zoolang het proefnemingen geldt zooals wij die sedert jaren beleven. Die moeilijkheid bestaat en komt voor de voorstanders van den korten eersten oefeningstijd de kansen vermeerderen een gewillig gehoor te ontvangen vooral bij leeken; waardoor het gevaar verhoogd wordt, dat zich ter zake eene voor dien korten eersten oefentijd gunstige opinie vestigt.

Dat de zoeven bedoelde moeilijkheid bestaat, is ontegenzeggelijk, doch dit vereischt voor den leek of halfleek ¹⁾ eenige toelichting.

De enkele manschappen, aan wie verkorting van eersten oefeningstijd werd verleend, verdwijnen bij opkomst voor herhalingsoefeningen onder de menigte. Bij de eene compagnie zijn er meer, bij de andere minder geweest. Zelfs is daardoor het verschil tusschen 12 en 17 à 18 maanden bezwaarlijk te beoordeelen.

Wanneer ik bij mijn eigen compagnie naga, dat van de lichten 1895, 1896, en 1897 resp. 0, 4 en 2 man 12 maanden dienden en al de overigen 17 en 18 maanden, dan zal iedereen wel willen erkennen dat men er iemand van voldoende ervaring afzonderlijk voor zoude moeten aanstellen om de vergelijking tusschen die 2 of 4 en de overige 125 man vast te stellen in den drukken tijd, die aan de najaarsmanoeuvres voorafgaat. Voor een compagniescommandant is voor zoo'n moeilijk uit te maken vraagstuk in die periode geen tijd te vinden.

En à priori — d. w. z. vóór het vertrek met groot-verlof — uit te maken of een soldaat voldoende *grondig* onderricht is en het noodige *fond* heeft om met recht te kunnen verwachten, dat hij na 6 jaar nóg met vertrouwen voor den vijand kan worden gebracht, is evenzeer bezwaarlijk. Immers het sluit eene hypothese in zich omtrent het percentage verlies aan geoefendheid en daaromtrent is de ervaring tot dusverre zeer gering, althans voor zoover ik weet.

minst geoefende is de meest geoefende”. De ongerijmdheid van deze stelling alleen veroordeelt haar en neemt voor hem den indruk weg. In onzen tijd van snel leven gaat men echter dikwijls op een oppervlakkigen indruk in en daarin schuilt juist het gevaar.

¹⁾ Wellicht leest een enkele hunner deze causerie.

Eene vergelijking, welke *eenige* kansen zoude aanbieden om daarop beschouwingen te gronden, zoude eerst mogelijk zijn, indien — niet te lang na elkander bij *een zelfde* onderdeel — onder de wapens kwamen: eerst alleen groot-verlofgangers, die 17 à 18 maanden en *daarna* (of omgekeerd) uitsluitend groot-verlofgangers, die 12, 8, 6 maanden of minder hebben gediend.

En dan nóg, al liet men hun *dezelfde* oefeningen doorloopen ten einde marsch- en schietvaardigheid, velddienst, tirailleeren, pionieren, overwinnen van hindernissen, bajonetschermen, enz., enz., te beoordeelen, dan nóg zoude men slechts eene vergelijking kunnen maken tusschen den graad van *geoefendheid* der onderscheidene categoriën.

Doch wat hoogst moeilijk is, ja bijkans onmogelijk mag worden genoemd, is eene vergelijkende beoordeeling van de *waarde* dier mannen voor den oorlog, althans niet in vreedstijd door hen, die den oorlog slechts bij name kennen. Daarvoor moet men zich wenden tot hen, die oorlogservaring hebben en *te velde* gelegenheid hadden beide categoriën te leeren kennen en *daar* hunne meening te vormen. En daarom zal *ik* er maar verder over zwijgen.

De bedoeling van mijn schrijven is dan ook, om — voor zoover ik het beoordeelen kan op grond van ervaring of van koele redeneering — te trachten een bescheiden plaatsje in te nemen in de gelederen van degenen, die meenen in het „die zwijgt stemt toe” een gevaar te zien en die het zich tot plicht rekenen hun woord te stellen tegenover dat van hen, die — huns inziens — dwaalbegrippen verkondigen en daardoor trachten ideeën ingang te doen vinden, die voor Leger en Staat bedenklijk zijn.

Het is daarom, dat ik het mij tot een plicht reken den Heer SCHÖNSTEDT en den lezers zijner brochure de kantteekeningen niet te onthouden, waartoe zijn geschrift mij aanleiding gaf. Voor 't gemak van hem en van zijne lezers zal ik de brochure zooveel mogelijk op den voet volgen. Ik heb echter gemeend mij tot de hoofdzaken te moeten beperken.

Reeds de *titel* der brochure geeft stof tot denken.

„Poging tot het winnen van aanhangers, enz.” Alzoo de Heer S. wenscht eene *partij* te vormen, wellicht wel aan het hoofd eener partij te staan.

Waarlijk een stout, een vermetel beginnen, wanneer men, zooals de lezing der brochure bijkans op elke bladzijde doet zien, blijk geeft in 't geheel niet op de hoogte der materie te zijn en uitspraken doet, waarvan de gronden den toets van een niet al te oppervlakkig onderzoek niet kunnen doorstaan, ja hier en daar zelfs den *schijn* van bewijs missen.

Met zeer veel talent toch is om de zaak heen geredeneerd. In plaats van „kantlijnen eener organisatie, enz.”, zoude men dan ook liever hebben aangetroffen (al waren 't dan óók maar „kantlijnen” van) een oefenings-

programma met berekening (op de practijk gebaseerd) van het aantal uren, dat aan elke soort van oefening kan en moet worden besteed.

Men vindt in deze brochure van alles; uitvoerige betoogen over bezuiniging, enz., (blz. 28—29 e. v.), die met de zaak niets uitstaande hebben, doch over de 6 maandsche *oefening* vindt men zo goed als niets. Slechts hier en daar een: „ik acht het voldoende.” Veel buitenkant, weinig kern!

De Schrijver begint met eene, naar 't mij voorkomt, volkomen onjuiste redeneering in de eerste alinea de beste van de brochure.

M. i. behoort de sterkte van het leger niet vastgesteld te worden naar de beschikbare gelden. Wel is waar kan de financieele draagkracht der natie grenzen stellen, waarmede men bij de beantwoording der vraag, of men voldoende weerstand zal kunnen bieden, heeft rekening te houden. Doch men moet, dunkt mij, beginnen met vast te stellen *wat* men als uiterst *minimum* aan weerkracht noodig heeft.

Aangezien nu echter de weerkracht o. m. beheerscht wordt door het *aantal soldaten* en door hunne *individueele geoefendheid*, is het een onbegonnen werk om te trachten de weerkracht te verhoogen door het *aantal* te vermeerderen en daarentegen de *individueele geoefendheid* te verminderen: $15 \times 12 = 30 \times 6$. Men komt er geen stap verder mee. Waarom dan niet nog verder gegaan en de kosten van een „schutter” als maatstaf genomen, dan zou men allicht tot eene legersterkte van 300.000 man kunnen komen, zoo niet meer.

Is daarmede de weerkracht des lands grooter geworden? Neen. Op het *papier*, ja, maakt men een goed figuur —, maar dat is dan ook alles.

Zelfs is het tegenover de natie *misdadig* tot zulk een stap over te gaan, want het aantal *slachtoffers* van een eventueelen oorlog wordt bij tienduizenden grooter zonder eenig equivalent ten voordeele. En het is *wreed* tegenover de individu's, die men onvoldoend geoefend, als weerlooze schapen, naar de slachtbank voert.

Indien het *minimum* aantal der noodige verdedigers is vastgesteld en de kosten voor het bereiken van eene — laat ons niet zeggen *volgende* maar — *grondige individueele geoefendheid* bekend zijn, dan kan men een overzicht krijgen van wat de weermacht den lande kost.

Dit, vermeerderd met de kosten voor de doode weermiddelen en bovendien met hetgeen de Schrijver der brochure zoo terecht noemt, de exploitatiekosten, levert de som voor de Oorlogsbegrooting.

Blijken de benoodigde sommen voor de oorlogsbegrooting te belangrijke offers van de natie te vergen, dan is het natuurlijk dat naar middelen moet worden omgezien om die begrooting te verminderen. Dat doel is echter langs verschillende wegen te bereiken.

Moet, tengevolge van de verhoudingen in de nabuurlanden, het minimum der weerkracht noodzakelijkerwijze stijgen, dan behoort naar het middel te worden gezocht om, zonder de begrooting hooger op te voeren, de verhouding der uitgaven voor verschillende doeleinden te wijzigen, ten

einde aldus, op het ééne bezuinigende, het andere tot zijn recht te doen komen.

Het meest rationeel schijnt het in de eerste plaats te gaan „tornen” aan de exploitatiekosten, zoolang daarop nog te bezuinigen valt; niet echter mag men ten nadeele van staat en individu gaan beknibbelen op het allernoodigste, de weermacht zelve, waarvan men reeds een minimum had vastgesteld.

Dat er op de exploitatiekosten te bezuinigen is, staat vrijwel vast. Er zouden honderdduizenden guldens te noemen zijn, die konden worden uitgezuinigd, doch het ligt thans niet op mijn weg mij daarin te verdiepen of ten deze tot in bijzonderheden af te dalen. Het onderwerp, *thans* aan de orde, is: eerste oefeningstijd. Maar toch kan men wel zeggen dat, hoezeer het in het licht geven der brochure van den Heer SCHÖNSTEDT ook moge worden betreurd — omdat daarin zoo enorm veel wordt aangetroffen, dat een minder juiste voorlichting geeft aan niet of slechts ten deele ingewijden, — eene groote, zeer groote verdienste aan den arbeid van den Heer S. niet mag worden ontzegd. De behandeling van het onderwerp heeft den Schrijver tot het samenstellen van Bijlage X geleid en deze bijlage met de daarbij behorende noot 3, is zeker wel het meest belangrijke van het geheele werkje.

Hadde de Schrijver zich bepaald tot het uitgeven van die *bijlage* alleen, hij zoude ongetwijfeld niet alleen een goede maar een uitmuntende daad hebben verricht.

Dáár, in de luxueuse inrichting van ons leger en van ons legerbeheer zit de kneep. Dáár valt te bezuinigen en wanneer men niet verder *ging* dan hetgeen in België geschiedt (ik neem aan dat de berekening van den Heer S. juist is), dan zoude alleen door de bezuiniging op de legerexploitatie eene versterking der infanterie met 37,000 soldaten (over 8 lichten) te verkrijgen zijn; of, wanneer men kaders, enz., in de berekening trekt en ook aan de andere wapens denkt, allicht eene vermeerdering van het leger met ten minste eene geheele divisie. En zulks zonder dat dit aan den lande een cent meer behoefde te kosten, dan *thans* voor „Oorlog” wordt ter zijde gelegd.

Zoolang *dat* resultaat niet is bereikt, en het moet te bereiken zijn, mag niet aan de individueele geoefendheid getornd worden.

Heeft men in verband met de gesteldheid van den bodem, de fysieke kracht der natie (sterkte der bevolking), de te verwachten aanvalskracht, enz., een weerplan vastgesteld, en blijkt zulks met het oog op de financieele draagkracht uitvoerbaar, dan behoeft ook niet verder gegaan te worden, in het vragen van financieele noch van personeele opofferingen. En hierin ligt m. i. de fout van des Schrijvers redeneering. De zucht naar *groote getallen* bij de opnoeming van de legersterkte is hier te onderkennen, terwijl — en dit valt uit het vervolg van zijn

betoog op vele plaatsen te constateeren — over het *gehalte* wat al te luchtig wordt heen geredeneerd.

Wanneer men het hart wil ophalen aan *cijfers*, waarlijk men zal zich moeten haasten, want allicht zullen wij er na de opheffing der schutterij in dat opzicht op achteruit gaan. Wie zich dus aan cijfers wil „ergöten”, die telle de sterktecijfers van Leger, Marine en d.d. Schutterij bij elkander en hij zal tot een respectabel cijfer (!) komen; hij kan hierbij nog de „rustende” tellen en zal dan nog meer tevreden zijn.

De *veerkracht* is een product van getalsterkte en geoefendheid, waarbij de *coëfficiënt* van den factor *geoefendheid* grooter is dan menigeen denkt.

Beter alzoö een wat minder talrijk maar goed geoefend leger.

ALEXANDER DE GROOTE versloeg met zijn 10 maal kleiner leger de groote scharen der PERZEN. NAPOLEON bracht met zijne minder talrijke legers groote slagen toe aan zijne vijanden en wist met de uit oudere soldaten bestaande *kern* van zijn leger in 1814 de bewondering te wekken van allen, die de geschiedenis van dien veldtocht lazen, lezen en nog zullen lezen. Toen die kern verbruikt was, was het pleit vrijwel beslecht.

Voor dat alles waren goed, neen uitstekend, geoefende en vooral streng gedisciplineerde troepen noodig. De minder goed geoefenden werden op andere wijze gebruikt.

NAPOLEON en zijne generaals wisten het wel, wat zij doen moesten en niet mochten nalaten. En zijne in den krijg geharde onderaanvoerders verrichtten soms wonderen met die troepen. Maar hoe? en onder welke omstandigheden? en met welke bloedige gevolgen?

Wie zal zóóveel zelfvertrouwen bezitten om die uitzonderingen tot regel te willen verheffen, vooral bij ons leger met zijn gebrek aan oorlogservaring bij het meerendeel der aanvoerders?

Wie herinnert zich uit den veldtocht van '14 niet het verhaal van de charge op de brug bij Montereau door de cavalerie van PAJOL?

Die cavalerie bestond grootendeels slechts uit jonge menschen wier korte diensttijd geen voldoende vertrouwen deed stellen in hunne discipline, in hun „zichzelveu vergeten in gevaren”; die bovendien onvoldoende geoefend waren. Zij hadden beide handen noodig om hunne rossen te besturen en waren hunne paarden niet meester, wanneer zij één hand voor het gebruik van de sabel moesten missen.

Generaal DELORT zeide dan ook, toen hij het bevel ontving om te chargeeren: „Je crois en vérité que l'on perd la tête de me faire charger avec de la cavalerie semblable.”

Niettemin het bevel was gegeven en werd uitgevoerd.

Nadat de voor den aanval gewenschte formatie was aangenomen werd de sabel getrokken, zoodat die onbedreven ruiters zoögoed als niets meer over hunne paarden te zeggen hadden. Eenmaal in de goede richting gebracht in een kalmen gang, werd galop gecommandeerd. De

maatregel werkte uitstekend, voort ging het op halfafgerichte paarden met onbetrouwbare ruiters ¹⁾. De paarden gingen door, waren door de halfgeoefende ruiters niet meer te houden en, gedisciplineerd of niet, zij renden nolens volens op den vijand in. De brug werd genomen.

Maar ten koste van wat?

Door het doorgaan der paarden werd de afdeeling bijna geheel uiteengeslagen. De meeste verliezen werden geleden *na* de vermeestering der brug, die zoo snel geschiedde dat de vijand geen tijd had haar te doen springen. PAJOL had echter betere afdeelingen in de hand om de vruchten der vermeestering te kunnen plukken. Die jonge troepen waren eenvoudig opgeofferd, als 't ware om een gat te maken. Mag men zulke voorbeelden aanhalen om te bewijzen welke uitmuntende resultaten men met „jeunes conscrits” kan bereiken? Zouden zij, die onbewust een heldenfeit verrichtten, gehoor gegeven hebben aan het bevel van hunne officieren evenals de Fransche kurassiers bij Morsbronn: „vous allez vous faire sabrer.”

Niemand zal echter ooit den Generaal PAJOL noch den Generaal DELORT (wien dit feit eene bevordering tot Luitenant-Generaal opleverde) een verwijt kunnen maken van hunne besluitvaardigheid en van de keuze der middelen, want de opoffering dezer cavalerie was gewettigd en het middel noodzakelijk tot het bereiken van het doel. Doch aan de voorstanders van korten oefeningstijd moet zulk een onvermijdelijk bloedbad voldoende te denken geven, wanneer zij dergelijk optreden tot regel zouden wenschen te verheffen, wat niet kan uitblijven.

En Maarschalk NEY?

Hij wenschte van die „jeunes conscrits”. Maar wij weten dan toch ook hoe hij en zijne in den krijg opgegroeide officieren en onderofficieren die jonge mannen (die bovendien tusschen „vieux moustaches” in 't gelid stonden) door voorbeeld en persoonlijke inwerking moesten vooruit brengen.

Wie verder uit den oorlog van 1864 of dien van 1870/71 heeft meenen te mogen ontleenen, dat halfgeoefende troepen best te velde kunnen worden gevoerd, wie daaruit niet geleerd heeft hoe dit niet alleen het landsbelang in gevaar brengt maar ook duizenden menschenlevens *meer* kost dan zouden behoeven te worden gevorderd, die leest naar mijne bescheiden meening zijne krijgsgeschiedenis al heel oppervlakkig.

Al dat in het vuur brengen van weinig geoefende soldaten heeft steeds naar evenredigheid veel te zware offers gekost (men behoeft waarlijk geen groot statisticus te zijn om dit uit de krijgsgeschiedenis te leeren); slechts door verpletterende overmacht konden zij een enkele maal eene twijfelachtige zege wegdragen op de meer geoefende legerscharen.

¹⁾ Ik meen zelfs dat de kinkettingen waren losgemaakt, doch op 't oogenblik kan ik dat detail niet meer terug vinden. Er is over 1814 zoovél geschreven.

En tegenover het beweren van sommigen, dat men voor de *verdediging* met troepen van minder gehalte kan volstaan dan voor den aanval, is de bewering zeker niet te gewaagd, dat juist de lijdelijke verdediging hogere eischen aan het moreel van den troep stelt dan de aanval, welke, vooral bij volken met een aangeboren élan, het moreel opheft. Juist dat rustig blijven onder het vijandelijk vuur, dat onder de oogen zien van dien steeds nader rukkenden vijand, het omringd zijn van lijken en gewonden, dat alles stelt aan den troep hooge eischen van discipline en vertrouwen in de bevelvoering. Het moge voor een artillerist, die, goed gedekt, een kanon bedient dat geen zenuwen heeft, nog mogelijk zijn, zich achter zijn breede gracht kalm te houden, voor de infanterie der bewakingstroepen en in de stellingen is zulks heel wat anders.

Hier en daar zijn de door den Heer S. aangehaalde beginselen overeenkomstig hetgeen de ervaring geleerd heeft, en kunnen zij dus als algemeen eigendom worden aangemerkt. Het is echter een raadsel hoe hij *die* beginselen kan passen in *zijn* stelsel van verkorten eersten oefeningstijd.

Zoo wordt op blz. 26 gesproken van: het beslag leggen gedurende *eene lange reeks van jaren* op een man, die steeds het besef behouden zal hebben van de *streng discipline*, waaraan hij onderworpen is geweest, enz.

Ik leg er hier den nadruk op, dat die strenge discipline *na jaren* zich nog moet doen gelden. Maar dan is het toch noodig dat die discipline er *vast in zit*; dat het „zichzelf vergeten” een tweede natuur geworden is.

Eene dergelijke karaktervervorming van mannen, die in eene grootere mate van vrijheid (soms losheid) opgegroeid zijn, is bezwaarlijk in 6 maanden te verkrijgen, en Schr. zelf zal dit beamen, wanneer hij de factoren overweegt, die eene *schijndiscipline* doen ontstaan in korten tijd.

Een man moet niet enkel *doen* wat van hem gevraagd wordt en *nalaten* hetgeen hem verboden is „zoolang hij dagelijks onder 't oog der meerderen is en minuut voor minuut wordt nagegaan”, zooals dit in de eerste maanden bij vereenigd oefenen mogelijk is. Hij moet juist, wanneer hij *niet* geregeld wordt nagegaan, zelfs wanneer elke controle ontbreekt, evengoed zijne zaken doen. En voor die periode, die *noodzakelijke* periode waarin de man nu en dan wordt losgelaten, daarvoor blijft in 6 maanden geen tijd over. Telkens met onregelmatige tusschenpoozen moet men hem weer eens controleeren. Daarin zit óók eene opvoedende kracht.

Er is geen mogelijkheid om in eene compagnie op oorlogsvoet de scherpe dagelijksche controle, het telkens terechthelpen van den man en verhelpen van zijne tekortkomingen toe te passen, zooals dat in de recruten-periode, zelfs in den tijd der bataljonsoefeningen, mogelijk is.

De man moet zoo met zijn geweer, zijne uitrusting samenleven, moet door de kracht der *genootte* (en daarvoor is de langere tijd noodig) zoozeer doordrongen zijn van de „noodzakelijkheid” van het voor zichzelf zorgen en van het precies opvolgen van bevelen en aanwijzingen, zelfs al begrijpt hij ze niet, dat men naar hem geen omkijken meer heeft en het kader al zijne krachten, lichamelijke zoowel als geestelijke, kan besteden aan de aanvoering en wat daarmede in verband staat.

De vraag is daarom gewettigd of Schr. zich niet te veel den vredes-soldaat voor oogen haalt en te weinig oog heeft voor den soldaat voor den oorlog.

Trouwens Schr. stelt het probleem of het onmogelijk is in zes maanden een goed *vredes*-soldaat te vormen — en op blz. 30 zegt hij: „Een vredes-soldaat? Ja, ik meen dat die in een zestal maanden te vormen en goed te vormen is.”

Daarmede is men echter nog niet veel verder dan Schrijvers meening, die wel niet zal beweren dat zijne meening een evangelie is. En toch moeten wij ons spenen van het bewijs zijner stelling. Want, hoewel op blz. 30 gezegd wordt „in de volgende bladzijden zal ik zeggen waarop die meening berust”, is na goed zoeken tusschen al het oogverblindend lofwerk door mij niets ontdekt kunnen worden wat naar een *bewijs* zweemt. Alleen worden hier den leek eenige algemeenheden opgedischt, die blijkbaar evenzeer kinderen eener persoonlijke meening zijn, zonder dat die, voor het oog van een vakman zoo vage omtrekken eenigerlei vorm van bewijs willen aannemen, hoe men er ook naar zoekt.

„Cijfers, Mijne Heeren!” roept Schrijver uit, maar het zijn juist de cijfers, d. w. z. de voor het betoog noodige cijfers en berekeningen, die in de brochure te eenenmale ontbreken.

Ten einde niet in dezelfde fout te vervallen als Schr. zal in het volgende worden getracht de algemeenheden te ontmaskeren en hier en daar met getallen (uren, dagen, enz.), het gebrekkige in de redeneering *aan te toonen*, in de hoop daarmede niet enkel voor den vakman, die aan een half woord genoeg heeft, maar ook voor den thans verkeerdelijk voorgelichten leek, voldoende duidelijk te wezen.

Ten einde het gevaar te ontgaan van door den Schr. onder de incompetenten te worden gerangschikt, zij hier vermeld, dat ik het voorrecht had drie achtereenvolgende lichtingen, waarvan twee als compagniescommandant, af te leveren onder het thans vigeerende stelsel, (opkomst in Maart) en één onder het voorgaande (opkomst in Mei); terwijl ik als Luitenant belast met de recruten gedurende bijna 6 maanden bij het Instructie-Bataillon eenige lichtingen volontairs deed afexerceeren onder het vroegere stelsel (oefening *niet* bij de compagnie).

Op grond van die ervaring begin ik met tegenover de meening van Schr., die zoover bekend nimmer één recruit africhtte, te stellen mijne verklaring: dat men in zes maanden wel een soldaat voor den vrede kan vormen, maar geen soldaat voor den oorlog. M. i. is het hier niet

de vraag een oorlogssoldaat te vormen, maar wel een soldaat *voor* den oorlog, d. w. z. een soldaat, die bij het uitbreken van een oorlog de noodige waarborgen geeft een oorlogssoldaat te kunnen worden. Die waarborgen heb ik bij zoo'n 6 maandsch vredessoldaat niet, wanneer hij 6 jaar met groot verlof geweest is. Er zit geen „grond” in. En dan wil Schr. nog wel liefst 20 jaren op dat beetje oefening doen teren (blz. 27).

Maar om den Heer S. bij het woord te nemen. Wat hebben we aan vredessoldaten? Laat ons die toch niet te veel kweeken. Er zijn er bij de schutterij genoeg.

Schr. gevoelt het zelf trouwens wel. Op dezelfde blz. 30 zegt hij: „gedurende *een langen tijd* (ik cursiveer) moet de soldaat de krachtige maar rechtvaardige hand van de onverbiddelijke krijgstucht op zich hebben voelen drukken”.

Is dat een lapsus of is naar Schrijvers meening 6 maanden een *lange tijd*? Hij overdenke, dat 20 jaren burgerleven voorafgingen en dat hij zelf denkt aan 20 jaren militairen dienst. Is dan 6 maanden een *lange tijd*? Vindt hij zelf die 6 maanden voldoende om de discipline in vleesch en bloed te hebben doen overgaan? Blijkbaar ja, maar toch ware het m. i. beter geweest op blz. 30 maar niet van een *langen tijd* te spreken. Wat is dan toch wel kort? Ik acht het hier noodig een sprong vooruit te doen in zijne brochure en blz. 37 te lezen, daarbij overslaande de onverkwikkelijke P- en Q-vergelijking, die ik voorloopig voor rekening van den Heer SCHÖNSTEDT laat.

Schr. dan zegt op blz. 37, 5de alinea: „Naar mijne meening (alweer die meening van den Heer S.) is het uit het oogpunt der discipline dan ook beter dat een soldaat na zes maanden streng dienen het leger verlaat ¹⁾, dan dat hij na zulk een betrekkelijk korten oefentijd ²⁾ in het leger ³⁾ blijft en er dan minder op hem gelet wordt, zoodat hij zich een zeker „laisser-aller” eigen maakt ⁴⁾ en hij dus in dit opzicht meer aan waarde verliest dan wint”.

Laat ons eens zien wat daarvan aan is.

Men heeft, dit weet ieder die een tijdje gediend heeft, de eerste maanden zeer weinig last met de menschen. De eerste indruk van het vreemde werkt nog steeds, want elken dag komt er nog iets nieuws voor den man bij; de „last” en de onderdrukking daarvan komen eerst later.

Het gaat echter niet aan om „afwezigheid van last” gelijk te stellen met „aanwezigheid van discipline”.

De ongehoorzaamste schooljongen begint ook niet den eersten dag den beste, waarop hij de voeten in school zet, „lastig” te worden. Het

¹⁾ Let wel, na de invoering van den zesmaandschen eersten oefeningstijd bestaan er blijkbaar op eens geen Kapiteins Q meer, maar zijn het allen P's.

²⁾ Schr. vindt dus zelf 6 maanden *kort*; vide blz. 30, daar is 6 maanden lang.

³⁾ Lees: de kazerne.

⁴⁾ Daar wordt Kapitein P weer Q.

zitten in de bank, de omgeving, het strenge gezicht van den meester, dat alles is hem nieuw. Eerst wanneer hij het nieuwe er afgekeken heeft, komt de kwajongens-natuur in werking en vereischt hij al de paedagogische wijsheid en het overleg van den meester om hem binnen de perken te houden.

't Is met den soldaat evenzoo. Waarlijk, wat Schr. wil, is struisvogel-politiek.

Zend de menschen weg vóór ze „lastig” beginnen te worden!

Kan men een nafever middel bedenken om een klip niet te ontzeilen, maar te ontzien? Men blijft buiten de haven liggen uit vrees voor stooten tegen den kaaimuur. In tijden van storm zou men echter deerlijk ontgoocheld worden. Zou de Schr. zich beroemen op de gehoorzaamheid, de volgzzaamheid, de goede dressuur van zijn hond, zoolang hij dien steeds aan den band heeft gehouden en nog nimmer heeft durven loslaten? En welk onderwijzer zoude in ernst durven beweren: het is beter de jongens na eenige maanden van verder schoolgaan te ontslaan, want daarna worden ze minder gehoorzaam, voeren allerlei kattekwaad uit, in één woord, ze gaan in tucht achteruit. Na een paar maanden staan ze op het hoogste peil.

Zouden de Nederlandsche ouders daarmede genoeg nemen? Zouden de jongens dan reeds „volleerd” zijn?

Een enkele maal heeft men wel eens van weinig philosophische zijde hooren beweren, en aan die zijde schaart Schr. zich blijkbaar, dat de „last” (ten onrechte gequalificeerd als het verliezen der discipline) komt in de wintermaanden door zoogenaamd „slap dienen” en „veel corveeën”.

Het is echter gemakkelijk uit de dagelijksche rapporten aan te toonen, dat het ergens anders in zit en tevens de conclusie te trekken, dat het voor de discipline zelfs *noodig* is die periode door te maken.

Nu zegt Schr. „na 6 maanden verslapt de discipline”.

Aangenomen een oogenblik dat dit zoo ware, — ik verklaar echter dat dit volstrekt niet *noodig* is —, dan komt dit niet *door* de winter-oefeningen en is het niet een *noodzakelijk gevolg* van den winterdienst.

En ook het stilstaan der oefeningen, ja zooals wel eens beweerd werd, het achteruitgaan in geoefendheid (N.B.!) is eene onjuistheid. En waar dit aangehaald wordt, om te betoogen dat het beter is de menschen met groot verlot te zenden, is de redeneering zelfs onbegrijpelijk. Gaan ze, met groot verlot zijnde, dan *niet* achteruit?

In den winter kan er wel degelijk en zelfs veel geoefend worden, indien men den oefeningstijd maar zoo rationeel mogelijk indeelt. Dan hinderen de corveeën en wachtdiensten niet zoo erg als men wel eens doet voorkomen.

Wanneer men bijv. den dienst zoodanig inricht, dat wacht en corveeën door een zelfde peloton worden gegeven, dan kan men er zeker van zijn, dat men het andere peloton geheel voor oefeningen beschikbaar houdt. Den volgenden dag is het omgekeerd. Het kost in het begin

een weinig moeite voor het kader (sergeant van de week, sergeant-majoor, enz.), om daaraan te gewinnen, d.w.z. om geregeld de aantekening van corvee- en wachtdienst te houden, maar gedurende de geheele winterperiode heeft, bij mij althans, die methode nimmer gefaald en met eene doelmatige inrichting der wacht- en corveeroosters is de contrôle ook niet lastig. De compagniescommandant heeft om den anderen dag een dienst te ontwerpen en hij is *zeker* dat iedere oefening door *alle* manschappen wordt medegemaakt. En wanneer hij er om denkt na 14 dagen of een maand weer hetzelfde te doen, baart ook het winterverlof van 14 dagen hem geen zorgen, want om grondig te *kennen* moet dikwijls *herhaald* worden. Een enkele maal moet men de pelotonsbeurt wel eens verzetten, bijv. om te zorgen dat niet telkens hetzelfde peloton verstoken blijft van oefeningen, die men niet zelf gelast heeft, bijv. marschoefeningen of schijfschieten, (wanneer deze verzet worden op een anderen dag der week). Wanneer echter de zaak eenmaal geregeld is, vormt dit dan ook het eenige, zeer geringe bezwaar.

Ondersteld dus al dat op de *helft* van den troep door corveeën en wachtdienst beslag wordt gelegd (wat niet het geval is), dan nog kan er om den anderen dag flink geoefend worden. Van slap dienen behoeft dus geen sprake te zijn. Integendeel kan men dikwijls oefeningen houden, die in de zomermaanden onmogelijk waren; men kan op terreinen komen, welke men 's zomers moest ontzien om te velde staande gewassen niet te schaden, en met een goed woord krijgt men dikwijls vergunning tot het gebruiken van landerijen, waar men 's zomers zelfs liefst niet op de voetpaden gezien wordt.

Ook zal men in de polderstreken, waar het tirailleeren uit den aard der zaak zoo spaarzaam beoefend kan worden en de oogmaat niet ontwikkeld wordt, in den winter wel eens vergunning kunnen krijgen om over een weiland met toegevroren sloten den aanval uit te voeren.

Bovendien, kan men in den tijd van den houtkap dikwijls toestemming krijgen de manschappen practisch te oefenen in het gebruik van de schop als kapmes en het kader de gelegenheid geven ervaring op te doen omtrent den arbeid en den tijd benodigd voor opruiming, enz., enz.

Dit terloops mede aan hen, die beweren dat in den winter niet geoefend kan worden, of dat die oefeningen weinig nut afwerpen. Juist in den winter is het de tijd tot detailoefeningen in velddienst en wat er al meer in het terrein gedaan kan worden. Waarlijk het aantal dagen, waarop men tengevolge van minder gunstig weder niet kan uitrukken, is niet zoo groot als men wel meent. De storingen in den zomer tengevolge van groote hitte zijn soms meer in aantal. Bovendien wij vormen ook geen vredessoldaten, maar wel degelijk soldaten voor den oorlog.

Die mannen van 6 maanden oefening in den zomertijd zouden raar staan te kijken bij een winterveldtocht. Zij hebben met hun *militair* oog geen winterlandschap gezien, maar hebben staan dorschen, of matten gevlochten of wel op de kantoorkruk gezeten. *Dat* zal toch hunne

bruikbaarheid voor den oorlog niet hebben verhoogd en daar zullen zij de discipline niet hebben onderhouden.

Dat er voor het scheppen van de gelegenheid tot oefenen nog veel te wenschen over is, dat er in allerlei opzichten nog *desirata* zijn, wie zal dat ontkennen.

Wij zijn de volmaaktheid niet nabij. Zoo zoude het b.v. gewenscht wezen, wanneer geheele compagnieën of bataljons (in de groote garnizoenen) onder *eigen* kader voor den wachtdienst, voor corveeën, enz., werden aangewezen om op andere dagen *in haar geheel* (zoo noodig sluit men de kamers en neemt de kamerwacht mee) ter beschikking van den C. Ct. te zijn. En dat het voor de discipline, voor het „elkaar leeren kennen” en voor zooveel andere zaken zeer gewenscht zou zijn, dat Sergt. A., wanneer hij op wacht trekt, steeds korporaals en manschappen van zijn eigen sectie bij zich heeft, dat Korpl. B. een corvee verricht met mannen zijner eigen escouade, dat alles schijnt niet alleen aanbevelenswaard maar is met wat overleg wel uit te voeren zonder dat het aantal beurten van het een of ander, *gerekend over een eenigszins ruimen tijd*, bijv. een maand, uiteen behoeft te loopen.

Ook het *aantal* corveeën schijnt nog steeds voor inkrimping vatbaar, terwijl ook de tijd van den dag, waarop deze plaats hebben, in verband met de gelegenheid tot oefening, niet onverschillig is.

Wie zou niet gaarne alle corveeën naar den namiddag verschoven zien om des morgens geen enkel man, anders dan door ziekte, verlof of wacht, aan den dienst onttrokken te zien? Wie zou ook niet op het punt van schrijfwerk nog veel verbeteringen kunnen opnoemen, bijv. door het rapport 's middags te houden, waardoor des morgens geen der officieren of sergt.-majoors, door dien betrekkelijk korten maar toch noodigen dienst, aan de morgenoefening onttrokken behoeven te worden.

Maar het beantwoorden van al die vragen ligt hier buiten de quaestie. Zij werden hier alleen vermeld om den Heer S. aan te toonen, dat hij niet alleen staat, wanneer hij mocht beweren dat er nog wel wat te veranderen valt in het belang der opleiding. Hij geve echter toe, dat al die *desirata* onafhankelijk zijn van 6, 12 of 18 maanden eersten oefeningstijd.

Wanneer de *gelegenheid* tot eene degelijke oefening wordt verbeterd en uitgebreid, zal men nog meer *kunnen* doen dan thans, en — de Heer S. kan het weten — men *zal* dan ook meer doen en betere resultaten bereiken. Tot dusverre werd het door officieren en kader steeds *aangenaam* gevonden, wanneer er goed geoefend kon worden, al was de dienst nog zoo druk en vermoeiend.

Een effectief van een 40 à 50 soldaten per compagnie is daartoe voldoende. Sterkere afdeelingen zijn voor *nuttige* oefeningen zelfs niet aan te bevelen. Alleen voor oefening *van* (niet *door*) het kader zijn ze soms noodig, maar dan ook door samenvoeging, op rationeele wijze, wel te verkrijgen.

Indien alzoo mag worden vooropgesteld: dat het volstrekt niet noodig is dat in den winter „minder op den man wordt gelet”, dat hij zich „na zes maanden *streng* dienen” „een zeker *laisser-aller* eigen maakt”; en evenmin dat gevreesd behoeft te worden dat hij „in dit opzicht (*discipline*) meer aan waarde verliest dan wint”; wanneer dat alles met vertrouwen mag worden vooropgesteld, dan moet er dus eene andere reden zijn waarom Schr. tot zijne conclusie komt, neergeschreven in de voorlaatste alinea van blz. 37. En het is daarop dat ik doelde op blz. 607, waar ik zeide: „het zit ergens anders in”, t. w. de noodzakelijkheid tot straffen heeft eene andere oorzaak dan verslapping der *discipline*.

Dit standpunt dient eenigszins meer te worden toegelicht.

De manschappen beginnen zich het meest te „roeren”:

1°. Wanneer ze afgeëxerceerd zijn en zich min of meer een groot man gevoelen, ook niet meer aanhoudend het oog van den klassecommandant op zich voelen rusten en diens steeds „verbeterende” stem niet meer van minuut tot minuut hooren; dan doet zich een oogenblik de zucht naar ontspanning gevoelen en zijn er die daardoor uit den band willen springen.

Deze periode is echter spoedig voorbij, wanneer een degelijk lesje aan hen zelve of aan de kameraden het begrip voldoende heeft ontwikkeld, dat zij, thans meer losgelaten, „op zichzelf” moeten gaan letten.

2°. Zoodra de *nieuwe lichting* er is. En dit is voor den milicien bepaald een kritieke periode.

Dan meenen zij tegenover of liever „ten aanschouwe” van die recruten eens hunne meerderheid, hunne flinkheid te moeten toonen. *Dat* geeft wel eens wat last en eischt zeemanschap om overdrijving tegen te gaan, om den geest van jeugdigen overmoed wat te breidelen, zonder het goede dat daarin zit te verstikken.

Want daar zit ook veel goeds in, in dat „heer” worden.

Die manschappen, die geleidelijk, heel geleidelijk, wat flink en handig geworden zijn, zóó geleidelijk dat ze 't zelf haast niet gemerkt hebben, krijgen door het zien en omgaan met hen, die — evenals zij een jaar te voren — weinig of niets weten en wier handen geheel verkeerd staan, eene groote mate van zelfbewustzijn en van zelfvertrouwen. En zet dan zoo'n „oude” eens voor een klasse als voorwerker of tegenover een jong recruit bij het bajonetschermen en zie dan eens wat verandering die man dan nog ondergaat. Men zou zeggen hij wordt bijkans ongenaakbaar, hij vindt zich een Piet. Maar dat is niets, laat dat maar een oogenblikje gaan. Laat een „oude” eens een paar recruten wegbrengen, en zie eens (de allereerste maal is hij misschien nog wat verlegen met zijn figuur) hoe flink hij zijn best doet om 't den korporaal of onderofficier na te doen en zijn troepje te doen „marcheeren”. En hoe hij zich dan trotsch komt „melden”. Maar zóó moet het ook. Dat „gevoel van meerderheid”, die, zij het ook nog zoo geringe, mate van „gezag” uitoefenen, heeft hij noodig, broodnoodig. Dan komt er de goede flinke soldaat in, die een onverbiddeijk „halt” durft toeroepen aan wie

't ook zij; die zich heer en meester gaat voelen op den hem toevertrouwd post en zijn gezag dáár zal doen gelden; onder wiens beveiliging we ons te velde gerust kunnen nederleggen.

Dat „gezag uitoefenen”, dat „zich groot voelen en flink optreden”, het komt den man, ons allen, het leger en den staat ten goede. Maar dat kan men hem niet aanpraten, dat moet hij leeren door „het doen”, evengoed als hij zooveel andere zaken geleerd heeft. En daarom, zooals gezegd werd, er zit zooveel goeds, zooveel *noodigs* in dat deel der opleiding.

Slechts weinigen is gezagvoeren *aangeboren*, de meesten echter kunnen het *leeren* en daarvoor is tijd noodig.

Dat geleidelijk ontpoppen, als men 't zoo noemen mag, dat verkrijgen van zelfvertrouwen, dat alles geeft men prijs bij een korten eersten oefeningstijd, waarbij van samendien met jongeren uit den aard der zaak geen sprake kan zijn. Die blijven zijn corveeërs, niets meer.

In den beginne wil dit ontpoppen den man wel eens kennis doen maken met het bureel van den *compagniescommandant*, wanneer hij in overmoed zich voor een oogenblik ontwassen meent aan het gezag van den korporaal; doch dat heeft men er spoedig genoeg weer uit.

Men stelle de „ouderen” zoolang de *eerste* oefeningen duren, die zij tegenover de recruten wat „min” vinden (en daar hebben ze zoo groot ongelijk niet aan), natuurlijk niet *naast* de recruten in het gelid, dat verlaagt hen in hun eigen gevoel, maakt hen wrevelig en is een bron van ellende, daar ze dan een slecht voorbeeld gaan geven (een mensch is en blijft een mensch). Maar dan is er toch nog jong kader, dat bij de recrutenoefening niet noodig is en nog opleiding behoeft. Welnu, die men niet gebruiken kan of niet noodig heeft bij de recruten als „voorwerker”, zende men naar buiten in het terrein en volmake hunne opleiding in den velddienst. Dat zijn dan de mannen voor de tegenpartij bij de eerste opleiding der recruten in dat vak, of hunne leermeesters, wanneer dezen voor 't eerst op dubbelpost staan. Ook *dat* verheft hen.

Nog eens, die periode is *noodig*, hoog noodig, om den soldaat *zelfvertrouwen* te geven, hem in zijn eigen oogen te verheffen. Voor „laisseraller” is geenerlei noodzakelijkheid,

Waar de Heer S. de *noodzakelijkheid* daarvan gevonden heeft en wel in die mate, dat hij daardoor blind is geworden voor de waarde eener langdurige beredeneerde oefening, — het is en blijft een raadsel voor ieder, die zijn oogen gebruikte en hier en daar eens rondgekeken heeft. Dezulken nu hebben zich dan ook wel een ander oordeel gevormd over den ernst, waarmede de Nederlandsche kapiteins hun plicht opvatten, dan de Luitenant SCHÖNSTEDT, die zich vermeet een oordeel uit te spreken, als is neergeschreven op blz. 37 (regel 13—7 v. o.) zijner brochure. Daarin toch is niet meer of minder te lezen, dan dat in het algemeen (niet dus bij een' enkele, maar bij *allen* of nagenoeg allen) na zes maanden lust en ijver verslappen en de plicht, om de toevertrouwde manschappen te oefenen en tot flinke gedisciplineerde soldaten te maken, eenvoudig met voeten getreden wordt.

En thans nog eene vraag!

Zijn het de slechtste soldaten voor den oorlog, zij, die wel eens „voor het bureau” stonden? Is van hen het minst te verwachten?

Vraagt het elken compagniescommandant of niet dikwijls juist die snaken, die zich wel eens roeren, die hem soms veel last veroorzaken, dikwijls niet juist de besten zijn bij velddienst, of de handigste soldaten bij manoeuvres; of juist van hen niet het meeste verwacht wordt voor den oorlog? De brave Hendriken, die nimmer een riem droegen in plaats van broekdraagbanden, die zich zonder geluid te geven van het kastje naar den muur lieten zenden door een onhandig jong korporaal, zij zijn niet altijd de besten; zij zijn en blijven dikwijls angstig en, uit vrees om iets „verkeerd” te doen, doen zij dikwijls in 't geheel niets, wat veel erger is.

Ik wil hier volstrekt niet partij trekken voor de boosdoeners en ik zal de eerste zijn om met klem tegen te gaan, alles wat naar ongehoorzaamheid en brutaliteit zweemt, maar ik meen hier toch ten stelligste te moeten opkomen tegen de meening van den Schr. alsof in het „niets onopgemerkt laten voorbijgaan”, in het „niets door de vingers zien” het universeel middel te vinden is tot het handhaven eener *goede* discipline. Ja, het is een „universeel middel”, maar voor iets anders, nl. voor eene den goeden geest in eene afdeeling *doodende* discipline, waarbij niet alleen die goede geest ondergaat maar het in ons vak zoo noodige, zoo broodnoodige initiatief mede ten grave wordt gebracht; waarbij ieder telkens de „meening” van anderen vraagt, te angstig is om eens een kloek besluit te nemen op gevaar af dat het niet „klopt” met hetgeen de Chef eventueel zich „zoude kunnen hebben voorgesteld”. Even zwaarmoedig als de laatst aangehaalde woorden wordt dan de geest in den troep. Dan schijnt het mij beter toe eene zonder booze bedoelingen verrichte handeling, zelfs als die volkomen „fout” uitkomt, niet te „corrigeeren”. De patiënt zal het zelf wel inzien en een volgende maal anders handelen.

De discipline, zooals de Heer SCHÖNSTEDT haar verlangt, levert ongetwijfeld prachtige resultaten voor het exercitieveld, voor inspectiën en voor parades en past alzoo geheel en al in het kader van den „vredes”-soldaat, dien de Heer S. verlangt; maar goede soldaten „voor den oorlog” moeten, behalve geoeffendheid, ook bezitten een goeden, opgewekten, frisschen geest, die niet is neergedrukt en hen tot „slaafsche”, bevelenopvolgende individuën, zonder eenigen wil heeft verlaagd. En dat zoude men verkrijgen door het weinig paedagogisch „niets door de vingers zien” van den Heer S.

De discipline eischt gehoorzaamheid, onderworpenheid aan gegeven bevelen en wraakt losheid en weerspannigheid. Maar zij eischt niet willeloosheid en angstvalligheid. Zij moet toelaten kloekheid van besluit en moed om onder eigen verantwoordelijkheid te doen, wat voor het oogenblik het meest doelmatig schijnt. En dit is thans meer noodig dan vroeger, nu de eischen van „zelfstandig optreden” zelfs aan den enkelen man moeten worden gesteld.

Wat Schr. op blz. 38, regel 4—1 v. o., en op blz. 39, regel 1—7 v. b., zegt, is volkomen juist en gewenscht. Niemand zal dat gaarne anders zien. Maar toch, dat is maar vorm, buitenkant. Het *wezen* der discipline is heel wat anders. Dat is eene karakterquaestie. Ongetwijfeld kent ook de Heer S. wel lieden, die, wat uiterlijke vormen betreft, een toonbeeld zouden zijn voor den stramsten Pruis; die hun hakken hoorbaar tegen elkander slaan, wanneer ze voor een meerdere halt houden; die prachtig rechtsomkeert maken en na een model saluut de rechterhand tegen de broekspijp doen klinken. Zuivere vorm-menschen, maar wier gedisciplineerdheid niet zoo in-groot is, dat alles, wat hun zoude mogen worden opgedragen, met vertrouwen aan hen kan worden overgelaten. Zoo'n vorm-mensch kan men wel in korter tijd dan 6 maanden kweeken, Die stramme vormen zijn voor niet doorwerkte karakters wellicht gedurende 6 maanden vol te houden, vóórdat een spontane drang naar ontspanning zich doet gevoelen; enkelen echter kunnen dit niet eens zoo lang (moet men die dan nog vroeger naar huis zenden?). Eerst wanneer de tijd daar is, dat men voldoende op het *karakter* heeft gewerkt, komt de discipline en ook de vorm als tweede natuur. Maar dat duurt nog al een tijdje, dat moet „ingelebt” worden.

Het is jammer dat de Heer S. het met den Veldmaarschalk von MOLTKE niet eens is kunnen worden over dat punt, maar vermoedelijk zoude de meening van dien grijzen veldheer, van een man met zooveel oorlogservaring — indien hij nog leefde —, niet licht aan het wankelen gebracht worden door de uiterst zwakke verdediging van de opinie van den Schrijver der brochure „de Nederlandsche Infanterie. Poging tot het winnen van aanhangers, enz.,” zooals die wordt aangetroffen op de blz. 36 e. v., vooral niet waar deze zich met het maken van vergelijkingen gaat bezig houden.

Kan of mag men in een ernstig gemeend betoog volkomen heterogene zaken met elkander gaan vergelijken? Immers neen! En toch ziet Schr. er geen bezwaar in om de 6 maanden *streng!* dienen bij den ideaal flinken Kapitein P. te vergelijken met de 17 maanden *slap* dienen bij den plichtvergeten Kapitein Q. Waarom — indien niet wordt opgezien tegen het vergelijken van menschen van verschillend origine — dan niet eens de mannen van Kapitein P. na 17 maanden vergeleken met die van Kapitein Q. na 6 maanden? en gezegd: dáár (op het slagveld) zal ik liever het bevel voeren over mannen die 17 maanden streng dienden dan over soldaten die, na 6 maanden onder slappe tucht aan slecht geleide oefeningen deel genomen te hebben, naar huis werden gezonden. Zoude Schr. de meer juiste vergelijking durven stellen tusschen manschappen na 6 maanden of 2 jaar onder *dezelfde* goede leiding, zeggende: liever zal ik het slagveld betreden met de soldaten van Kapitein P., die na 6 maanden met groot verlot vertrekken, dan met de soldaten van dienzelfden Kapitein P., indien dezen dezen gedurende 2 jaar geregeld onder diens leiding werden geoefend?

Den Schrijver wordt niet aangeraden deze volte face te maken; het is maar eene vraag?

Zulk eene vergelijking zoude echter niet in het betoog voor 6 maandsche oefening passen. Het betoog „klopt” veel beter nu, voor het oog van den leek — die echter bij de verkiezingen mede beslist omtrent de af te vaardigen bewindsmannen —, de voor ons leger weinig vleiende eerste vergelijking is getooverd. Daardoor zijn echter — *en dit is het gevaarlijke en hoogst onbillijke van den betoogtrant des Heeren S.* — de Q.'s als normaal kapiteins aangeduid.

Immers hoe moet anders de voorlaatste alinea van blz. 37: „Naar mijne meening, enz.” gelezen worden in verband met den titel der brochure?

De conclusie van den leek zoude zoo ongeveer moeten luiden: „Zend de militie na 6 maanden weg, want, blijft zij langer, dan wordt zij verknoeid, niet bij een' enkele maar bij nagenoeg allen, bij den enkelen flinken compagniescommandant wordt ze ook *niet* beter.

Alleen onder dien vorm wordt het betoog (?) voor korten oefeningstijd op blz. 37 begrijpelijk.

Na hetgeen o.m. door den Heer BISCHOFF VAN HEEMSKERCK omtrent de quaestie P—Q gezegd is, kan daarover verder worden gezwegen. Alleen zij de dood-gewone vraag gedaan of er dan na de invoering van het stelsel, dat de Heer SCHÖNSTEDT voorstaat, op eens geen Kapiteins Q. meer zullen bestaan? En indien dit, naar het oordeel van den Heer S., wèl het geval blijkt te zijn, of we dan het volgend jaar zullen moeten hooren, dat de man op 10 Juli of nog vroeger met groot verlof behoort te worden gezonden, onder het motto: „Na een paar maanden hebben de jonge manschappen al lang gemerkt hoe de vork in den steel zit.”

Niet alleen op blz. 37 is de Schrijver der brochure zwak in zijn betoog, ook, en eigenlijk had hiermede kunnen worden begonnen, in het aanhalen van schrijvers en sprekers van meer of minder naam ontdekt men eene keuze van woorden of zinnen (soms ook *afwezigheid* van beiden) waardoor — natuurlijk niet met opzet, dit zij op den voorgrond gesteld — de leek misleid wordt; doch het feit is er.

Zoo loont het bijv. de moeite het Verslag der lezing van 27 November 1896 in de Vereeniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap nog eens door te werken. Men zal dan al spoedig bemerken dat de Oud-Kolonel BOOGAARD over velerlei heeft gesproken en o.m. ook heeft *aangeroerd* „de oefening der infanterie in 6 maanden.”

De verdediging daarvan is echter al bijzonder zwak geweest. Immers reeds na den eersten, niet eens forschen aanval van den Heer MELBOOM, luidende: „zeer zeker, in zes maanden kan men het wel ver brengen doch men kan niet zeggen, dat dan reeds lang genoeg onderwijs in den wapenhandel is genoten,” verliet de Oud-Kolonel *zonder verdere verdediging* zijne stelling, zeggende, blz. 128 van het Verslag: „Wat ik gezegd heb komt hierop neer: de soldaten kunnen wel met eenigen minderen oefeningstijd” (N.B., het voorstel was $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{2}$ van het tegen-

woordige) „volstaan en die bekorting van den oefeningstijd is noodig om het geld te verkrijgen, enz.,” (regel 11—14) en verder: „Bovendien, wanneer ik hier gezegd heb, dat een oefeningstijd van zes maanden voldoende is, dan wil ik dit volstrekt niet beschouwd hebben als *het* oefeningscijfer. *Ik meen alleen, dat het wel de moeite waard is daarover na te denken en te overwegen*” (dat moest dus nog gebeuren), „*welke beperking in den oefeningstijd mag en kan worden gebracht.*” ¹⁾

Wanneer men de zaak dus eens goed onder de oogen ziet, krijgt men een geheel anderen indruk dan het aantreffen van een' *verdediger* van den eersten oefentijd van ± 6 maanden.

Trouwens de Heer BOOGAARD is dan ook nog slechts sedert kort bekeerd. Immers in de Militaire Gids 1892, blz. 136, zegt die Oud-Kolonel: „Wanneer sommige lezers zich over deze uitspraak” (het bevestigen der vraag of het tijdperk van oefening voor inkrimping vatbaar is) „mochten verbazen, om daaruit af te leiden dat wij ons „rangschikken onder de voorstanders van een minimaal oefeningstijdperk, dan vergissen zij zich,” en op blz. 142 (van denzelfden jaargang) leest men: „Bij ons moet zeker het streven bestaan, om zich met een „*minimum tijdperk van voorbereiding* tevreden te stellen; maar gevolgd „door een *tijdperk van toepassing*, waarbij het geleerde niet afgebroken, „doch herhaald en voortdurend bevorderd wordt.”

Vóór het vertrek met groot verlof moet dus niet alleen alles doorloopen, maar ook herhaald worden, — de Kolonel BOOGAARD noemt dat: „*bijspijkeren*”, — m.a.w. de opleiding moet *grondig* zijn. Het standpunt, in 1896 ingenomen, is sterk daarvan afwijkende. Waar men uit het artikel in de Militaire Gids van 1892 kan opmaken dat het herhalen plaats heeft vóór het vertrek met groot verlof, stelt de Kolonel zich in 1896 op het standpunt: ik geloof dat men hen in zes maanden kan leeren wat ze noodig hebben; herhaling is echter dringend noodig, ik betwijfel of dat in de wintermaanden veel nut zal afwerpen; de herhaling werpt meer nut af wanneer die in latere jaren plaats heeft, enz.; terwijl Z.H.E.G. bereid is tot het leveren van een pleidooi voor langeren eersten oefeningstijd, enz.

Daartegenover stelle men dat de herhalingsoefeningen en het samenvoegen van lichten dringend noodig zijn, om het ééns *grondig* gekende weer op te frissen; ook om den man weer eens te verplaatsen in den toestand van soldaat zijn; maar dat zij als middel, om eene defectueuse half-oefening te *voltooien* of om het oppervlakkig geleerde er vaster in te werken, allerminst geschikt zijn. Daarvoor mist men tijd en komt men kader te kort.

Ook in de rede van den Oud-Kolonel BOOGAARD — Z.H.E.G. vergeve mij, dat ik die rede verder in het debat breng — treft men aan totale afwezigheid van bewijsvoering door het bespreken bijv. van een gedetailleerd oefeningsprogramma. Wel wordt verwezen naar de Militaire

¹⁾ Ik cursiveer.

Gids van 1892, doch dit betreft de opleiding van de veldartillerie en dan nog minder die van den recrui tot veldartillerist dan wel de opleiding van de batterij. Het geheele betoog komt, evenals de brochure SCHÖNSTEDT, neer op: „ik geloof, dat het in 6 maanden kan” (blz. 84, regel 1 v.b. van het Verslag der vergadering op 27 Nov. 1896).

Indien daarentegen nu iemand zegt: „ik geloof het niet” en hij kan er dan nog bijvoegen „op grond mijner ervaring”, dan blijven we in een cirkeltje ronddraaien ¹⁾.

En wanneer de spreker van 27 Nov. '96 aan het eind zijner rede aanvoert: „geen der sprekers heeft gezegd dat het *onmogelijk* is den soldaat in zes maanden voldoende te oefenen”, vindt de aandachtige lezer 12 regels verder het, thans door den Heer S. niet gepubliceerde, *protest tegen die woorden*; zoodat dus de door Schr. aangehaalde uiting als een lapsus linguae moet beschouwd worden. Zóó als die woorden in het verband van het betoog des Heeren S. op blz. 33 zijner brochure staan, komt de lezer allicht in de meening: „tusschen '90 en '96 schijnt de algemeene opinie in de infanterie geheel gewijzigd te zijn.”

Dat echter daargelaten, zoude men met evenveel recht kunnen beweren, dat het uiteenzetten der bezwaren tegen het voorstel is nagelaten om niet — na de doorwrochte rede van de Heeren VAN TIENHOVEN e.a. (die door den Heer S. ook *niet* worden aangehaald) in de vergadering van 13 Dec. 1890 — in herhalingen te vervallen, als dat men kan toepassen het spreekwoord „die zwijgt, stemt toe” op de andere hoorders der lezing van 27 Nov. 1896. Hoevele door ervaring bevoegde hoorders van het wapen der infanterie dien avond de lezing te Utrecht bijwoonden is niet vermeld.

Er zijn in de brochure SCHÖNSTEDT zóóvele aanhalingen, die zeer overtuigend klinken, doch den toets van een eenigszins ernstig onderzoek niet kunnen doorstaan, dat het niet doenlijk is deze alle aan te duiden en hunne uitwerking op den leek te ontzenuwen. Ze kunnen echter ook niet alle onvermeld blijven.

Zoo alweer op blz. 35 waar de Maarschalk NEX sprekende wordt ingevoerd. Schrijver had daarbij wellicht nog de meening van — ik meen — FRITZ HÖNIG kunnen aanhalen, die zegt dat de dapperste soldaten diegenen zijn, die voor het eerst in het vuur komen. „Drückberger” worden zij pas later.

Maar moet iedereen, die er even over nadenkt, niet tot het besluit komen, dat *hij* het best bruikbaar zal zijn, die het *best* is voorbereid, en tevens vreezen, dat, — wanneer men niet anders heeft dan van die „jeunes conscrits”, dus niet hen *tusschen anderen in* — het kaartenhuis, dat men zoo met voorliefde heeft opgebouwd, bij den eersten forschen stoot jammerlijk ineen zal vallen.

Wie zich een denkbeeld wil vormen van het vóór of tegen van een

¹⁾ Bij de voorstanders van den verkorten oefentijd treffen we heel veel „geloof” aan. Het geloof alleen is echter niet voldoende.

korten eersten oefeningstijd bij het wapen der infanterie, vindt nog degelijke lectuur genoeg en voldoende stof om er wel tweemaal over te denken voor hij zich éénmaal uitspreekt in den geest als de Heer SCHÖNSTEDT heeft gedaan. En waar deze officier uitspraken en namen vermeldt als steun voor zijn stelling, zij het dezerzijds vergund de namen te noemen van hen, die in 1890 met den Oud-Minister SEYFFARDT in het strijdperk traden; namen, die evengoed in onze ooren klinken en die vertrouwen wekken door de kunde en den ernst van hen, welke die namen dragen. Waar de helaas overleden VAN TIENHOVEN zich in zijn betoog voor de noodzakelijkheid van den langeren oefeningstijd gesteund zag door een KOOLEMANS BELJEN, een STAAL, een DE WIJS, terwijl de toenmalige Kapitein BUIJS en de Overste VAN TUERENHOUT in openbare geschriften aan dezelfde zijde in het krijt traden, mogen we die uitingen gerust stellen tegenover die, welke door Schr. werden aangehaald.

Om den lezer nog eens geheel den indruk weer te geven van het ruim 50 bladzijden beslaande, zeer interessante debat van 13 Dec. 1890, volgen hier de woorden, die door den voorzitter bij het einde der vergadering — het verhandelde resumeerende — werden gesproken.

„Na het verhandelde op dezen avond, ben ik dubbel tevrede, dat het „bestuur (van de Vereeniging tot Beoefening van de Krijgswetenschap) „den Heer SEYFFARDT in de gelegenheid heeft gesteld zijne denkbeelden „uitvoerig te ontwikkelen en tegen de aanvallen van bekwame en practische deskundigen te verdedigen. Die verdediging, Mijne Heeren, al „is zij met talent en geestdrift geschied, heeft mij echter volstrekt niet „overtuigd van de deugdelijkheid van des Heeren SEYFFARDT's stelsel, „en ik geloof met den Heer DE WIJS dat, wanneer er hier eene stemming kon zijn, dit ook met de groote meerderheid der vergadering „zou blijken.

„Het ligt echter niet op den weg dezer vereeniging motiën te bespreken „of er over te stemmen.

„Ik heb den ongelukkigigen tijd beleefd, nu 20 à 30 jaar geleden, van „5 of 6 maanden eerste oefening en dan moet ik verklaren, dat ik „liever heb 50.000 man van 12 maanden oefening dan 100.000 man van „zes maanden eerste oefening.”

Op gevaar af dat de Heer SCHÖNSTEDT die woorden, evenals de uitspraak van den grooten MOLTKE, „hoogstens beschouwt als de uiting van een hoogst kundig generaal wiens opvattingen wel is waar veel gewicht in de schaal leggen maar die daarom nog niet als onomstootelijke waarheden behoeven te worden aangenomen” (blz. 36 der brochure), mag toch de opvatting van iemand, die de resultaten van eene zoodanige verkorte oefening *in de practijk gezien heeft*, met vertrouwen worden gesteld tegenover de uiting van den Heer SCHÖNSTEDT (blz. 38 en 39 zijner brochure), die nog maar een droombeeld voor oogen heeft, waar hij zegt: dáár (op het slagveld) zal ik liever het bevel voeren, enz. . . .”

Neen, dan gevoelt men zich toch veiliger aan de zijde van de mannen van ervaring, en niet één maar alle compagniescommandanten zullen

ongetwijfeld zeggen: „liever voer ik het commando over mannen, die ik 12 à 17 maanden *grondig* kon oefenen”. Wij allen doen ons best om daartoe te geraken en leven in de hoop, dat de beletselen, om onze mannen *nóg beter* dan thans te oefenen, zullen worden weggenomen.

Ja, die Kapitein Q. zit den Heer S. in de maag. Ja, laat ons het daarover eens zijn dat mannen die 6 maanden *slap* dienden te zamen vormen een hoop (geen troep) slappedienden, die onder den commandant, die slap deed dienen, heel weinig voor het vaderland zullen uitrichten. Maar laat ons daarbij dan tevens hopen dat, mocht er een enkele zoodanige gevonden worden, deze niet in de gelegenheid gesteld zal worden veel lichtingen van 40 man te bederven.

Er is echter meer. „Het slagveld”, waarvan den Heer S. zich zooveel voorstelt, is — lugubre vergelijking — in den oorlog eene welkome „verpoozing...” van den afmattenden voorpostendienst, van vermoeiende marschen, enz.; dáár (op het slagveld en dan nog maar alleen op een onderwetsch slagveld) kan of liever kon voor een deel der troepen ook wel met minder eischen worden volstaan; de marschveiligheidsdienst, de voorpostendienst, de inleiding tot het gevecht, de veiligheids- en ophelderingsdienst *tijdens* den strijd, dat alles stelt hooge, zeer hooge, eischen van geoefendheid en discipline niet alleen aan den „troep” maar ook aan den enkelen „man”.

Het klinkt zoo verlokkelijk: „het slagveld”. Er komt echter tegenwoordig nog heel wat anders kijken dan een goed gedisciplineerden troep ten „stormaanval” te voeren.

Men behoeft geen vrees te koesteren, dat de Heer S. — indien hij een paar jaar aan 't hoofd van eene compagnie zal hebben gestaan, zal uitrukken met zulk eene slappe compagnie als die van den thans reeds beruchten Kapitein Q. De Heer S. zou dan echter vermoedelijk ook de ervaring hebben opgedaan, dat de eerste, door hem geoefende, lichting plattelanders, die na zes maanden eerste oefening voor herhalingsoefeningen opkomt, de blijken van te korte oefening zichtbaar draagt, zoodra hij er iets anders van gaat eischen dan de gesloten exercitie of de geëncadreerde frontaanval op vlak terrein onder het blazen van den *stormmarsch*. Misschien zelfs zou hij, bij 't nagaan van zijn oefenprogramma, reeds vroeger, d. w. z. tegen het met groot verlot zenden der eerste lichting de beste, tot die conclusie zijn gekomen.

Maar dat is fantasie evenals de brochure en daarom stap ik zoo spoedig mogelijk daarvan af om nog eenige *positieve* zaken te bespreken.

Zoo kom ik tot het onderwerp: *Opleiding tot schutter* (blz. 40—48).

Waar de Heer S. zegt: „Een groot bezwaar tegen een korten oefentijd wordt genoemd: de onmogelijkheid om in zulk een' tijd goede schutters te vormen,” kan men met de hand op het hart antwoorden: in dien tijd zijn wel goede schutters te vormen ¹⁾ en zij worden thans ook

¹⁾ Mits men geheel afzie van oefeningen in het gevechtsschieten.

wel gevormd. Sedert 1890, toen de Heer VAN TIENHOVEN o. a. dat bezwaar aanvoerde, zijn wij onder gelukkiger omstandigheden geraakt doordat de miliciens thans 2 maanden vroeger opkomen dan toen. Men heeft meer tijd voor de borst, behoeft niet beangst te zijn dat men hen niet zóóver brengen zal, dat zij met de najaarsoefeningen „meê kunnen”, ergo kan men meer zorg aan de voorbereidende schietoefeningen besteden. Ook is — doordat de opleiding geheel in handen van den compagniescommandant is, die over de volle 8 oefenuren per dag beschikt en deze naar zijn eigen inzichten indeelt — eene betere regeling van het voorbereidend schietonderricht mogelijk. Men kan er dadelijk mede beginnen, desnoods reeds den eersten dag den beste en, door het aanwijzen van vast kader voor dat vak, kan men de klassen klein maken, z. m. individueel onderricht doen geven en dus flink voortgaan zonder dat het storend op de overige opleiding werkt. Vroeger, toen de opleiding in handen van den Luitenant-Adjutant was, kreeg de compagniescommandant vaste uren voor gymnastiek, theorie en voorbereidende schietoefeningen. Dan stond eene geheele compagnie tegelijk te mikken, enz.

Niet ieder korporaal of onderofficier is uitmuntend als instructeur in *alle* vakken. Aangezien het schietonderricht zuiver individueel is, leed het dus wel eens tengevolge van het gemis van een voldoende aantal goede onderwijzers.

Thans kan het beter. Door de beste schietinstructeurs met dat vak te belasten (en dan z. m. ook met niets anders), kan men elke sectie op hare beurt bij die instructeurs brengen, terwijl de overige sectiën aan andere oefeningen bezig zijn; op dezelfde wijze kan men doen met gymnastiek, bajonetschermen, theorie, enz. Men heeft den geheelen dag voor zich, krijgt eenheid in de opleiding en voor het onderwijzend personeel is het aangenamer en opwekkender, want zij zien resultaten!

Het kost den C. Ct. en den recruten-luitenant eenige administratieve moeite, maar na een paar dagen gaat dat ook als „papier de musique”.

Door dat alles kan men tegenwoordig *degelijk* voorbereidend onderricht geven in het schieten en 1 Mei, dus op het oogenblik dat vroeger de miliciens „opkwamen”, naar de schietbaan gaan, desnoods zelfs vroeger. Het resultaat is, dat men omstreeks 1 Augustus reeds de eerste scherpshutters zoude kunnen hebben. In ieder geval is het gemiddelde op 1 Augustus reeds boven B¹ ¹⁾.

Wat echter *zeker* mag worden genoemd, is dat de *slechtste* schutter, d. i. hij die over elke oefening 4 maal schiet en 2 maal de snelvuuroefening verricht, vóór of op 1 October kan voldaan hebben aan hetgeen van hem geëischt wordt, d. w. z. dat hij de 2de klasse van het schieten heeft doorlopen.

Wanneer ik mijn schietregister inzie, heb ik op 1 September 1898 37 man, die A (2de klasse) geheel hebben doorlopen, en daarvan waren op dien datum:

¹⁾ Zie echter Noot ¹⁾ op blz. 622.

1 man in C ³	4 man in B ⁷
1 " " B ¹⁰	4 " " B ⁶
2 " " B ⁴	3 " " B ²
2 " " B ³	9 " " B ¹

terwijl 11 man nog oefeningen in A moesten inhalen.

Dit zal bij de verschillende compagnieën infanterie wel niet zoover uit elkander loopen.

De Heer S. had dus veilig kunnen zeggen: „Een groot bezwaar tegen den korten oefentijd *werd* (in plaats van *wordt*) genoemd, enz.” (blz. 40). Het zoude juister zijn, hem veel geschrijf hebben bespaard, den leek veel verkeerde opvattingen en mij de opmerking: de schrijver der brochure is niet op de hoogte van zijn' tijd; de toestanden zijn geheel anders dan zij in de eerste alinea van het hoofdstuk „opleiding tot schutter” der brochure worden geschetst.

Het bezwaar, dat in 1890 gold, behoeft thans zoo zwaar niet meer te gelden (altijd indien men slechts juistheidsschutters wenscht).

Waar men deze laatste opmerking van den Heer S. had kunnen verwachten, — zelfs zonder schietregisters kon Z.E.G. tot die conclusie gekomen zijn —, treft men in plaats daarvan iets anders aan, en wel eene beschuldiging: „of die man (juistheidsschutter) eene groote mate van vuurdiscipline bezit, dat is bijzaak en *daar wordt minder op gelet.*”

Ik voor mij refuteer die conclusie van den Heer S., en ik durf wel te zeggen: dat kunnen wij met een gerust hart *allen*.

Dat echter ter zijde.

Blijkbaar *hecht* de Heer S. *weinig* aan juist schieten. De vraag is echter of *daarmede* is uitgemaakt, dat men het voor den soldaat kan missen.

Juist schieten is immers even noodig als vuurdiscipline, want vuurdiscipline zonder goed schieten en zonder de *gewoonte van schieten* leidt tot zeer weinig

Dat de *vuurleiding* van grooten invloed is op de uitwerking, was bereids bekend, maar dit heeft met de bekwaamheid van den schutter — ergo met den tijd voor eerste oefening — niets te maken, doch wijst alleen op de noodzakelijkheid om goede *vuurleiders* te vormen. Dit betoog zou dus zeer op zijne plaats zijn bij eene bespreking van de noodzakelijkheid tot uitbreiding of wijziging in de inrichting van de schietschool, of wel zou het betoog kunnen dienen om op te wekken tot „veel werk maken” van dat deel der *opleiding van het kader*; eene vingerwijzing dus voor de compagniescommandanten ¹⁾, die de Kapitein Q. wél zal doen ter harte te nemen.

De Heer S. vraagt, „wat wil men toch met dat fijn schieten bereiken?” en verder zegt hij: „maar toch zoeken wij onze kracht in individueel juistheidsvuur.” Het antwoord op een en ander ligt voor de hand.

Wij hebben niet alleen bundelvuurschutters noodig maar ook mannen,

¹⁾ Dezen zijn belast met de theorie over het Voorschrift Wapenen en Schiet-oefeningen, zie Grondslag onderricht blz. 15.

die vertrouwen hebben in zichzelf, die als het er op aankomt hun man kunnen treffen. Al komt het niet zooveel voor en in de slaglinie betrekkelijk zelfs zeer weinig, toch kweekt het juist schieten mannen, die weten dat zij het *kunnen*, die durven bouwen op hunne schietvaardigheid en op hun goed geweer en daardoor ook met zelfvertrouwen uitgaan daar, waar zij ieder oogenblik op den vijand kunnen stooten, al zijn zij ook alleen of slechts door een paar kameraden vergezeld (ordonnansen, doorzoekingspatrouilles, sluippatrouilles, gevechtspatrouilles, enz., enz., enz.). Daarom ook moet de man leeren bajonetschermen en goed ook en toch komt hem dat op het „slagveld” vermoedelijk zelden te pas.

De soldaat die zegt: „ik met mijn geweer tegen iedereen” dat is een soldaat voor den oorlog. Wanneer ze zoo zijn, dan komt het bundelvuur ook wel terecht. Dit zal er waarlijk niet op verminderen naarmate de executanten beter geoefend zijn.

Wanneer de man echter *niet* juist heeft leeren schieten, uitsluitend bundelvuurschutter is, wat heeft hij dan aan al de theorieën van WOLOZKOI, BALCK, POP, HOOGBOOM en anderen, wanneer hij op patrouille is, of (soms alléén en over grooten afstand) een bericht moet gaan overbrengen, of in eenigszins bedekt terrein op post staat? Indien hij niet het zelfvertrouwen heeft dat alleen de schietbaan en de schermzaal hem hebben kunnen geven, dan gaat hij platweg gezegd „er van door”.

In plaats van een flink optredende soldaat heeft men dan een bloodaard gekweekt, die bescherming komt zoeken bij den aanvoerder om daar in gemeenschap met anderen bundelvuur te gaan afgeven, als hij dat nog doet. Wellicht kruipt hij ook wel achter zijne dekking weg.

Het gevoel van machteloosheid tegenover het individu, waarvan Schrijver getuigenis aflegt, bestaat bij mij niet. „Krukken blijven krukken” zegt Schrijver. Ja, indien men die krukken niet op de beenen helpt. Maar wanneer men er van doordrongen is, dat de achterlijksten de meeste zorgen en de beste instructeurs noodig hebben, en wanneer men dit ook in de practijk toepast, dan kan men de krukken ook wel op het gemiddelde peil helpen en soms daarboven. Dat vereischt zorg en men moet op de baan niet alleen kijken of er geen ongelukken gebeuren, maar ook bestudeeren de fouten van hen die achterlijk blijken. Het zit soms in eene kleinigheid. De een rukt aanhoudend een ander ziet de korrel verkeerd, een derde richt te lang en is bij 't laatste schot te vermoeid en alzoo blijven zij steeds in dezelfde oefening, enz. Heeft men den man die fout of fouten afgeleerd, dan gaat het gewoonlijk beter. Daarvoor heeft men echter de wintermaanden noodig. Vóór en onmiddellijk na de manoeuvres is daarvoor in den regel geen tijd. Kolonel BOOGAARD noemt dat zoo terecht in de Militaire Gids van 1892, blz. 304: „bijspijkeren”.

Er zijn voorbeelden (uit schietregisters aan te toonen) dat krukken na eene zorgvuldige behandeling beter begonnen te schieten niet alleen,

maar het zelfs tot scherpschutter brachten, niet op den langen duur, maar doordat ze de 1ste klasse (B) als 't ware door „vlogen” ¹⁾.

Doch er is meer.

Indien wij het *uitsluitend* zoeken in het juistheidsschieten, en het vormen van vuurleiders *verwaarloozen*, zou de Schrijver tot op zekere hoogte gelijk hebben, maar daargelaten nog de oefeningen in „*gevechtsschieten*” (indien de Heer SCHÖNSTEDT weer eens een schietregister ter hand neemt, vindt hij de opgave daarvan in staat III), zal hij toch wel niet *zóó* verblind zijn te beweren dat *bij eene zelfde qualiteit van vuurleiding* met slechte schutters evenveel resultaat te bereiken is op het gevechtsveld als met goede?

Het ideaal is goed onderlegde schutters met veel vuurdiscipline onder goede vuurleiding. En naar dat ideaal moet men streven.

In een jongelui's debatingclub zou men het sophisme kunnen verdedigen, dat met slechte schutters betere resultaten te bereiken zijn dan met goede; men zou een oppervlakkig denkend mensch dit zelfs zeer duidelijk kunnen maken, het zelfs kunnen *bewijzen* (!). Het is echter te hopen dat de Schrijver der brochure het onderwerp te ernstig zal vinden, om pogingen te doen zulk eene meening ingang te doen vinden; eene meening die zichzelf reeds veroordeelt omdat zij berust op de dwaling, dat *de best geoeffende is hij die het slechtst (minst) geoeffend is*.

Tot dusverre moet men echter vreezen dat de Heer S. eenigszins in die dwaling verkeert, getuige zijne redeneering op blz. 42 en het daar ingelaschte staatje. Voorop dient gesteld dat in geenen deele aan zijne goede trouw wordt getwijfeld.

Om der wille van de billijkheid in de beoordeeling loont het echter de moeite na te gaan wát wel de oorzaak zoude kunnen zijn van het verschijnsel, dat door Schrijver in de schietregisters is opgemerkt. Daarvoor is het noodig het voorschrift op de wapenen en schietoefeningen ter hand te nemen en de *volgorde* der oefeningen eens te bestudeeren en vooral ook na te gaan welke andere factoren nog op de aangehaalde schietuitkomsten van invloed konden zijn.

Ten bewijze (indien daarvoor eigenlijk nog bewijs noodig was) dat men maar *niet zoo losweg conclusiën* kan en mag trekken uit staatjes, waarin eenige cijfers gegroepeerd zijn, en als eene beleefde waarschuwing om toch vooral voorzichtig en omzichtig te zijn reeds met het opmaken dier staatjes, diene het volgende.

De betreffende opgaven zijn geput uit het schietregister 1898/99. Het betreft de oefeningen A⁵ en B³ (*snel* en *juist* schieten).

¹⁾ Bij het voorgaande mag niet uit het oog worden verloren, dat in hoofdzak sprake was van juistheidsschutters. Het gevechtsschieten, dat zeker geen geringe plaats inneemt, eischt echter veel tijd. Indien dit gedeelte der schietoefening óók al vóór 15 Sept. moet worden beoefend, en er aldus op de individueele oefening tijd moet worden uitgespaard, zal men in dien tijd *noch* juistheidsschutters, *noch* gevechtsschutters kunnen vormen.

OEFENING B ³ .	Kleinste	Gemiddeld	Grootste
	aantal schoten gedaan in één minuut.		
Kader	12	13	15
Lichting 1897	9	12	15
Lichting 1898	12	15	17
OEFENING A ⁵ .			
Kader	10	13	15
Lichting 1897	11	14	17
Lichting 1898	10	14	16

Gaat men nu niet verder dan het *lezen* dier cijfers, d.w.z. verzuimt men de factoren in rekening te brengen die op de uitkomsten *noodzakelijkernijfs* invloed moesten uitoefenen, dan zoude men tot de hoogst belangrijke (!) ontdekking komen:

1°. (oefening B³): de lichting 1898 schiet beter dan de lichting 1897, ergo hoe langer de menschen onder de wapenen blijven zooveel te slechter schieten zij. Omstreeks 1 Augustus hebben zij het toppunt van schietvaardigheid bereikt, enz., enz.

2°. (oefening A⁵): de lichting 1897 schiet evengoed zoo niet beter dan de lichting 1898, ergo het langer verblijf onder de wapenen heeft hen *niet* in schietvaardigheid doen achteruitgaan, enz., of

3°. wat nog vreemder zou klinken: de lichting 1897 schiet evengoed zoo niet beter dan de lichting 1898, niettegenstaande de eerste die oefening herhaalt na \pm gedurende 8 maanden niet aan eene snelvuuroefening met scherp te hebben deelgenomen, terwijl de laatste door oefeningen met exercitiepatronen en losse patronen getraind is, enz.

Wij krijgen dus geheel tegenstrijdige conclusiën.

Deze conclusiën zijn echter onjuist om de zeer eenvoudige reden, dat de ter vergelijking aangevoerde personen niet met elkander te vergelijken zijn; zij worden dan ook slechts om der wille van de curiositeit aangevoerd.

In het 1ste staatje vergelijkt men de *achterblijvers* van de lichting 1897 met de corypheeën van 1898, in het 2de staatje de besten van de lichting 1897 met de *geheele* lichting 1898 (waaronder ook de nog niet op de been geholpen krukken).

Hetgeen hieruit te leeren valt, is: dat staatjes invullen en *juiste* gevolgtrekkingen maken uit statistieke opgaven lang niet hetzelfde is. Wil men uit vergelijkende opgaven conclusiën trekken, dan behoort men eerst na te gaan of de basis goed is. En dit is 't wat de Heer SCHÖNSTEDT verzuimd heeft door gladdweg het staatje, zooals het daar op blz. 42 zijner brochure ingevuld

voor ons ligt, te lezen en de cijfers in woorden om te zetten zonder de factoren in rekening te brengen, welke op die cijfers invloed uitoefenden.

Indien men het staatje op blz. 42 zijner brochure klakkeloos leest:

lichting	1897	3,82 ^o / ₁₀
"	1896	2,98 ^o / ₁₀
"	1894	3,42 ^o / ₁₀
"	1893	3,61 ^o / ₁₀

zou de conclusie ook kunnen luiden — en dan ware zij nog sterker in het voordeel voor het betoog des Heeren SCHÖNSTEDT — het best wordt geschoten na \pm 3 maanden, daarna gaat de schietvaardigheid hard achteruit om weer te *stijgen gedurende het tijdperk dat de man met groot verlot is*; hoe langer hij van geregelde oefening verstoken is geweest zooveel te *beter* schiet hij, immers 1893 schiet beter dan 1894, enz.

Is het niet moeilijk daarbij ernstig te blijven?

Indien echter de omstandigheden terdege worden overwogen, merkt men op:

a. de schutter, die pas 3 maanden onder de wapenen is, werd tot in den treure geoeffend in „aan” „vuur” en schoot A^1 , A^2 en A^3 op denzelfden afstand als A^4 .

b. de schutter, die voor herhalingsoefeningen opkwam, kreeg in een en ander eens een frisch lesje en schoot A^2 en A^3 voor men hem A^1 deed schieten.

c. de oudere onder de wapenen zijnde miliciens (1896) waren in de 1ste klasse doch schoten daar in allerlei houdingen op allerlei doelen en op zeer verschillende afstanden. Dit heeft zeer grooten invloed, zooals men telkens kan waarnemen wanneer een man, na aan B^9 (600 M.) te hebben voldaan, in B^{10} gaat schieten. Gewoonlijk eerst bij de 3de of 4de oefening heeft hij er den slag weer van.

d. de schutters van de lichting 1896 werden wellicht (voor een deel vrij zeker) uit den observatiepost afgelost om die oefening te schieten.

e. de jongste lichting heeft den prikkel „overgaan tot de volgende oefening” (soms vergezeld van eene kleine premie); voor de oude manschappen bestaat die prikkel niet; het overschieten is voor hen geen eisch.

f. de lichting 1896 werd afwisselend met het geweer M 71/88 en met het geweer M 95 geoeffend, terwijl de lichting 1897 het geweer M 71/88 zelfs niet bij name gekend heeft.

g. de lichting 1893 had dezelfde oefening het vorig jaar gedaan en had toen het geweer M 95 reeds leeren kennen, terwijl de lichting 1894 voor 't eerst met een nieuw geweer schoot.

h. de lichting 1893 heeft waarschijnlijk *dadelijk na aankomst op de baan* geschoten, terwijl 1894 veel langer heeft staan wachten of nog eenige meer of minder vermoeiende oefeningen heeft gehad.

i. het zoude hoogst toevallig zijn, wanneer alle omstandigheden, weer en wind waaronder geschoten werd (1896 in *April*, 1893 en '94 in *September*, 1897 in *Juni* of laatst van *Mei*), volkomen gelijk waren geweest. De lichting 1897 heeft de meeste kans gehad op goed weer.

k. l, enz., enz.

Men ziet, genoeg verschillende factoren om de waarde van zulk een staatje eenvoudig hoogst twijfelachtig te doen zijn en ons af te houden van het maken van conclusiën op zulk een weinig juiste basis.

Tot zoover de individueele oefening van den schutter ¹⁾. Het zij herhaald: het bezwaar om den man een zeker aantal oefeningen te doen *doorloopen* is niet groot, gelijk trouwens ook uit de opgave op blz. 619 blijkt. Reeds na 4 maanden dienst hadden ruim 50% der manschappen de oefeningen der 2de klasse doorloopen. Maar *veel* schieten is en blijft noodig, wil men er zeker van zijn, dat de man onder *abnormale* omstandigheden toch *goed* schiet.

De Schrijver der brochure beweegt zich echter ook nog op ander gebied, nl. op dat der *vuurleiding* en der *vuurdiscipline* (blz. 40 en 45—48).

Wat de eerste betreft, deze heeft met de quaestie van 6 maanden eersten oefeningstijd slechts in de verte iets te maken, nl. in zooverre dat om practisch vuurleiders te vormen manschappen noodig zijn en men die dus in den tijd, waarin het kader meer in het bijzonder geoefend kan worden, present moet hebben. Die opleiding van het *kader* zoude dus een langer verblijf onder de wapenen noodig maken.

Wanneer hier dus nader op Schrijvers beschouwingen te dezer zake wordt ingegaan, geschiedt zulks omdat: 1°. die beschouwingen onjuist worden gevonden en 2°. omdat een ernstig woord van protest noodig schijnt, waar de Schrijver niet enkel voor vakgenooten, maar voor ieder die 't lezen wil, aan de Nederlandsche compagniescommandanten voor de voeten werpt, dat zij hunne zaken eenvoudigweg niet doen, dat zij niet opvolgen wat hun is opgedragen.

Wanneer men de laatste alinea op blz. 45 leest, dan is blijkbaar de bedoeling, dat achter die vraagteekens het niet-uitgesproken antwoord worde gelezen: het zijn er maar bedroevend weinig, die weten wat zij weten *moeten*.

Alleen tegen het vraagstuk dat de Schrijver op blz. 45 aan *onderofficieren* opgeeft kan bezwaar worden gemaakt als „te geleerd”. Het is te voorzien dat dit vraagstuk wellicht door slechts weinigen, zelfs binnenskamers, zal worden opgelost. Maar acht men dat voor een *onderofficier* noodig? Het beantwoorden van zulke vragen is wellicht nuttig om bij tactische oefeningen op de kaart eventueel rijzende quaesties te kunnen oplossen. Doch voor een *onderofficier* is het voldoende te weten, wat hij uit zijn reglementen kan leeren en voor het *gevecht* noodig heeft: bijv. komt ge in het werkzaam bundelvuur ga dan niet vooruit of achteruit doch verplaats uwe afdeeling z. m. zijwaarts; stel uwe afdeeling achter een dijkje zus en achter een gezichtsdekking zóó op, enz. En dan moet de *onderofficier* ook nog doordrongen zijn van de stelling: vermors geen patronen op in het gevecht moeilijk te treffen doelen,

¹⁾ Zie noot ¹⁾ op blz. 622.

denk er om dat de munitie-aanvulling tijdens het gevecht zeer moeilijk is en daarop niet altijd *vast* kan worden gerekend, dat de man meestal slechts 120 patronen heeft en daarmee niet alleen het geheele gevecht moet worden doorgevoerd, maar dat er dan nog voldoende moeten overblijven voor de vervolging, op den terugtocht, enz.; geef aan uwe manschappen bij wind dwars in de baan een mikpunt tegen den wind in en doe bij het vuur op doelen, die zich evenwijdig met het front bewegen, richten op achtereenvolgende mikpunten vóór het doel.

Deze en dergelijke zaken kan men onmisbaar achten en die moeten de onderofficieren in de practijk dan ook heel veel beoefenen. Vraagstukken, als op blz. 45 door Schrijver worden opgegeven, behooren echter tot de vredesliefhebberijen. Laat ons van ons kader toch ook geen *vredeskader* maken.

Te velde hebben ze geen tabellen uit het Voorschrift op de Wapenen en Schietoefeningen bij de hand. Dáár, op het slagveld, moeten zij snel en beslist *handelen* en wanneer ze dáár vraagstukken gaan staan oplossen, kunnen ze berekenen zooveel ze willen, maar ze worden al cijferende verslagen. „Im Kriege ist alles einfach.”

„Hoeveel (onderofficieren) zijn er die een juist begrip hebben van „bestreken ruimte, trefkans, dieptespreiding of in het algemeen weten „wat men met ons geweer doen kan of laten moet?” (blz. 45.)

Wel, dat moeten ze *allen* weten, want eerstens is dat bij het examen tot onderofficier van hen gevraagd en ten andere moeten zij den *soldaat* leeren op welke doelen hij nog trefkans heeft, enz.

„Hoeveel korporaals hebben een juist begrip van de keuze van het mikpunt?” (blz. 46) Zoude hierop het antwoord moeten luiden: zeer weinigen, of zoogoed als geen?

Maar dan deugt dus alweer de *opleiding* van het kader niet en doet men zijne zaken niet. Een compagniescommandant heeft in den winter den tijd om aan zijne korporaals te leeren: „afwijkingen ten gevolge van den wind en van de beweging van het doel, de noodzakelijkheid van het kiezen van het mikpunt in verband met de breedte van het doel en de grootte der breedtespreiding, enz. En de compagniescommandant is *verplicht* hun dat te leeren, want hij is *belast* met de theorie over het Voorschrift op de Wapenen en Schietoefeningen.

Wanneer er dus zoogoed als geen onderofficieren en korporaals zijn, die het weten, dan doen de compagniescommandanten op *dit* gebied hunne zaken ook al weer niet?

Maar dan zoude men den Schrijver moeten vragen: Wie doet dan zijne zaken wèl?

Werkelijk, al maken onze voorschriften, met name het voorschrift op de wapenen en schietoefeningen, het niet altijd even gemakkelijk om voor de moeilijker zaken een gemakkelijk te onthouden pons asinorum te vinden en al zijn er ook ten opzichte van de (als men hen zoo noemen mag) hoofdvuurleiders of vuurleider-onderwijzers nog wel *desirata*

(wij verwachten thans veel heil van het op te richten schietkamp), er wordt *meer* en *degelijker* geoefend en het kader is ook beter onderlegd dan uit de brochure SCHÖNSTEDT zou moeten worden opgemaakt. En waar er hier of daar nog iets mocht ontbreken wordt dit met den dag beter, nu men eenmaal over de moeilijke periode van de compagnies-oefening heen is en het opleiden van het kader tot het geven van het eerste recruten-onderricht, dank zij de verkregen routine, zooveel minder tijd en zorgen gaat kosten. Daardoor toch kan thans meer tijd aan de ontwikkeling van het kader, ook in andere opzichten, worden besteed. Den tijd, noodig voor het ontwikkelen van compagniescommandanten, luitenanten en kader tot het geven van het eerste onderricht en voor het vaststellen van programma's, enz., heeft men gehad en moest men doorkomen.

Het zij echter herhaald en nog eens herhaald: *Vuurleiding* kan men niet binnenskamers door theorieën of op het bord leeren, maar dat moet men krijgen door het *doen*. Dáárvoor *ook* is het noodig dat er manschappen zijn ten behoeve dier oefening van het kader, terwijl zulke oefeningen voor de manschappen tevens zijn oefeningen in *vuurdiscipline* ¹⁾. Dat behoeft niet altijd met scherpe patronen te geschieden. Het *niet richten* op het doel, dat getroffen moet worden, behoort ook tot de vuurdiscipline en eischt veel oefening en tijd — juist omdat het den onontwikkelden man zoo weinig aantrekkelijk voorkomt. Hij is in den aanvang veel meer geneigd het doel zelf, het gevaarbrengende, op den korrel te nemen, niet wetende of niet voldoende overtuigd dat hij *dan* onder bepaalde omstandigheden (wind, beweging van het doel) juist het doel zal missen.

Wat de vuurdiscipline zelve betreft — en daarmee komen we weer meer bij de *soldaten* terecht — de beschouwingen van den Heer SCHÖNSTEDT te dien aanzien zijn meer schoonschijnend dan juist.

Immers de Heer SCHÖNSTEDT stelt zich te veel op het standpunt van discipline *in het vuur*, terwijl behoort te worden gevraagd naar *vuurdiscipline*. Die twee, toch zoo geheel verscheiden, begrippen worden door den Heer SCHÖNSTEDT op wonderbaarlijke wijze met elkander verward.

De door Schr. aangehaalde zinsueden uit de compagniesschool zijn zooals terecht wordt gezegd „gulden volzinnen”. Indien het echter de *meening* van den Schrijver is, dat zij (zie blz. 46) in de *practijk* niet zoo toegepast worden als de ernst der zaak zou mogen doen verwachten, (dus alweer algemeene plichtverzaking), dan had het m.i. blijk gegeven van een loffelijk streven indien Z.E.G., hetzij door het aangeven van in dezen z. i. nuttige oefeningen, hetzij door bescheidenlijk de aandacht te vestigen op zaken die daarbij niet over het hoofd mogen worden gezien, ons allen op den weg had geholpen, dien *wij* blijkbaar niet kunnen

¹⁾ Dit is heel wat anders dan discipline in het vuur.

vinden. In plaats daarvan leeraart de heer S.: zend de militie maar met groot verlot, want — hoewel ze vuurdiscipline broodnoodig hebben — ze zullen die van hun chefs toch niet leeren, enz.

Of zou het in de practijk toepassen dier gulden regels zooveel beter gaan wanneer eene 6-maandsche eerste oefening werd ingevoerd?

Neen, neen en nogmaals neen.

Al die zaken, welke op vuurdiscipline betrekking hebben, moeten den man geleerd worden *nadat* de eerste oefeningen — die slechts de voorbereiding vormen — zijn afgeloopen. In de zomermaanden hebben wij er waarlijk geen tijd voor. Er is te veel te doen. Maar juist de wintermaanden leveren ons — eene goede indeeling der oefeningstableaux vooropstellende, waardoor de *compagniescommandant* minstens een paar malen per week over zijne compagnie in haar geheel kan beschikken — den tijd en de gelegenheid om die hoogst moeilijke en veel tijd roovende zaken te onderwijzen.

Wát toch heeft de man te leeren te dezen opzichte, wát moet er gedaan worden om het geleerde bij hem vast te leggen, wát om ons te overtuigen dat hij het „te pakken” heeft?

De Heer S. meent dat „exerceeren, marcheeren en wachtdienst” den man zoover zullen brengen, als de eischen van het gevecht van hen vorderen! Het schijnt een onbegonnen werk tegen zulke nafeveteit te velde te trekken.

Maar toch, er mochten onder zijne lezers eens zijn die op zijn gezag dat zouden gelooven; daarom is het wellicht niet ondienstig tegenover zijne bewering te stellen dat — na grondige vooroefening — manoeuvres, oefeningen met losse patronen, gevechtsschieten (met scherp), niet alleen hoog noodig maar te eenenmale onmisbaar zijn; en wijders dat die oefeningen *niet* maar eens *eene enkele maal* doch zeer *veelvuldig* moeten gehouden worden.

Daarbij zal het voorbeeld van den Heer S. niet worden gevolgd door het bij zulk eene apodictische verklaring te laten, maar zal worden getracht de noodzakelijkheid van zulke tijdroovende oefeningen te *bewijzen*. Het zij vergund hier nog eenige andere, niet minder belangrijke zaken dan slagveld-vuurdiscipline tegelijkertijd te behandelen.

Er wordt alzoo en zeer terecht gevegd dat de man, ondanks de hevigheid van den strijd (het langst) naar de bevelen van de aanvoerders luistert (discipline in het vuur) en deze *stipt* en bedaard uitvoert (vuurdiscipline).

En om dát te verkrijgen zegt het reglement verder — waarlijk onze reglementen zijn niet zoo kwaad en behoeven voorloopig maar weinig wijziging — „bij theorieën en oefeningen moet dit aan kader en manschappen begrijpelijk worden gemaakt, enz.”

De Heer S. beweegt zich eigenlijk geheel en al op het gebied der „discipline in het vuur” en waar hij zegt (blz. 47, regel 7) „ik wenschte

de discipline *in het vuur* te beschouwen als een gevolg van de *voortdurende* (ik cursiveer) toepassing eener strenge discipline", kan die uiting niet anders dan in de hoogste mate juist worden genoemd. Maar dat eischt dan ook *veelvuldige* en *langdurige* toepassing. Waar daarna echter beweerd wordt (blz. 47, regel 20) „Discipline is oorzaak, vuurdiscipline gevolg" komt onwillekeurig het woord „smokkelwaar" in de gedachte, dat Schr. op blz. 46 regel 4 v. o. bezigt. Men behoort daar m. i. te lezen: discipline is oorzaak, discipline *in het vuur* gevolg.

Het aankweeken van vuurdiscipline is echter heel wat anders. Dat is een zaak, die niet op wacht (N.B.), bij een militairen marsch of bij het uitvoeren van handgrepen, richtingen of bij de wendingen op de plaats kan worden geleerd. Op die wijze moge men den grond kunnen leggen voor mooie „ronde" salvo's (ouderwetsch idée), de *resultaten* van het bundelvuur worden dáárdoor niet beter of minder.

Op een leek, die op eene wandeling toevallig eene schietoefening in de verte waarneemt, moge dat „stramm schiessen" den *indruk* maken van een goed schietenden troep, doch laat ons, ernstige militairen, naar wat anders vragen. En om dat andere te bereiken daarvoor moet men *buiten* oefenen en liefst nog wel *individueel* oefenen met behoorlijk voorbereid kader. Daarvoor is het noodig: dat we den man leeren snel een doel te zien en juist het mikpunt te nemen dat opgegeven wordt, daarvoor moet hij leeren den aanvoerder vlug te begrijpen bij het aangeven van doel en mikpunt. En natuurlijk moet het *kader* leeren zich juist en begrijpelijk uit te drukken.

Maar ik blijf *thans* liever bij den *soldaat*.

En om overtuigd te zijn dat *allen* dat kennen, moeten *allen* herhaaldelijk individueel geoefend worden met gebruikmaking van den richtcontroleur. Of ziet Schr. in het opdreunen van de consignes van een post of in het netjes overnemen van het geweer een middel om zich te overtuigen dat de man tegenover eene batterij aanlegt bijv. halve doeltbreedte links *buiten* het doel, wat bij sterken links invallenden wind noodig kan zijn, òf op den rechterkant van de hooimijt, òf op het derde struikje links van dien molen, enz. (zooals kan voorkomen bij voorbij galoppeerende cavalerie)?

Let wel, dat hier van den man gevraagd wordt iets te doen wat hem pas begrijpelijk wordt, wanneer hij, liefst langs proefondervindelijken weg op schijven, de juistheid van het beweren van zijn commandant heeft leeren inzien.

Maar nu de bewering zelve van blz. 47 (regel 20—24). Wat krijgt de man van exercceeren, marcheeren, wachtdienst in 6 maanden tijds anders dan een proefje? Men vergeet niet dat hij ook nog heeft te leeren: voorpostendienst, marschveiligheidsdienst, tirailleeren (het grondig onderwijzen hoe gebruik te maken van terrein kost ook niet weinig tijd), pionieren, het overwinnen van hindernissen (met het slaan van polsbruggen *inclusis*), enz., enz.

Met de hoeveelheid stof voor oogen, die niet moet worden „verwerkt"

maar „in den man vastgewerkt”, zou men geneigd zijn de volgende vraag aan den Heer SCHÖNSTEDT te stellen:

Geef u zelve eens de opdracht een oefenprogramma samen te stellen, waarin ge tot in uren en halve uren nauwkeurig uitrekent hoeveel *malen* ge alles, wat een soldaat moet *kennen*, met hem in een bepaalden tijd kunt beoefenen (het moeilijke moet, om er „in” te komen, natuurlijk vaker worden beoefend dan het zeer eenvoudige). Vermoedelijk zult ge bij het *theoretisch* samenstellen van een programma (waarvan de practijk u later eventueel de gebreken zal doen kennen), reeds tot zeer verrassende resultaten komen.

Tot nog toe was het mij niet mogelijk om er in 6 maanden meê uit te komen en zelfs bij 12 maanden flink oefenen bleek mij de tijd nog krap genoeg toegemeten.

En toch heb ik nu alweer achter elkander drie lichtingen recruten afgericht en in geoefende soldaten trachten te herscheppen, daarbij gepast en gemeten en getracht door betere combinatie eenige halve uren te winnen, de noodzakelijkheid gevoeld om lijsten te doen aanleggen ten einde zeker te zijn dat niet „de compagnie” maar *elk man* kreeg wat hij noodig had, om te kunnen zorgen dat ingehaald werd wat door wachtdienst, ziekte, enz., werd verzuimd.

Dit bleek bepaald *noodig*. Immers al gaat men nog zoo nauwgezet te werk, als mogelijk is, door bijv. bij oefeningen in den voorpostendienst den eersten dag de eerste sectie, de volgende keer de tweede sectie (en zoo vervolgens) op post te zetten of sluippatrouille te doen loopen, of als post voor 't geweer te bezigen, dan nog zou het zonder eene meer gedetailleerde „administratie der oefeningen” kunnen voorkomen, dat na een jaar tijds een man nog *nimmer* eene bepaalde functie had vervuld. In den oorlog worden een mensch soms booze parten gespeeld. Verbeeldt u het (bij eene meer summiere oefeningswijze en bij korten oefentijd zeer wel mogelijke) toeval dat een paar man, die nog nimmer op post stonden, samen gedurende een paar uur een belangrijk acces te bewaken krijgen. Wat zal daarvan terecht komen? Ieder, die eene *eerste* velddienstoefening van recruten heeft geleid, weet daar alles van. De menschen *kijken* wel, maar *zien* niet veel. Dat *zien* moet hun geleerd worden.

Kortweg gezegd: men heeft er den winter hard bij noodig en dan nog is men met allen niet waar men wezen wil.

Wellicht stelt de Heer S. zich met geringer eischen tevreden. Maar het „*ééns* gehad hebben” is dan toch waarlijk geen overdreven eisch. Om ieder man *ééns* als post voor 't geweer bij eene veldwacht twee uren achtereen in functie te hebben gehad, zijn, als men dicht bij de kazerne blijft, voor eene lichting van 40 man, noodig twintig (zegge 20) velddienstoefeningen bij dag en evenveel bij avond of nacht.

Waar vindt de Schrijver over den oefentijd van 6 maanden daartoe de gelegenheid? Hij zal toch niet gelooven, dat de practische uitvoering van 't geen de man bij de theorie geleerd heeft zoo maar vanzelf komt.

Wanneer men ziet hoe onbeholpen, ondanks alle theorieën, de menschen zijn wanneer ze werkelijk op post staan, dan is men zeker ten volle overtuigd dat de practijk van het vak den man niet met den Oosten wind komt aanwaaïen.

En zoo is 't met alles, wat de soldaat moet kennen.

Ik geloof, dat men over de eischen, die men aan een infanterist *moet* stellen en waar beneden men *niet mag* afdalen, het spoedig genoeg eens zal worden, wanneer men zich van die eischen maar rekenschap geeft; tenzij natuurlijk dat men den hoogst onnatuurlijken weg bewandelt om de eischen te gaan wijzigen naar den beschikbaar gestelden tijd. Dan houdt alle redeneering op.

Wanneer men — zooals de Heer S. op blz. 51, laatste alinea, schijnt voor te staan — de reglementen vaststelt naar den oefentijd en niet den oefentijd regelt naar hetgeen van den man gevorderd *moet* worden, ja, dan kan ik mij het geval denken dat men de eischen zoo laag gaat stellen, dat men het mogelijk maakt in de helft van de gevraagde 6 maanden de soldaten *zoogenaamd* voldoende te oefenen.

Maar dat zal er dan ook een troep naar zijn. Dan komen wij weer tot de mannetjes voor de stormtactiek en dan nòg: „les épaulettes en avant”, anders gaat het niet.

Na de eerste ontmoeting, wanneer „les épaulettes” gesneuveld zijn, is dan het pleit van den oorlog beslist. Want zelfstandig handelen zal bij *dat* programma toch moeilijk van de minderen kunnen worden geëischt.

Gaat men dus beneden het minimum van *individueele* geoefendheid, dan weet men te voren dat men in geval van nood bedrogen zal uitkomen. Dat zal geen ernstig man willen, tenzij hij moedwillig een misdaad wil begaan tegenover het individu en tegenover het vaderland. Daarom, gelijk ik zeide, omtrent de *eischen* wordt men het wel eens.

Omtrent den *weg*, dien men moet bewandelen opdat de man aan die eischen naar behooren kan voldoen, is echter verschil van opvatting mogelijk. En blijkbaar bestaat dat verschil tusschen den Heer S. en mij. Ik geloof hierbij niet alleen te staan.

Ware nu nog de Heer S. met een oefenprogramma voor den dag gekomen, dan ware daarover van gedachten te wisselen.

De Schr. der brochure vóór 6-maandsche oefening heeft ons echter *onkundig* gelaten van het heilzame middel om, niettegenstaande de eischen, aan de individueele geoefendheid te stellen, steeds hoger worden, in korter tijd, dan tot dusverre mogelijk was, den man de *noodige* hoeveelheid *practische* kennis bij te brengen. Dat maakt de redeneering wel wat vermoeiend omdat de last van het raden naar zijne methode (?) op de schouders wordt gelegd van degenen, die op grond van practische ervaring het er niet mede eens kunnen zijn.

Hoewel, zooals Overste Buys reeds mededeelde, de Heer S. vermoedelijk nog geen enkel reeroot heeft afgericht, zou het toch kunnen zijn, dat ZEG. langs theoretischen weg (niet door het doen dus) tot de kennis van eene practische methode was gekomen; van eene methode

die in de schaduw stelt al wat in practijk gebracht wordt door degenen, die nooit over discipline schreven, maar trachtten deze aan te kweeken; die nimmer over oefenen schreven, maar hun best deden om al hun tijd aan de oefeningen zelve en aan de voorbereiding er van te wijden. Immers, ondanks dat alles, kwam men met een jaar tijd niet toe om *ieder man* te leeren, wat hij *onder alle omstandigheden* kennen moet.

Enfin, met belangstelling mag het oefenprogramma van den Heer S. worden tegemoet gezien.

Het is daarbij te hopen dat de Heer S. getrouw zal blijven aan wat hij op blz. 48, laatste regel, zegt: „laat ons dat weinige *goed* en *aanhoudend* leeren,” want dat is juist wat ieder onzer wenscht. Om echter iets *goed* en *aanhoudend* te leeren (te onderwijzen), daartoe behoort *tijd* en die tijd is recht evenredig met de hoeveelheid te verwerken stof.

Daarom dan ook is het te hopen, dat wij niet zullen vernemen bijv.:

Oefening in den voorpostendienst	8 maal
„ „ „ marschveiligheidsdienst	4 „
„ „ het tirailleeren	4 „ enz., maar

dat tevens worde *aangeleerd*, dat daarbij voldoende *kan* geoefend worden; m. a. w. dat bij het samenstellen van het programma *alles tot in details* worde nagegaan. Bij mobilisatie heeft men geen tijd meer tot oefenen. De man moet dus geheel gereed zijn. Hem moet niets meer „vreemd” voorkomen. Men moet hem als 't ware niet voor een geval kunnen stellen of hij moet zich iets dergelijks uit zijn oefentijd herinneren. Dan krijgt men den kalmen soldaat, die niet staat te kijken, maar onmiddellijk handelt, immers „es war schon da gewesen.”

Zoo zal dus bijv. moeten worden overwogen, wat een man, die bij eene patrouille wordt ingedeeld, al zoo moet kennen, in welke gevallen hij kan komen en welke omstandigheden zich voor hem kunnen voordoen. Wanneer die dan gegroepeerd worden bijv.: Marsch over open terrein, in dicht bosch, in open hout; aantreffen van zijwegen en herstellen van verband; het doorzoeken van huizen; marsch in heuvelachtig terrein; ontmoeting met eene patrouille; verkenning of men vriend of vijand voor zich heeft en verschil te dezen opzichte tusschen doorzoekingspatrouille en sluippatrouille; wederzijdsche ondersteuning van patrouilles, en van patrouilles en posten, zonder de opdracht los te laten; waarneming van sterkte en beweging (ook andere wapens) op verschillende afstanden; meldingen¹⁾; enz.; enz.; dan springt de omvang van zulk een betrekkelijk toch nog klein onderdeel van het te geven onderricht eerst recht in het oog.

En men bewere niet dat het *kader* voor dat alles wel zal zorgen.

De *soldaat* bij eene veldwacht zal veelal *zonder kader* op patrouille

¹⁾ Dit laatste alleen kost zeer veel tijd en gebeurt dan ook helaas, tengevolge van gebrek aan tijd voor beoefening, soms hoogst oppervlakkig, waardoor vaak verkeerde besluiten of geen besluiten genomen worden.

moeten gaan. Immers hebt ge slechts één korporaalspost uitgezet, dan houdt ge voor den geheelen patrouilledienst bij eene veldwacht slechts één man van het kader over. Die kan toch niet doorlopend uit zijn. Neen, de *soldaat* — en dit is ook het standpunt van het voorschrift — moet het kennen; trouwens ook zij, die bij door kader aangevoerde patrouilles zijn ingedeeld.

Bij het vaststellen van het programma van oefening mag dan des noodig worden gerekend, dat *al* het kader geschikt is om *onderwijs* te geven, wat echter niet het geval is.

Nu de Heer S. op blz. 49 toch spreekt over opslaan van tenten, betrekken van een bivak, enz., is het te verwachten, dat hij daarmede ook rekening zal houden, want dat moet de man óók kennen. Ook moet men bij het uitzenden eener patrouille niet eerst behoeven te vragen: „wie kan een polsbrug slaan” of „wie kan met den polsstok springen of over een muur klimmen of in een boom (om waar te nemen)”; dat moet *een ieder* kennen, anders is men vrijwel hulpeloos in *ons* terrein.

Men mag alzoo hopen dat bij de berekening van den *noodigen* tijd worde becijferd hoeveel oefeningen noodig zijn om *elk man* dat alles te leeren, niet alleen *voldoende* maar *goed*. De man moet zonder verdere repetitie bij eene eventueele mobilisatie dat alles in practijk brengen ten bate van kameraden en vaderland.

Alzoo geen los daarheen geworpen „verzekeringen” of „geloofsbetuingen” omtrent van alles en nog wat, maar degelijke berekeningen.

„Cijfers, Mijne Heeren” vragen ook wij thans, cijfers en goed gegronde becijferingen. Al loopt men op de zaak niet te veel vooruit, zoo kan men toch nu reeds verwachten, dat al die zaken, die de Heer S. — bij nader inzien — zeker ook hoog noodig zal vinden, in 17 maanden wèl, doch in 6 maanden *niet* geleerd, *zelfs niet behandeld* kunnen worden.

Tot nog toe zegt de Heer SCHÖNSTEDT (blz. 49 onderaan) dat hetgeen de man moet kennen weinig is ¹⁾. Wellicht echter opent eene nadere, ernstige bestudeering van het vraagstuk den Heer S. nieuwe gezichtspunten ten deze. Sinds de dagen van Maarschalk NEY is er veel veranderd. Wat niet veranderd is en ook wel niet veranderen zal, is dat de infanterie moet kunnen marcheeren, marcheeren en nog eens marcheeren. De Heer S. zal dan ook zeer zeker bij het vaststellen van zijn oefenprogramma wel den noodigen tijd uittrekken om dit allerbelangrijkste vak, hetwelk slechts door veel *doen* kan worden geleerd, behoorlijk te doen onderwijzen.

Daarentegen kan voorloopig afstand worden gedaan van het beschikbaar stellen van tijd voor alle oefeningen, die ten doel hebben het *kader* te oefenen; niet omdat die oefeningen overbodig worden geacht — integendeel ze zijn broodnoodig —, maar enkel en alleen om het den Heer S. gemakkelijk te maken.

¹⁾ Het loont de moeite alles wat de soldaat *moet* kennen eens te memoereeren. Dat dient aan het samenstellen van een programma vooraf te gaan.

Trouwens die oefeningen met het kader worden, behalve door den Heer S., ook nog door anderen in het Nederlandsche Leger gehouden, en de voorbeelden te dezer zake in de brochure aangehaald, zouden door honderde andere kunnen worden aangevuld.

Het werd noodig geacht om, wat de Schrijver noemt „andere oefeningen”, ten deele reeds tegelijk met de opleiding tot schutter te behandelen, omdat die „andere” oefeningen eigenlijk *hoofdzaak* zijn voor de bepaling van den voor eerste oefening noodigen tijd.

Immers welke eischen stelt de oorlog aan den *soldaat*?

Marcheeren, voorpostendienst, marschveiligheidsdienst, bivakkeeren, enz., enz. en „nu en dan” een gevecht. Er zijn in 1870/71 troepen geweest, die nimmer „een slagveld” hebben betreden. Van het overige kregen zij echter ruimschoots hun deel.

Dat het hoofdstuk „andere oefeningen” thans meer in bijzonderheden wordt behandeld, vindt zijn oorzaak daarin, dat ook dat hoofdstuk der brochure meeningen en verklaringen bevat, die een geheel eigenaardig, laat ons maar zeggen hoogst ongunstig, licht op het dagelijksch leven der infanterie doen vallen. Het hoofdstuk bevat uitingen, die *schijn* van waarheid hebben en daardoor aanleiding zouden kunnen geven aan het doen ontstaan van weinig vleierende (maar gelukkig onverdiende) opvattingen bij den niet-vakman of den meer of minder oppervlakkig met de toestanden bekenden lezer.

Daarom mag een woord van protest niet achterwege blijven.

„Het Nederlandsche infanteriekader is goed,” zegt de Heer S. (blz. 50). Dat getuigenis is merkwaardig. Die uiting is niet zoo dadelijk te vatten bij den Heer S., in wiens oogden het officierskader den toets niet kan doorstaan.

Kapiteins „Q.”, officieren die zich „niet altijd geroepen (achten) zoo krachtig mogelijk op te treden”, meerderen in het algemeen die „de toepassing der verkregen kundigheden niet voortdurend volkomen eischen”, die zeer noodige zaken als bijzaak beschouwen, waarop alzoo „minder wordt gelet”, enz. ¹⁾, die meerderen schijnen toch wèl in staat te zijn *goed* kader aan te kweeken.

Het is te hopen dat de Heer S. op dit zijn oordeel over het infanteriekader niet te spoedig zal terugkomen, wanneer hij ontdekt dat dit oordeel lijnrecht in strijd is met dat, uitgesproken over de onderofficieren en korporaals op blz. 45 en 46 en op blz. 50 (gebrek aan kennis, aan initiatief, enz.).

Wat voorts de bewering van den Schrijver betreft: dat de infanterie zich *verveelt* (N.B.!), bewezen (?) uit het niet weerklinken van de vroolijke zangen van vroeger, daaromtrent zou eene andere opvatting evenveel

¹⁾ Zie blz. 37, 39, 40, 48, enz., der brochure.

recht van bestaan hebben. De infanterie verveelt zich niet, maar de infanterie raakt vermoeid, als gevolg van het jarenlang „woekeren met den tijd”, dat gelukkig thans weder als zoodanig tot het verleden gaat behoorren. Is men tot gunstiger verhoudingen gekomen tusschen de fysieke krachten van den man en de van hem te eischen diensten (wat echter met *korter* oefentijd zeker niet zal kunnen samengaan), dan zullen de vroolijke zangen ook wel weer weerklinken. Indien men het oefenprogramma van een 20 jaar geleden vergelijkt met een van 't vorig jaar, indien men naast elkander stelt het dagwerk van een infanterist van toen en een van thans, dan zal men wellicht de oorzaak van dien meer be-daarden geest kunnen ontdekken.

Bestond de dagelijksche dienst vroeger in eene voormiddagoefening, bijv. van 6 tot 10 uur, daarna soepeten, theorieën, enz., tot 1 uur en een vrijen middag na het appel ten 3 ure, thans is de dagtaak dubbel zwaar en rukt de man, *zwaarder bepakt dan toen*, uit van 7 tot 12 en van 2 tot 5 uur, soms bovendien nog eens 's avonds of 's nachts.

Bij zoo'n ouderwetsche gesloten oefening van 6 tot 10, zoo mogelijk met muziek tijdens de rust, werd flink geëxerceerd, de handgrepen klonken als muziek en de soldaat werd als vanzelf opgewekt. Thans doet hij in alle stilte zijn plicht, rukt dikwijls (uit gebrek aan tamboers) met stille trom uit, doet zijn velddienstoefening en komt vermoeid, bezweet en bestoven en met even stille trom weer thuis, met het vooruitzicht om na een korte rust, waarin hij kleeding en wapenen in orde moet maken, en met een volle maag weer om 2 uur uit te rukken en tot 5 uur geoefend te worden, bijv. in gevechtsexcerceeren, wat door hen, die het met een gepakten ransel wel eens meemaakten, zeker niet als een aangename after-dinner walk zal worden aangemerkt.

Laat ons echter dien tijd van de vroolijke (?) liederen nu niet al te hard terug verlangen. Het is de tijd der gesloten exercitiën en daarmede komen wij er tegenwoordig niet meer. Uit het geschrift des Heeren S. zou men een zucht tot terugkeer tot dien tijd kunnen onderkennen, een terugkeer tot den tijd van het „weinig” individueel *kennen*, tot den tijd van het „kolfkloppen”. Enfin, dat is in 6 maanden dan ook wel te leeren.

Hoe nuttig de oefeningen zijn op blz. 54 en 55 der brochure beschreven en ook die op blz. 52 en 53, men kan die gerust in het boek der „Türken” opnemen of zooals Kolonel BOOGAARD ze noemt bij de „krokodillen”. Het zijn kunstjes, waar wel wat „in” zit, die den geest en de „Findigheid” opwekken (waarom dan ook anderen dan de Heer S. er niet afkeerig van zijn); of echter daarmede nu alles gedaan is voor de opleiding van *oorlogstoestanden*, zie, dat weet ik zoo niet. Er zijn dan nog zooveel andere „Türken” voor den *soldaat* te noemen, die alzoo beter in het betoog des Heeren S. zouden passen.

Bijv.: bij eene oefening zet men een oud en een jong soldaat samen op post. Men beveelt den „oude” te deserteeren. De „jonge” staat een oogenblik verbouwereerd te kijken tot groote hilariteit der anderen. Eindelijk

legt hij aan en schiet op den deserteur. Of: in bedekt terrein patrouilleert een man, terwijl de ander op zijn post blijft. N°. 1 komt echter niet terug. Honderd tegen één dat N°. 2 verzuimt het roepteeken te geven, wanneer het te lang duurt. De man voelt dat er iets niet in den haak is, begint verlegen heen en weer te draaien en te kijken, doch komt eerst tot besef, wat hij doen moet, door de vraag: wáár is No. 1. Of: men laat eene patrouille met verkeerd woord den post naderen; zij wordt aangeropen en door den post verkend; maar overvalt dezen toch.

Deze en dergelijke „Türken” worden elk jaar vertoond en zijn zeer nuttig, want wien dit eens is overkomen, die zondigt daarentegen niet meer. Dát weet hij nu voor zijn leven.

Om echter op de gesloten exercitiën terug te komen, hoe nuttig en noodig die ook wezen mogen voor het aankweken van tucht en orde, voor de manoeuvreervaardigheid van den troep, zij kunnen uitzondering zijn en blijven zoolang de soldaat niet als zoodanig „volleerd” is in alles wat hij individueel moet kennen. Zij moeten echter elke velddienstoefening of oefening in het verspreide gevecht, waarbij de man noodzakelijkerwijs meer moest worden „losgelaten”, besluiten om het gevoel van de hand, die boven hem staat, in den man levendig te houden.

In dat opzicht spreekt zich ons reglement dan ook zeer beslist uit, en behalve eenige malen (tot de man met het verschil in IIIe Afd. R. S. (Hoofdst. II) en C. S. bekend is) ziet men dan ook weinig: „het gedurende uren voortgezet exerceeren” . . . enz., zooals op blz. 53 der brochure (laatste alinea) wordt beschreven.

Na de mededeeling van (voor de opleiding van den soldaat vrij overbodige) oefeningen op blz. 53 t/m 55 vergast de Schrijver der brochure zijne lezers op blz. 56 op eene, laat ons hopen toevallige, onjuistheid. „Tegenwoordig wordt onze milicien na enkele maanden een amphibie, die het gemiddelde houdt tusschen *militair werker* en *soldaat*.”

Deze tirade geldt als tegenstelling tot de belofte, die wordt gedaan, dat het gemiddelde peil van de miliciens, „. . . die ik (de Heer S.) mij voorstel zes maanden *aan één stuk* te oefenen”, hooger zal staan ten opzichte van discipline, oefening en militaire opvatting dan dat van die „amphibieën” na 12 of 17 maanden.

Is dat niet een al te stout beweren?

Immers die „amphibieën” worden tot 10 Juli, dus ruim 4 maanden, zonder eenige afleiding geoefend. Tot 15 Augustus blijven per bataljon nog 60 oude manschappen, zoodat wachtdienst en corveeën voor de jonge manschappen tot de uitzonderingen behooren.

Alzoo worden zij bij het thans bestaande stelsel *ruim* 5 maanden (bijna 5½ maand) *aan één stuk* geoefend.

Zal nu die heele of halve maand *langer* aan één stuk oefenen aequivaleeren met hetgeen door het gemiddelde van de 180 compagniescommandanten der infanterie in 7 à 12 maanden *nóg* kan worden bijgebracht?

Het is goed veel zelfvertrouwen te hebben, maar men kan zich-zelfen ook overschatten.

Zelfs wanneer de helft van het aantal manschappen werd weggenomen door corveeën en wachtdiensten, wat niet overal zoo is, ¹⁾ dan nog zouden we als totaal der *oefeningsdagen* krijgen (de Zondagen meêgerekend en de maand op 30 dagen stellende):

2) 1 Maart—1 Augustus	150	} 255	}	322	12 maanden.
3) 1 Augustus—28 Februari	105				17 "
3) 28 Februari—15 Juli	67	}	}	337	18 "
3) 15 Juli—15 Augustus	15				

Alzoo, wat wij allen in *dien* tijd verrichten, belooft de Heer S. in 180 dagen klaar te krijgen, of wat sterker spreekt en trouwens ook juister is:

Wat wij *thans* in

105 dagen (1 Augustus tot 1 Maart)

172 „ (1 Augustus tot 15 Juli)

187 „ (1 Augustus tot 15 Augustus)

verder verrichten, wordt door den Heer S. aan *ons* (want wij zullen het dan toch *zelf* dienen te doen) opgedragen in 30 dagen klaar te spelen.

De heer S. vroeg cijfers.

Welnu, hier zijn cijfers. Ik hoop, dat zij zullen spreken.

Een enkel woord nu nog over het „moreel.”

Zeer terecht wordt door den Schrijver der brochure gezegd:

„Wederzijdsch vertrouwen tusschen bevelhebber en ondergeschikten „is een eisch voor het welslagen van elke oorlogshandeling” en Z.E.G. drukt daarbij op „wederzijdsch.”

De officier *moet* (de cursiveering is van den Heer S.) de overtuiging hebben, dat zijne aanwijzingen en bevelen snel en juist worden uitgevoerd, *anders is de opleiding niet goed geweest* (ik cursiveer) (blz. 58).

De vraag „zijn zes maanden te kort om dat vertrouwen te doen ontstaan?” wordt kortweg beantwoord met neen:

„Ik (SCHÖNSTEDT) acht het voldoende.”

Is daarmee nu alles gezegd? Wanneer men de motiveering van dat antwoord leest, dan vindt men daarin medegedeeld dat de mogelijkheid bestaat om in 6 maanden eene overtuiging te verkrijgen omtrent zaak-kennis, karaktereigenschappen, enz., van den evenmensch met wien men dagelijks omgaat. Hetgeen wel mogelijk is.

Maar schuilt in die waarheid niet juist het gevaar voor het moreel, wanneer het gros der compagniescommandanten, enz., de *overtuiging*, de stellige, vaste overtuiging hebben, dat hunne menschen na 6 maanden *nog niet* voldoende onderlegd zijn om hen met vertrouwen over 7 jaar voor den vijand te brengen?

¹⁾ Bovendien zal niemand de wenschelijkheid van het verminderen van corveeën, enz., betwisten.

²⁾ Onafgebroken oefening.

³⁾ Oefening om den anderen dag (pelotonsgewijs).

Op grond van de hiervoren aangehaalde uitspraak van den Heer S. is *dus* de opleiding niet goed geweest.

Eufin, al degenen, die het met den Heer S. niet ééns zijn, zullen zich dan maar moeten getroosten door den Heer S. in de gelederen der Q's te worden geschaard, het aan hunne chefs en kameraden overlatende met den Heer S. eventueel van opinie te verschillen.

Maar, zooals gezegd, in die overtuiging, dat de menschen nog niet klaar zijn of niet klaar genoeg, schuilt het groote gevaar voor het moreel.

Ik onderschrijf hetgeen de Heer S. op blz. 58, regel 1—3, zegt: „Het „moreel der troepen schuilt zeker voor 70 pct. in de bezieling, de zelf-„bewuste kracht, uitgaande van de *aanvoeders*.”

Maar de zelfbewuste kracht gaat er bij de aanvoeders uit, wanneer — op eene enkele uitzondering na — de officieren het vertrouwen in de geoeffendheid van den troep missen. Dan gaat men te velde, niet met een beetje overmoed, geboren uit de „zelfbewuste kracht” door het gevoel een flinken troep achter zich te hebben, maar men gaat dan te velde met een „zwaar hoofd”, men „houdt zijn hart vast”, denkende hoe *dat* wel zal afloopen.

Natuurlijk doet ieder zijn plicht, en, zoolang het fysiek het toelaat, meer, veel meer dan zijn plicht, ten einde zooveel mogelijk de gebreken van den troep aan te vullen, maar van bezieling, van opgewekten geest, van hoopvol vertrouwen kan alleen bij den oningewijde sprake zijn of bij hen, die zich blind staarden op een idee.

Hoe vreeselijk zal voor deze laatsten echter de ontgoocheling zijn en hoe verschrikkelijk de slag voor het vaderland, dat ondervinden zal dat zijne jarenlange opofferingen van geld en personen nutteloos weggeworpen zijn.

En hoe zullen de vaders en moeders wraak roepen over het te *veel* weggestroomde bloed hunner zonen, nutteloos vergoten, niet op het heilig altaar des vaderlands, maar als offer voor de chimère: „les gros bataillons”.

In liefde voor mijn vak en in toewijding voor mijn vaderland geloof ik niet onder behoeven te doen voor den Heer S.; maar juist die liefde voor den werkkring, dien ik gekozen heb, en die mij noopte, zooveel als in mijn vermogen was, mij gereed te maken om mijne taak naar behooren te vervullen, drukte mij de pen in de hand om, met alle kracht die in mij is, te protesteeren tegen opvattingen welke, indien zij consequent werden toegepast, naar mijne bescheiden meening een ramp voor ons wapen zouden dreigen te worden.

Geheel in overeenstemming met de woorden van STIELTJES, door den Heer SCHÖNSTEDT op blz. 34 zijner brochure aangehaald, moge er wel eens rijpelijk over worden gedacht aler men zich op het glibberig pad van den verkorten eersten oefentijd gaat begeven, anders dan om den bodem eens te onderzoeken. Het zij den Heer STIELTJES nagezegd: „Nimmer leidt het tot iets goeds, zonder onderzoek en blindelings vreemde toestanden na te bootsen.”

In de brochure van den Heer S. zijn twee geheel verscheiden zaken te onderkennen en wel:

1°. Mededeeling van de „meening” dat voldoende oefening in 6 maanden te verkrijgen is.

2°. Aanklacht wegens plichtsverzuim tegen de C.Cⁿ in de eerste plaats en verder indirect ook tegen hen, die, boven dezen gesteld, tegen die plichtsverzaking hadden behooren te waken.

Wat het eerste betreft is in het vorenstaande getracht aan te toonen, dat de *bewijsvoering* te eenenmale ontbreekt en de Schrijver zich bepaald heeft tot eenige schoonklinkende zinnen en het indienen van staatjes met daarbij behorende conclusiën, die den leek op een dwaalspoor kunnen brengen, doch die den toets van een eenigszins ernstig onderzoek niet kunnen doorstaan.

En wat het tweede betreft, het is te hopen, dat elk, die de gelegenheid had het Nederlandsche officierskorps in zijn willen en werken van meer nabij gade te slaan, die zich kon overtuigen van hetgeen gedaan wordt en van den ernst dien het officierskorps „als zoodanig” bezielt ¹⁾; dat de meerderheid der lezers van de brochure „de Nederlandsche Infanterie, poging tot het winnen van aanhangers enz.”, ook zonder hetgeen ik te dezer zake meende in het midden te moeten brengen, het geschrift met eene lichte huivering van weezin uit de hand zal gelegd hebben.

Mocht ik onder de enkelen, voor wie afkeuring lust en leven is en die eer aan schuld dan aan onschuld gelooven, nog eenigen overtuigd hebben van de overdrijving, welke in de brochure valt te constateeren, dan zal mijn arbeid meer dan beloond zijn.

Tot mijn leedwezen had ik tengevolge der drukke bezigheden die den compagniescommandant in de zomermaanden binden, geen tijd om kort te zijn. Mijn protest ter zijde leggen tot den winter achtte ik niet in het belang der zaak en daarom hoop ik dat men mijn geschrijf zal nemen voor hetgeen het is, nl. eene aantekening (zoo men wil een kantschrift) op de brochure van den Heer SCHÖNSTEDT en eene poging om mede te helpen beletten, dat het zaad, hetwelk door hem werd uitgestrooid, in de publieke opinie al te welig wortel schiet.

W. H. VAN TERWISGA.

AMERSFOORT, September 1898.

¹⁾ Uitzonderingen zijn er natuurlijk, doch die worden en werden zonder openlijk geschrijf toch *óók* wel ontdekt.

Naschrift.

Bij nader inzien acht ik het toch niet ongewenscht reeds thans de vraag: „wat beoefend moet worden en hoeveel tijd zulks kost”, nader onder de oogen te brengen van hen, die belangstellen in de voor het leger zoo hoogst belangrijke quaestie van den eersten oefentijd bij het wapen der infanterie.

Hoewel het leveren van het bewijs betreffende den noodigen tijd eigenlijk van den Heer SCHÖNSTEDT mocht en moest worden gevraagd en er in mijne vorenstaande verhandeling dan ook op gewerkt is den Schrijver der brochure vóór 6-maandsche oefening tot het leveren van dat bewijs uit te lokken (wel beloofde ZEG. dat, doch het schijnt in de pen te zijn gebleven), wil ik — in het belang van een verkort debat — toch ook wel den eersten stap doen en aan *zijne* berekeningen de *mijne* doen voorafgaan.

Ik hoop echter, dat, mocht ik hier en daar nog iets (of veel) over het hoofd gezien hebben, de welwillende lezer mijne verontschuldiging reeds thans zal willen aanvaarden, aangezien het grondig doorwerken van mijne gedetailleerde aantekeningen der laatste jaren, van orderboekjes, enz., mij in dezen tijd onmogelijk was.

Nagegaan worde alzoo *wat een soldaat moet kennen*, wat hem dus moet worden onderwezen:

A. voor zijne individueele geoefendheid.

B. voor zijne bruikbaarheid in den troep.

Ik teeken hierbij al dadelijk aan, dat ik thans op het oog heb de positieve kennis die de man moet bezitten, en dat bij het navolgende buiten beschouwing gelaten zijn alle meer abstracte zaken als krijgstucht, vuurdiscipline, enz., alsook opleiding tot kader of tot *patrouille-commandant*. In één woord er is alleen nagegaan wat de zeer middelmatige man moet weten en kunnen. ¹⁾

Bij de opgave van het aantal oefeningsuren, welke noodig geacht worden, was het uit den aard der zaak niet mogelijk de uiterste nauwkeurigheid te bereiken, noch bij de opgave zelve, noch bij het verdeelen der uren over de verschillende „vakken.” Een ander zoude wellicht eene eenigszins andere combinatie maken, en wat ik bijv. bij de zoogenaamde „verloren halve uurtjes” reken, brengen onder bijv. 5°: Recrutenschool. Immers ik heb geen tijd uitgetrokken om nu en dan nog eens een oefening te wijden uitsluitend aan het zoogen. stram exerceeren.

Ter verduidelijking diene voorts het volgende.

Ik geef slechts op de uren aan eene bepaalde soort van oefening werkelijk te besteden. Daar waar oefeningen gecombineerd konden worden, zijn

¹⁾ Hoe moeilijk het ook moge zijn te beoordeelen hoeveel een man *verliest* aan geoefendheid en waarde voor den krijg, mag toch als vaststaande worden beschouwd, dat hem *vóór* zijn vertrek met groot-verlof *alles* moet zijn onderwezen, wat hij moet kennen voor zijn vak. Wat hij later krijgt is *herhaling*.

de uren van een oefeningsdag of -ochtend, over verschillende hoofdstukken of punten verdeeld. Bij voorbeeld: eene schietoefening (ongeveer 1 uur van de kazerne) leent zich tot:

- a. heenmarsch: marschveiligheidsdienst (de manschappen, die dadelijk moeten schieten gaan vooruit).
- b. op de heide: *vóór* het schieten: afstanden schatten; practisch aantoonen op welke doelen vuuruitwerking te verkrijgen is; meldingen en overbrengen van berichten; richten in het terrein (met richtcontroleur); individueel onderricht in gebruikmaken van het terrein voor dekking; enz.; enz. *na* het schieten: tirailleeren (toegepast) met één groep.
- c. terugmarsch: marschveiligheidsdienst (voor de manschappen, die het eerst geschoten hebben).

Op die wijze bereken ik voor de *schietoefening* zelve slechts één uur (met inbegrip van schoonmaken van het geweer, wachten, heen en weer loopen van en naar eene andere oefening, enz.), voor tirailleeren één uur, meldingen één uur, enz.

Verschillende oefeningen, meer of minder in de nabijheid van de kazerne uitgevoerd, maken echter eene *verplaatsing* noodig, die niet als *afzonderlijke* oefening kan worden beschouwd.

Alzoo kan voor de *oefening* in den voorpostendienst (7—12) slechts ten allerhoogste 4 uur gerekend worden, terwijl voor heen en weer marsch 1 uur noodig is. In de meeste garnizoenen zal het zelfs wel meer zijn. De geoefendheid in de Recrutenschool (IIIe afd, 3^e art., Hoofdstuk II) wordt wel is waar in dat uur onderhouden, doch het kwam mij juister voor die halve uren, kwartieren, enz., te rangschikken bij den tijd, noodig voor appels, inspectiën *vóór* den afmarsch, een paar handgrepen en richtingen bij thuiskomst; bij de uren die vervallen tengevolge van overmatige hitte, rusten bij binnendienst, enz., enz., enz.

Ik heb dien „niet te classificeeren” tijd geschat op 400 uren en ik geloof daarbij niet te hoog te zijn. Maar men bedenke wel dat dit *GEEN verloren* uren zijn, daar deze grootendeels aan de discipline en, gelijk gezegd, aan de herhaling van de eigenlijk gezegde „Recrutenschool” ten goede komen. Voor garnizoenen, waar de gelegenheid tot oefenen in de onmiddellijke nabijheid der kazerne minder gunstig is, wordt dat cijfer uit den aard der zaak grooter.

Voor sommige zaken heb ik oogenschijnlijk weinig tijd uitgetrokken, doch de oorzaak daarvan schuilt in het reeds *voorbereid* zijn door, of het telkens *herhalen* bij andere oefeningen.

Zoo bereken ik (z.o.z.) slechts 25 uren voor 1° en 2° samen. Dit is de tijd, die voor het *eerste* onderricht noodig is. Bij elke schietoefening ziet of hoort de man nog wel iets ter aanvulling zijner kennis te dezer zake.

Voorts is er op gerekend, dat bij slechts in beperkten getale beschikbaar materieel (richtcontroleurs, schermgereedschap) daarin door samenvoegen van het materieel van verschillende compagnieën wordt tegemoet

gekomen, of wel, dat door het maken van *kleine* klassen (terwijl de overige geheel andere oefeningen hebben) het bezwaar wordt verholpen.

Naar mijne meening alzo omvat het *veinige* (?) (SCHÖNSTEDT blz. 49, regel 1 v. o.), dat de soldaat moet kennen (stel eene lichte op 44 man):

- A.** 1°. Kennis van het geweer in zooverre de man in staat is het *zonder hulp* van anderen en zonder toezicht ¹⁾ uiteen te nemen en schoon te maken, bij haperingen de oorzaak er van op te sporen en die oorzaak weg te nemen; dat hij de handigheid en de gewoonte heeft het te inspecteeren met het oog op gemakkelijker gangbaarheid van het mechanisme en op zaken, die voor den gebruiker gevaar zouden kunnen opleveren, of het geweer onklaar zouden kunnen doen worden)
- 2°. Onderhoud van kleeding en uitrusting en het uitvoeren van kleine herstellingen, waartoe te velde zelden of nooit hulp zal kunnen worden verkregen 25
- 3°. Onderhoud van het lichaam en kennis van de hygienische regels die, zonder gevaar van tijdelijk ongeschikt worden van den man voor den dienst te velde, niet uit het oog mogen worden verloren: gezondheidsregelen in het garnizoen, op marsch en in kantonnement of bivak 10
- 4°. Lichamelijke ontwikkeling en het bruikbaar maken (eventueel versterken) van alle spieren, enz., die de man noodig heeft voor het goed vervullen van zijn werkkring (Hoofdstuk I, Recrutenschool). 60
- 5°. Behandeling van het geweer (handgrepen, lading, enz.) en het uitvoeren van alle bewegingen, marschen, richtingen, enz., noodig om den man in rij en gelid, in de gesloten afdeeling, te doen optreden (Hoofdstuk II, Recrutenschool)²⁾ 200
- 6°. Kennis der verplichtingen van den soldaat bij het gevecht in de verspreide orde in één groep, voorts (wat niet zonder *veel* oefening te verkrijgen is) het juist en snel *uitvoeren* van wat noodig is om vlug en ordelijk van de gesloten orde in de verspreide over te gaan en omgekeerd, en zulks niet alleen op vlak terrein (exercitieveld), maar ook in bedekt en doorsneden terrein 25

¹⁾ *Te velde* is niet in elk kwartier kader om het toezicht te houden, bedoeld in § 5 van het Voorschrift Wapenen en Schietoefeningen.

²⁾ Voor dit onderdeel der oefening is slechts $\frac{1}{10}$ van den geheelen tijd uitgetrokken. Toch wordt veelal alleen *hiernaar* de geoefendheid (NB.) van een troep beoordeeld door de leeken of de onervaren wijsneuzen. (Zie o. a. ook brochure SCHÖNSTEDT blz. 38, regel 13 en 14). Het zijn bepaald nog „baren”, die daar sprekende worden ingevoerd, tenzij met die uiting mocht zijn bedoeld „het is hoog noodig, dat de soldaten voor het vak recruitenschool weer eens flink onderhanden genomen worden (na 6 of 7 maanden).” Met *die* bedoeling zal echter de Heer SCHÖNSTEDT de aangehaalde uitdrukking wel niet in zijn betoog voor verkorten eersten oefentijd hebben opgenomen.

7°. Kennis van de waarde van het terrein met het oog op vuur- uitwerking, dekking, enz., alsmede het <i>vlug</i> en oordeelkundig ge- bruik maken van het terrein ¹⁾	40
8°. Behandeling en gebruik van het geweer in verschillend ter- rein, in verschillende houdingen en met verschillend vizier. Voor laden en aanslag oefeningen zie <i>o. a.</i> (er is echter meer) Voorschr. Wapenen en Schietoefeningen §§ 101 t/m 104.	20
9°. Het richten in het terrein, snel vinden van aangegeven doel en mispunt, ook hulp-richtpunten <i>buiten</i> het doel (richtcontroleur) (dit sluit in zich vlug begripen van den aanvoerder en dus langdurigen omgang); <i>horizontaal</i> richten als inleiding tot nachtelijk vuur, enz.	20
10°. De uitwerking van het wapen, treffkans bij het individueel vuur, het schatten van afstanden tot 600 M.	40
11°. Behandeling van het geweer als stootwapen tot en met het partijschermen ²⁾	60
12°. Versterking van het terrein, het opwerpen van dekkingen van grond, het in staat van verdediging brengen van aanwezige dekkingen als aardranden, holle wegen, dijken, heggen, muren, enz., (het bekleeden en het maken van bekleedingsmiddelen wordt voor de veldtroepen niet eens noodzakelijk geacht)	10
13°. Het opruimen van hindernissen voor vuuruitwerking en het begaanbaar maken, alsmede het aanbrengen van hindernissen; kappen van heggen, hakhout, boomen; het aanbrengen van wolfs- kuilen, valsleuven, piketteeringen, ijzerdraadafsluitingen, enz.	30
14°. Overwinnen van terrein- en kunstmatige hindernissen met en zonder bijzondere hulpmiddelen, springen over slooten met of zonder pols, dammen, hekken, het overklimmen van lage en hoge muren (dit moet in volledige veldtenue kunnen geschieden), het klimmen in boomen, het slaan van polsbruggen, enz.	20
15°. Kennis van het terrein en van de terreinsoorten, oriënteer en verband houden ook in zeer bedekt terrein.	20
16°. Opslaan van tenten, inrichten van bivaks, maken van bi- vakkeukens, bivakvuren, latrines, enz.	20
17°. De voorpostendienst. Deze omvat niet enkel de <i>kennis</i> der	

¹⁾ Ondanks de vele zorgen daaraan besteed, ziet men toch nog altijd langzaamheid in het zich „terecht vinden in het terrein”, veel gedraai en heen en weer geloop in de tirailleurlinie, geroep en geschreeuw vóórdat ieder op zijne plaats is. De heer S. zal wel zeggen „dan is de oefening niet goed geweest”. Dit wordt toegegeven. Waarschijnlijk was er nog niet genoeg geoefend; d.w.z. geen tijd genoeg voor beschikbaar geweest.

²⁾ Er moet worden toegegeven, dat uit gebrek aan tijd voor oefening wel eens wordt genoeg genomen met het doen of zien uitvoeren van eenige passen en sprongen en het *aannemen* van de gevechtsstelling. Dit acht ik echter nutteloozen arbeid, wanneer men niet verder gaat. Een en ander toch is slechts *middel*; het *doel* is een goed partijschermer te vormen, d.w.z. een soldaat, die met een tegenpartij over zich weet te stooten en af te weren.

verplichtingen van den soldaat, maar vooral de *goede uitvoering* van den dienst tot in zijne geringste details.

De man moet daartoe, niet slechts voldoende maar *goed* weten en uitvoeren, wat kan voorkomen, als:

post voor het geweer,
dubbelpost,
uitkijkpost, enz., bij een korporaalspost,
man, ingedeeld bij een examineertroep,
sluippatrouille,
man, ingedeeld bij eene visiteerpatrouille,
verbindingspost,
(rechter- en linker-) rotten uitgezonden tot beveiliging van
den opmarsch eener veldwacht.

De man moet niet alleen *weten* wat hem te doen staat in de onderstaande (en nog verder denkbare) gevallen, maar moet in die gevallen *uit gewoonte* ook vlug en goed *handelen*, dus niet eerst beteuterd staan te kijken. De meest voorkomende zaken zijn alzoo:

- a. nadering van burgerpersonen, voertuigen, vaartuigen, parlementairs, deserteurs, officieren, minderen;
- b. patrouilles in het voorterrein op zoodanigen afstand, dat niet is te onderkennen of het vijandelijke zijn dan wel of zij tot het eigen leger behooren;
- c. verkenning van patrouilles;
- d. directe aanraking met patrouilles, welke herkend worden als te behooren tot het eigen leger (uitwisseling van inlichtingen, enz., enz.);
- e. het optreden tegen bepaaldelijk als zoodanig herkende *vijandelijke* patrouilles of afdeelingen; daarbij is nog groot verschil of men te doen heeft met zwakke of met sterke, met voorposten- of met marschveiligheidspatrouilles, en op welken afstand men ze ontdekt;
- f. snel bewegende of plotseling verschijnende afdeelingen, die gevaar voor de wacht kunnen opleveren.

Een en ander moet zoowel bij dag als bij nacht veelvuldig beoefend zijn, niet door den *troep* maar door *ELK* man 176

18°. Marschveiligheidsdienst. Ook hierbij moet meer op vlotte uitvoering dan op theoretische kennis worden gelet. ¹⁾

De *goede uitoefening* van den dienst wordt van *ELK* man gevraagd, wanneer hij is ingedeeld bij:

¹⁾ Dikwijls ziet men manschappen, die binnenskamers prachtig hun verplichtingen kunnen opdreunen, buiten, in een bepaald geval gesteld, werkeloos staan kijken en uit onhandigheid of gebrek aan gewoonte flinkweg hun plicht verzaken, wat tot ernstige gevolgen tegenover den vijand aanleiding zou kunnen geven. *Vraagt men hen, wat ze hadden moeten doen*, dan is het antwoord uitmuntend. Van het *doen* kwam echter niets.

de spits en wel als voorste man, als ordonnans, als verbindingsman of verbindingsrot, als achterste man, bij den spitscomdt; de doorzoekingspatrouille als (zie spits); de flankpatrouille; de achterspits; als verbindingsrot tusschen de gesloten afdeelingen.

Voorts moet men op hem kunnen bouwen als achterste man van den voortroep of wanneer hem daar wordt opgedragen gezichtsverband te houden met de doorzoekingspatrouilles; als achterste man bij den achtertroep; voorts moet hij handig genoeg zijn om zonder geleide van kader (want dat heeft men daar niet voor) de manschappen van spits- of doorzoekingspatrouilles af te lossen.

Al die functiën moeten *beoefend* worden onder de volgende zeer verschillende omstandigheden:

- in open terrein,
- in bedekt terrein,
- in golvend terrein,
- in doorsneden terrein,
- bij overgang van de eene terreinsoort in de andere,
- bij het doorzoeken van huizen, hofsteden, dorpen, zoowel vlak aan den weg als in het tusschen de patrouilles gelegen terrein (dit vooral niet te vergeten, want daarbij heeft de man zeker geen kader bij zich),
- bij het doorzoeken van bosschen (zoowel open als dichte),
- bij het ontmoeten van burgers, patrouilles (dus op den marschweg), bij het zien van patrouilles en grootere afdeelingen zoowel *op* als *zijwaarts* van den marschweg,
- bij het halt houden: het herstellen van het verband en het opstellen als voorloopige post (dit laatste eischt van den man een vluggen blik op het terrein),
- bij het herstellen van het verband aan zijwegen, enz.,
- bij wederzijdsche ondersteuning van patrouilles en van de manschappen eener zelfde patrouille (een zeer belangrijk onderdeel der oefening). 160
- 19°. Onmiddellijk verband houdende met het voorgaande moet de *man* ernstig worden geoefend in het snel schatten van de sterkte van afdeelingen op eenigen afstand, het bekend zijn ook met de meest voorkomende militaire kunsttermen, alsmede veelvuldig in het overbrengen van meldingen, zooals die te velde kunnen voorkomen ¹⁾ 40
- 20°. Ophelderingsdienst.

¹⁾ Deze oefening in het overbrengen van meldingen, alsmede in het *zien* van wat er te zien was, is hoog noodig.

Eene mededeeling van een soldaat, die wat gezien heeft (als man eener patrouille), luidende: „Er is daar een plokje paardevolk” of „daar is vijand” heeft maar een zeer twijfelachtige waarde. Bij enkelen komt men ten slotte tot de

De verplichtingen van den man zijn hierbij geheel andere dan bij den marschveiligheidsdienst, en houden zoo ongeveer het midden tusschen deze en den dienst bij de sluippatrouilles	24
21 ^o . Voorbereidende schietoefeningen	25
22 ^o . Schijfschieten, individueele oefeningen	76
23 ^o . Garnizoensdienst	10
24 ^o . Alle rechten en verplichtingen van den soldaat in tijd van vrede en te velde, zoowel in het garnizoen en ter handhaving van openbare orde, als met groot verlof en in den oorlog (de geheele theoretische opleiding)	100
B. 1 ^o . Gesloten exercitiën, met name compagniesschool, bataljonschool, regimentsschool	40
2 ^o . Het aanvallend en het verdedigend gevecht van:	
eene sectie,	
eene compagnie,	
een bataljon,	
een regiment,	
in het algemeen dus het optreden in grooter afdeelingen dan de kleinste, waarin de man individueel geoefend werd. Dit brengt voor den <i>man</i> mede verschillende zaken, die hij ook moet kennen, zooals daar zijn: het gedrag bij het komen tusschen andere afdeelingen, overnemen van vizierstelling, enz., het houden van verband tusschen de verschillende groepen in bedekt of golvend terrein, het maken van gevechtspatrouilles, enz., enz.	100
3 ^o . Velddienstoefeningen in grooter verband	24
4 ^o . Gezamenlijke schietoefeningen, zoowel in gesloten als in verspreide orde (gevechtsschieten, bundelvuur) ¹⁾	60
5 ^o . Marschoefeningen, opklimmende van 14 tot 35 KM., waartoe minstens een tiental oefeningen vóór de najaarsoefeningen te houden zouden zijn (op de dagen van militairen marsch boven 20 KM. vervallen alle andere oefeningen). Voorts moet de man verder getraind worden en z.m. eens in de 14 dagen marcheeren. Ten minste een 25-tal oefeningen schijnen mij voor de ontwikkeling eener behoorlijke marschvaardigheid noodzakelijk	180
6 ^o . Oefening in spoorwegvervoer, inladen van voertuigen, enz. Memorie.	
7 ^o . Najaarsoefeningen, 7 dagen	56

wetenschap *wat* er dan wel was, *waar* het was en *wanneer* het gezien is, alsmede of het in rust of in beweging was en waarheen; maar hoeveel ophoud men dan al niet heeft met vragen, enz., behoeft geen betoog. Ook is het verkeerd (onjuist) overbrengen van *meldingen* dikwijls een bron van ellende. En schriftelijk *kan* men het niet doen. Een spits-Ct of patrouille-Ct, zelfs voortroep-Ct, die gaat schrijven, is in 9 van de 10 gevallen oorzaak, dat er ophoud ontstaat, het verband met nevenpatrouilles verloren gaat, of wel hij noodzaakt zich en zijne manschappen tot den loopas op een oogenblik dat hij wel wat anders te doen heeft, nl. scherp uitkijken.

¹⁾ Voor deze oefeningen kan *niet* met één uur per oefening worden volstaan.

C. Niet te classificeeren tijd, (waaronder baden, geneeskundig onderzoek, ontvangen en inleveren van kleeding, wapens, beëdiging officieren, heen en weer marcheeren, appels, rusten, enz., enz. 400

Voorop stellende een goed in elkander gezet oefeningsprogramma, waarbij z. m. geen half uurtje ongebruikt wordt gelaten (zoogenaamd verboemeld) en onder zoo gunstig mogelijke omstandigheden (weinig tijdverlies door ongunstig weer, enz.), kom ik tot een totaal aantal van 2071 oefeningsuren, welke alzoo door mij bepaald noodig worden *geacht* om den man als een voor den oorlog bruikbaar soldaat naar zijne haardstede terug te kunnen zenden. Het is naar mijne meening een uiterst minimum. Men vergete niet, de man moet er nog 6 jaar op teren. Gaarne zou men nu en dan eens de elementaire zaken herhalen, vooral de voorbereidende schietoefeningen.

Of men den noodigen tijd kan vinden?

Zooals ik reeds vroeger gezegd heb, was het mij met de meeste inspanning niet mogelijk met een jaar toe te komen en heb ik dan ook op enkele zaken moeten bekniubbelen, mij voor de enkelen, die slechts een jaar bleven, tevreden moeten stellen met minder resultaat, dan ik wenschelijk achtte. Wellicht zal een nog rationeeler programma de verloren halve uurtjes kunnen beperken en dichter tot 400 kunnen worden genaderd, want hoogst waarschijnlijk ben ik daar wel boven geweest. Al doende leert men en elk jaar tracht men door het aanbrengen van verbeteringen het „beste” meer nabij te komen, en meer te geraken tot het ideale minimum, dat alzoo voor mij op 't oogenblik ± 2100 oefeningsuren is. Gelukkig kon voor het gros over meer tijd beschikt worden, aangezien *hier* bijna alle miliciens 17 maanden dienen. Alzoo kon na 1 Maart, terwijl de nieuwe lichting geoefend werd in de eerste beginselen, de oefening (vooral in den velddienst) met de oude manschappen worden voortgezet, althans eenige malen per week. Deze oefeningen werden dan tevens dienstbaar gemaakt aan oefening van het jonge kader (pas aangestelde korporaals, reservekader, enz.)

Het loont de moeite eens na te gaan over *hoeveel* uren men in een jaar voor oefening kan beschikken.

Van de beschikbare 365 dagen moeten worden afgetrokken:

- 52 Zondagen,
- 3 verjaardagen van de Leden van het Vorstelijk Huis,
- 6 algemeen erkende Christelijke feestdagen (voor Israëlieten en Roomsche-Katholieken méér),
- 26 dagen voor gewone inspectiën (52 halve dagen op Zaterdag, eigenlijk $30 \times \frac{5}{8}$ in den zomer en $20 \times \frac{1}{2}$ in den winter).

Stel niet meer dan 12 dagen voor wachtdienst,

- ” ” ” ” 12 ” ” verlof, ziekte, enz.,
- ” ” ” ” 2 ” ” inspectiën Regt. Ct., Div. Ct., I. d. I.,
- ” ” ” ” 24 ” ” corveediensten.

137 dagen.

Alzoo blijven voor oefening over $365 - 137 = 228$ dagen.

De maand levert dus 19 oefeningsdagen (gemiddeld).

Nu heeft men	7 maanden = 133 dagen à 8 uren = 1064 uren
's avonds schermen,)	2 " = 38 " " 7 " = 266 "
theorie, enz.)	3 " = 57 " " 6 " = 342 "

Zoodat het jaar oplevert 1672 uren.

De bovenstaande berekening is echter wel wat voordeelig genomen. Er wordt *meer* verlies geleden door wachtdienst, verlof, ziekte en corveediensten. Ik nam die minima dan ook slecht aan, om na te gaan hoe de zaak er uit zoude zien bij een zeer gewenschten toestand. Zoover zijn wij echter nog niet.

Zelfs wanneer men *alle* corveediensten wegdenkt, komt men nog slechts tot 1848 uren, (dit is niet *mogelijk*; zelfs het schijfschietcorvée, observatiepost, is, in dagen omgezet, 7 dagen).

Bovendien heeft men nog verlies aan gelegenheid tot het geregeld voortzetten van de oefening van den man tengevolge van opleiding van kader (lijntjes-exerceeren), examen van kader, enz., enz.

In het vorenstaande naschrift heb ik getracht aan te toonen hoeveel tijd ik mij voorstel minstens noodig te hebben voor het *degelijk* oefenen van den soldaat.

Thans echter eene vraag.

Ik ben nu begonnen met *cijfers*, ik heb de gelegenheid gegeven die te bestrijden en zelfs mijn oefenprogramma of liever de grondslagen daarvan te ontleden. Daarom meen ik echter ook te mogen verlangen dat de bestrijders, na lezing van het vorenstaande, zich niet met eenige algemeenheden er van zullen afmaken, bijv. uitroepende: „de eischen worden te hoog gesteld” en dergelijke. Dat snijdt geen hout!

Men *toone* dan *aan*, WAT de man van het vorenstaande *niet* behoeft te kennen, puntsgewijze; en bij verschil van meening omtrent de voor een onderwerp noodigen tijd, daar waar ik bereid ben mijne cijfers z.n. nader te *verdedigen*, verwacht ik ook bij bestrijding eene opgave van cijfers met *bewijs*, waarom het met zooveel minder tijd mogelijk is en hoe men het kan aanleggen om in *korter* tijd het verlangde te *ondervijzen* niet alleen, maar bij den man „*vast te leggen*”, en zulks niet theoretisch maar practisch.

VAN TERWISGA.

BOEKAANKONDIGING.

Het 126^e Regiment Hollandsche Infanterie in Rusland in 1812,
door C. D. H. SCHNEIDER, Luitenant-Generaal. Met een kaart.
Amsterdam 1898. P. N. VAN KAMPEN & ZOON.

Over het nut van korpsgeschiedenissen is een oordeel geveld op de bladzijden 292 en 293 van den loopenden jaargang van dit tijdschrift. Men zou daaraan kunnen toevoegen, dat korpsgeschiedenissen eene uitmuntende gelegenheid bieden tot het opnemen in extenso van gedenkschriften, nagelaten door personen, die de eer hadden eenmaal te behooren tot een korps, hetwelk een roemrijk aandeel heeft gehad in de oorlogshandelingen van een gewichtig tijdperk.

Eene korpsgeschiedenis behoeft geene volledige beschrijving te geven van den algemeenen loop van zaken. Zonder in kleine bijzonderheden af te dalen, moet zij daarentegen een beeld samenstellen van de persoonlijkheid en het voorbeeld der aanvoerders, de materiele verzorging, de bewapening, enz., en dientengevolge van den geest, die den troep bezielden in dagen van voor- en tegenspoed. In het algemeen zijn dit factoren, die gevolgen in het leven roepen waaruit te allen tijde leering valt te trekken.

Voor al de korpsgeschiedenissen uit het Napoleontische tijdperk moeten voor ons, Nederlanders, van bijzonder belang zijn te achten. Niet alleen omdat zij de herinnering levendig houden aan voorgangers, die niet al te lang vóór ons geleefd hebben, maar ook en vooral om de daadzaken, die de dikwerf onvolledige officieele bescheiden naar behooren aanvullen en als bewijzen kunnen dienen, waar deze ontbreken of opzettelijk verzwegen worden. Want, alhoewel onze soldaten, zoowel in het vaderland, als in Duitschland, Spanje en Rusland, steeds hun plicht naar behooren hebben vervuld en volbracht, wat van hen werd verlangd, is het een bekend feit, dat hunne daden door vele buitenlanders zijn verkleind, verzwegen, ja soms geminacht.

De Fransche korpsgeschiedschrijvers van onzen tijd maken hierop eene gelukkige uitzondering, waarvoor wij ons zeer erkentelijk dienen te gevoelen, maar wat bij voorbeeld te zeggen van de Engelschen met hunne zeer eenzijdige voorstellingen van de veldslagen van Quatre-Bras en Waterloo, waarbij het aandeel der Nederlanders eenvoudig genegeerd wordt, wat te zeggen van het smaadschrift „die niederländischen Kontingente in der Armee des ersten Kaiserreichs” door Rektor Dr. SCHMEISSER,

voorgedragen bij den aanvang van een nieuwen progymnasium-cursus te Schwerin (a. d. Warthe)!

Met een enkel boekwerk, hoe verdienstelijk overigens ook, kan aan zulke oordeelen geen einde worden gemaakt. Ook hierbij is het „frappez-toujours” een noodzakelijk vereischte en daarom moet de verschijning van elke korpsgeschiedenis uit het Napoleontische tijdperk met vreugde begroet worden.

Het zijn de nagelaten gedenkschriften, dagverhalen, of hoe zij ook gedoopt mogen zijn, die den stoot kunnen geven tot het schrijven van korpsgeschiedenissen en die als kostbare bronnen moeten beschouwd worden, vooral als zij feiten aanvullen, verbeteren of bevestigen. De Kapitein VAN ES doet door de uitgave van zijn jongste werk „Het Historisch Museum van het Korps Rijdende Artillerie” het vermoeden wettigen, dat er nog tal van mémoires in portefeuille liggen te wachten op de hand, die ze het licht zal doen zien. Zorge men, dat ze niet gesmoord worden voor hunne wedergeboorte, voor het te laat is.

Hoe wij denken over de studie van den Generaal SCHNEIDER, laat zich uit het bovenstaande afleiden. Het voormalige Hollandsche, in 1810 Fransche, 126^e Regiment Infanterie van Linie, scheen in het begin van 1812 niet bestemd om den veldtocht naar Rusland mede te maken en niet zonder teleurstelling zag het de reeds vertrekkenden na. Toen het regiment eveneens bevel kreeg tot den opmarsch, droomde het van nieuw te plukken lauweren en van een met roem overladen terugkeer in het vaderland. Dat dit laatste niet geschied is, heeft niet aan het regiment gelegen. Met een ander Oud-Hollandsch regiment (het 125^e) offerde het zich op aan de Berezina, om lucht te verschaffen aan de laatsten van het groote leger, die den anderen oever mochten bereiken. Dood of krijgsgevangenschap was het loon voor toewijding en dapperheid.

De Kapitein C. J. WAGEVIER van het 125^e heeft in der tijd in het licht doen verschijnen zijne „Aanteekeningen, gehouden gedurende zijnen marsch naar, gevangenschap in en terugreize uit Rusland in de jaren 1812, 1813 en 1814”. Met belangstelling zouden wij ook kennis genomen hebben van de verdere lotgevallen van dezen Kapitein van het 126^e, na den voor zijn regiment zoo noodlottigen datum, wiens manuscript, thans in het bezit van den Generaal SCHNEIDER, tot titel voert: „Beknopt Dagverhaal van den veldtocht in Polen en Rusland, voor zoo verre als door mij bijgewoond, en mijne krijgsgevangenschap aldaar, 1812. '13 en '14.”

T.

Ter aankondiging ontvangen boekwerken:

Het Historisch Museum van het Korps Rijdende Artillerie, door N. J. A. P. H. VAN ES, Kapitein der Rijdende Artillerie. II. 1795—1806. Met illustratiën van HOYNK VAN PAPENDRECHT, KRABBÉ, STARING en VAN ES, en ornamentatie van COLENBRANDER en ROSKAM. Niet in den handel. *Arnhem*, 1898. COERS & ROEST — G. J. THIEME.

ERRATA.

- Blz. 483, regel 2 v. b., staat: „althans wanneer een cavaleriespits is afgezonderd”; lees: althans wanneer geen cavaleriespits is afgezonderd.
- Blz. 558, regel 24 v. o., staat: „dat een kapitein-kwartiermeester wel kan worden bevorderd tot majoor-intendant, enz.”; lees: dat een kapitein-intendant wel kan worden bevorderd tot majoor-intendant, enz.
-